

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

ქეთევან ლალიაშვილი

რუსეთის ფედერაციის საგარეო პოლიტიკის დინამიკა
უკრაინის ინტერვენციის ანალიზი

დიპლომატია და საერთაშორისო პოლიტიკა

ნაშრომი წარმოდგენილია მაგისტრის ხარისხის მოსაპოვებლად

თემის ხელმძღვანელი: ნიკოლოზ სამხარაძე

საერთაშორისო ურთიერთობების დოქტორი, ასისტენტ-პროფესორი

თბილისი

2018

ანოტაცია

რუსეთის ფედერაციის მიერ ყირიმის ანექსია წარმოადგენდა ქვეყნის სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის პრინციპის, რამდენიმე მრავალმხრივი და ორმხრივი ხელშეკრულების და დამკვიდრებული საერთაშორისო ნორმების სასტიკ დარღვევას და მან საგრძნობლად შეცვალა სახელმწიფოებს შორის დაფუძნებული საერთაშორისო წესრიგი.

დასავლეთის მიერ პოსტ-საბჭოთა ქვეყნების დემოკრატიზაციის მხარდაჭერა და მათი პოტენციური გაწევრიანება ევროპულ და ევრო-ატლანტიკურ სტრუქტურებში რუსეთის მიერ აღიქმება მთავარ ეროვნულ საფრთხედ. შესაბამისად, ამის საპასუხოდ რუსეთმა მიმართა თვითდამკვიდრების საგარეო პოლიტიკას, რათა უზრუნველყოს საკუთარი ეროვნული ინტერესები და ძლიერების სტატუსი. მისი კონფრონტაციული დამოკიდებულების გამოხატულება იყო 2008 წელს საქართველოში, 2014 წელს კი უკრაინაში ინტერვენცია.

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია უკრაინის ინტერვენციის შემთხვევის ანალიზი, რათა პასუხი გავცეთ მთავარ საკვლევ კითხვას, **თუ რა მოტივები იყო განმსაზღვრელი რუსეთისათვის უკრაინაში ინტერვენციის განსახორციელებლად** გაანალიზებულ იქნა რუსეთის საგარეო პოლიტიკის დინამიკა თანამედროვე მულტიპოლარულ სამყაროში, რამდენადაც კონფლიქტის საწყისებს რუსეთის რეალპოლიტიკაში ვხედავთ. კვლევის პროცესში მივედით დასკვნამდე, რომ რუსეთის ქმედებები ყირიმში აიხსნება მისი დასავლეთთან გეოპოლიტიკური მეტოქეობით და უსაფრთხოების /საფრთხეების აღქმებით (ახლო სამეზობლოს ქვეყნებზე გავლენის დაკარგვის საფრთხით) .

ნაშრომში გამოვიყენებთ დისკურსის ანალიზისა და თვისებრივი კონტენტ ანალიზის მეთოდს და შევისწავლით უკრაინის ინტერვენციის შემთხვევას, თეორიულ ჩარჩოდ კი თავდასხმით რეალიზმს გამოვიყენებთ, რათა გავაანალიზოთ რუსეთის ფედერაციის ქმედებების მოტივები.

საკვანძო სიტყვები : ყირიმის ანექსია, უკრაინის კრიზისი, დასავლეთი, რუსეთი

Summary

Recent challenges in the relationship between the West and Russia have led to a suspension of political and military cooperation. NATO's (EU's) eastward enlargement to include former Soviet republics in its membership is identified as the main components that fuelled the deterioration in relations with Russia. Responding from a sense of insecurity, Russia has grown more assertive in regional politics to ensure its national interests. Russia has been able to project power in regional politics aiming to regain its former power status. Russia's increasingly confrontational stance has eventually been manifested in military interventions in Georgia (2008) and in Ukraine (2014).

The following thesis titled "**Dynamics of foreign policy of Russian Federation, Analysis of Ukraine Intervention**" studies Ukraine Crisis, its background and motives of the parties involved. As **the thesis aims to explore external incentives and reasons behind Russia's decision to annex Crimea and to intervene in Ukraine**, we will analyze Russia's foreign policy dynamics in the changing – multipolar world.

After having conducted a thorough research we concluded, that **Russia's decision to intervene in Ukraine was caused by its diverse threat perceptions towards west and by geopolitical controversy between the West and Russia over Ukraine.**

In the following thesis we will use qualitative research methods, namely discourse analysis method, qualitative content analysis and a case study of Ukraine intervention. As for the theoretical framework, we consider offensive realism to be the most suitable theory among other IR theories for explaining actor's interests to gain more relative power and hegemony in anarchic International system.

KEY WORDS: Ukrainian crisis, Annexation of Crimea, Ukraine, Russia, NATO & EU expansion, West, Geopolitical controversy, Security, Threat perceptions.

Laliashvili Ketevan

სარჩევი

1. შესავალი	5
1.1. კვლევის საგანი და აქტუალობა	7
1.2. საკვლევი კითხვა და ჰიპოთეზა	7
1.3. თეორიული ჩარჩო	8
1.4. მეთოდოლოგია და ნაშრომის სტრუქტურა	8
1.5. ტერმინები და აბრევიატურები	10
2. ლიტერატურის მიმოხილვა	12
3. რუსეთის საგარეო პოლიტიკა 1991-1999 წლებში, განგრძობითობა და ცვლილებები	17
3.1. შეჯამება	25
4. რუსეთის საგარეო პოლიტიკა 2000-2014 წლებში	27
4.1. ოფიციალური დოკუმენტების ანალიზი	33
4.2. რუსეთის ფედერაციის საგარეო პოლიტიკის საფუძვლები - რეალპოლიტიკა?!	38
4.3. შეჯამება	41
5. უკრაინის მოვლენები და მისი ისტორიული წინაპირობები	42
5.1. ყირიმის ისტორია	42
5.2. უკრაინის კრიზისი, მოვლენათა განვითარება	46
5.3. ყირიმის ანექსია და საერთაშორისო სამართალი	54
6. უკრაინის კრიზისის გამომწვევი გარე ფაქტორები	57
6.1. საფრთხეების აღქმები	59
6.2. გეოპოლიტიკური მეტოქეობა	60
7. თეორიული ჩარჩო	63
7.1. თავდასხმითი რეალიზმი - ძირითადი მონახაზი	63
7.2. თავდაცვითი რეალიზმი	65

7.3. უკრაინის კრიზისი თავდასხმითი რეალიზმის თვალთახედვიდან 66

8. დასკვნა 70

დანართი #1..... 74

დანართი #2 74

დანართი#3 75

გამოყენებული ლიტერატურა 76

1. შესავალი

“ძლიერნი აკეთებენ იმას, რისი ძალაც შესწევთ და

სუსტნი ურიგდებიან იმას, რასაც უნდა შეურიგდნენ”

თუკიდიდე

1.1 კვლევის საგანი და აქტუალობა

რუსეთის ფედერაციის მიერ 2014 წელს უკრაინაში ინტერვენციამ და ყირიმის ანექსიამ მნიშვნელოვნად შეცვალა ცივი ომის შემდგომი ევროპის უსაფრთხოების წესრიგი. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ რუსეთსა და დასავლეთს შორის ურთიერთობების დათბობის გარკვეული ნიშნები შეინიშნებოდა, როგორცაა მაგალითად ნატო-რუსეთის საბჭოში მონაწილეობა ან ჩრდილო ატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციასთან (ნატო) „პარტნიორობა მშვიდობისათვის“ (PFP) პროგრამაში ჩართულობა, აშშ-მ და რუსეთმა მოახერხეს თანამშრომლობა ისეთი საკითხების სტაბილიზაციისათვის, როგორცაა მაგალითად კონტრ ტერორიზმი, ავღანეთის საკითხი, თუმცა მიუხედავად აღნიშნული გარკვეული დონის პარტნიორობისა და თანამშრომლობისა რუსეთის მიერ ბოლო წლებში განხორციელებული სამხედრო ინტერვენციის შემთხვევები - 2008 წელს საქართველოსთან ომი, 2014 წელს კი მეორე ყოფილ პოსტ-საბჭოთა სახელმწიფოს - უკრაინის ტერიტორიული მთლიანობისა და სუვერენიტეტის ხელყოფა და მისი ტერიტორიის ნაწილის ანექსია დასავლეთში დიდი კრიტიკის მიზეზი გახდა. აღნიშნული საკითხი მრავალი მკვლევარის შესწავლის საგანია და ის აქტუალურია პირველ რიგში მის მიერ საერთაშორისო სამართლის პრინციპების მრავალმხრივი დარღვევის უპრეცედენტობის გამო, თუმცა გარდა ამისა, საქართველოსთვის, რუსეთის ფედერაციის მეზობელი პოსტ-საბჭოთა ქვეყნისთვის, რომელსაც პრო-დასავლური მისწრაფებები აქვს, რუსეთის მიერ უკრაინაში ინტერვენციის მიზეზების კვლევა განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა. კვლევა გარდა უშუალოდ უკრაინის კრიზისისა, რუსეთის საგარეო პოლიტიკის რაობის კუთხით იქნება საინტერესო, რამდენადაც რუსეთის თვითდამკვიდრების პოლიტიკა ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებში ინტერვენციებში (2008,2014) ცხადად ჩანს, და რამდენადაც ეს უკვე

ერთეული შემთხვევა აღარაა, სასურველია მისი ღრმა შესწავლა და ანალიზი, რაც შესაძლოა მომავალი მოვლენების განსაზღვრაში გახდეს გამოსადეგი.

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია შეისწავლოს რუსეთის მიერ ყირიმის ანექსიის შემთხვევა და მისი გამომწვევი გარე ფაქტორების დასადგენად შესწავლილი იქნება რუსეთის საგარეო პოლიტიკა დინამიკაში - საბჭოთა კავშირის დაშლის დღიდან უკრაინის კრიზისამდე, რათა დავასაბუთოთ, რომ უკრაინის მოვლენები რუსეთის საგარეო პოლიტიკური პრიორიტეტების ლოგიკურ გაგრძელებას წარმოადგენდა.

წინამდებარე ნაშრომში გაანალიზებულ იქნება რუსეთის ფედერაციის საგარეო პოლიტიკის (1993, 2000, 2008, 2013 წლების) კონცეფციები, ასევე მნიშვნელოვანი ასპექტები ეროვნული უსაფრთხოების სტრატეგიების, სხვა ოფიციალური დოკუმენტებისა და საჯარო გამოსვლების ტექსტები, რაც საშუალებას მოგვცემს დავინახოთ ის ცვლილებები და ტენდენციები, რაც ქვეყანაში მთავრობის შეცვლას თუ საერთაშორისო ასპარეზზე მომხდარ მოვლენას/გამოწვევას უკავშირდებოდა და რათა დავინახოთ, თუ როგორ იცვლებოდა რუსეთის მიმართება დასავლეთისა და პოსტ-საბჭოთა სივრცის ქვეყნების მიმართ (რომელსაც თავად რუსეთი ახლო სამეზობლოს და საკუთარ გავლენის სფეროს უწოდებს).

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ წინამდებარე ნაშრომის ერთ-ერთი შეზღუდვა მდგომარეობს იმაში, რომ ის ფოკუსირებული იქნება უკრაინაში განვითარებული მოვლენების რუსეთის პოზიციიდან გაანალიზებაზე, შევისწავლით რუსეთის საგარეო პოლიტიკაში მიმდინარე ცვლილებებს მისი დამოუკიდებლად არსებობის პირველი წლებიდან , ასევე სისტემაში მომხდარ მნიშვნელოვან მოვლენებს და მათ გავლენას რუსეთის საგარეო პოლიტიკის ფორმირებაზე და შევეცდებით უკრაინის მოვლენები ავხსნათ მისი განმაპირობებელი მ ხ ო ლ ო დ გარე ფაქტორებით.

აღნიშნული საკვლევი საკითხი მნიშვნელოვანია და აქტუალურობას არ კარგავს, როგორც დასავლეთისთვის, ისე საქართველოსთვის, რამდენადაც უკრაინის შემთხვევა და სხვა პოტენციური მსგავსი კრიზისი, რომელიც რუსეთის რევიზიონისტულ საგარეო პოლიტიკას შეიძლება მოჰყვეს პოსტ-საბჭოთა სივრცის დესტაბილიზაციის საფრთხის

შემცველია. უკრაინის კრიზისმა მნიშვნელოვნად შეცვალა ცივი ომის შემდგომი უსაფრთხოების წესრიგი ევროპაში და ნატო-ს კოლექტიური თავდაცვის სისტემას ახალი როლი შესძინა, მოკავშირე/წევრ ქვეყნებს კი ამისათვის მზადყოფნის საჭიროება აჩვენა.

1.2 საკვლევი კითხვა და ჰიპოთეზა

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია ვუპასუხოთ მთავარ საკვლევ კითხვას, თუ რა მოტივები იყო განმსაზღვრელი რუსეთისათვის უკრაინაში ინტერვენციის განსახორციელებლად.

რუსეთის ქმედებები ყირიმში აიხსნება მისი (რუსეთის ფედერაციის) დასავლეთთან გეოპოლიტიკური მეტოქეობით და უსაფრთხოების/საფრთხეების აღქმებით (ახლო სამეზობლოს ქვეყნების მისი ორბიტიდან, გავლენის სფეროდან გაქრობის საფრთხით).

ნაშრომში დამოკიდებული ცვლადია უკრაინის ინტერვენცია, ხოლო დამოუკიდებელი ცვლადია ის გარე ფაქტორები, რომლებმაც ითამაშეს დენტის როლი კონფლიქტის გაღვივებაში - რუსეთსა და დასავლეთს შორის გეოპოლიტიკური მეტოქეობა და რუსეთის ფედერაციის მიერ აღქმული საფრთხეები.

ამგვარად, წინამდებარე კვლევა რუსეთის ფედერაციის მიერ უკრაინის ინტერვენციის შემთხვევისა კარგი ილუსტრაციაა იმისა, თუ როგორ მიდიან სახელმწიფოები საერთაშორისო სამართლისა და დამკვიდრებული ნორმების წინააღმდეგ, მაშინ როდესაც ისინი მათ ეროვნულ ინტერესებსა და მიზნებს ეწინააღმდეგება.

რუსეთისათვის სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი იყო შეენარჩუნებინა საკუთარი გავლენა და პოზიცია ყირიმში (და შავი ზღვის ფლოტი სევასტოპოლში), მაშინ როდესაც უკრაინამ დაიჭირა პრო-დასავლური მხარე. ასევე, ვაჩვენებთ იმას, თუ რა საშუალებებს იყენებს რუსეთის ფედერაცია საკუთარი ქმედებების შესანიღბად და როგორ ხსნის თავად საკუთარ აგრესიულ ქმედებებს. ზემოთ აღნიშნული საკითხის კომპლექსური კვლევა და ყირიმის ანექსიის რეალური მოტივების დადგენა კარგი ბაზისი იქნება იმისათვის რომ საერთაშორისო არენაზე მსგავსი მოვლენების წინასწარ განსაზღვრა მოხდეს.

1.3 თეორიული ჩარჩო

საკვლევი საგნისა და შემუშავებული ჰიპოთეზის არსიდან გამომდინარე, თეორიულ ჩარჩოდ ერთ-ერთი ყველაზე ძველი თეორიული სკოლა - რეალიზმი იქნა მიჩნეული ყველაზე შესაბამისად, რამდენადაც მისთვის მნიშვნელოვანია ძალის პრიმატი. კერძოდ საკვლევ საკითხს მისი ერთ-ერთი განშტოება - თავდასხმითი რეალიზმი მივუსადაგეთ, რომლის თვალსაჩინო წარმომადგენელია ჯონ მირშიმერი.

აღნიშნული თეორია მიიჩნევს, რომ სახელმწიფოები იბრძვიან ძალის მაქსიმიზაციისთვის - შედარებით ძალა სხვა სახელმწიფოებთან მიმართებით, მხოლოდ ესაა გადარჩენის გარანტია ანარქიულ სისტემაში. მისი აზრით, სწორედ ანარქია და შესაძლებლობების გადანაწილება ხსნის ყველაზე უკეთ ისეთ დიდ საკითხებს საერთაშორისო პოლიტიკაში, როგორცაა ომი და მშვიდობა. (ვოიტი და კაუპი, 2012, 64)

საერთაშორისო ურთიერთობების აღნიშნული თეორია კარგად ხსნის რუსეთის მიერ უკრაინის ინტერვენციის განხორციელების მიზეზებს - მის გეოპოლიტიკურ ინტერესებს რეგიონში, რაც პირდაპირ მოდიოდა დაპირისპირებაში დასავლეთის პოლიტიკასთან რეგიონთან მიმართებით. ორივე მათგანი - უსაფრთხოების აღქმები და გეოპოლიტიკური მეტოქეობა ერთმანეთთან ღრმა კავშირშია, თავდასხმითი რეალიზმი კი, როგორც თეორია, სწორედ დიდი ძალების მიერ ჰეგემონიისთვის ბრძოლას და ერთმანეთთან მიმართებით შედარებითი მოგების მოპოვებისკენ მიდრეკილების ასახსნელად გამოდგება.

1.4 მეთოდოლოგია და ნაშრომის სტრუქტურა

წინამდებარე ნაშრომში გამოყენებული იქნება კვლევის თვისებრივი მეთოდები, მათ შორის თვისებრივი კონტენტ-ანალიზი. ჰიპოთეზის შესამოწმებლად დამჭირდება გამოვიყენო საკითხის ირგვლივ არსებული ლიტერატურა, დავეყრდნობი პირველწყაროებს - როგორცაა სახელმწიფოს სხვადასხვა ორგანოს მიერ შემუშავებული ოფიციალური დოკუმენტები, ორგანიზაციების მიერ გამოცემული რეზოლუციები და ოფიციალური განცხადებები, პოლიტიკური ლიდერების ოფიციალური საჯარო გამოსვლის ტექსტები,

ასევე გაანალიზებული იქნება თეორეტიკოსებისა და მკვლევარების ნაშრომები, სამეცნიერო სტატიები და ნიუსები, რომლებიც პირდაპირ თუ ირიზად ეხება საკვლევ საკითხს. ამგვარად, დავეყრდნობი არა მხოლოდ პირველად წყაროებს, არამედ მეორეულ და მესამეულ მონაცემებსაც. თეზისში მოვახდენთ ყველა ჩამოთვლილის გაანალიზებას, რაც გულისხმობს დისკურსის ანალიზის მეთოდს. ნაშრომში შესწავლილი იქნება უკრაინის ინტერვენციის შემთხვევა.

ხოლო ნაშრომის სტრუქტურის შესახებ: პირველ რიგში მკითხველს საშუალება ექნება გაეცნოს საკვლევ პრობლემას, საკითხს და კითხვას. შესავალში მოცემული იქნება კვლევის საგანი და განხილული იქნება მისი აქტუალურობა, ასევე თეორიული ჩარჩო, რომელიც გამოდგება იმ მოვლენების ასახვად, რასაც აღნიშნული თეზისის დასაწყისში შემუშავებული ჰიპოთეზა და მის დასამტკიცებლად (თუ უარსაყოფად) ჩატარებული ქვემოთმდებარე კვლევა ეხება. შესავლის ბოლოს მოცემული იქნება ტერმინებისა და აბრევიატურების ჩამონათვალი, ნაშრომის კითხვის პროცესში მეტი სიცხადისთვის. შემდეგ თავში მიმოხილული იქნება საკვლევ საკითხის გარშემო არსებული მნიშვნელოვანი ლიტერატურა- რუსეთის საგარეო პოლიტიკაზე, მის უსაფრთხოების აღქმებზე, რუსეთ-დასავლეთის ურთიერთობებზე და ასევე უკრაინის კრიზისზე, რამდენადაც ნაშრომის ფოკუსია ბოლო წლებში საერთაშორისო არენაზე განვითარებული მოვლენების დანახვა რუსეთის მიერ საფრთხეების აღქმის პრიზმიდან (და არა ვთქვათ ყირიმის ანექსიის გაანალიზება უკრაინის თვალთახედვიდან ან შიდა პრობლემების გათვალისწინებით).

შემდგომ თემის მთავარ ნაწილში გავაანალიზებთ საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ რუსეთის საგარეო პოლიტიკის დინამიკას. აღნიშნულ პერიოდს დავყოფთ ორ ნაწილად - ელცინის პრეზიდენტობის პერიოდი (1991-1999) და პუტინის/მედვედევის პრეზიდენტობის პერიოდი (2000-2014). ვინაიდან ნაშრომი მიზნად ისახავს რუსეთის ფედერაციის მიერ უკრაინის ინტერვენციის მოტივების შესწავლას, ფიკუსირებას მოვახდენთ რუსეთის დასავლეთთან და პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებთან მიმართების

შესწავლაზე და მოვლენების განვითარების ფონზე და ოფიციალური დოკუმენტების გაანალიზების შედეგად შევეცდებით დავადგინოთ ის მოვლენები და მიზეზები, რის შედეგადაც უკრაინის კრიზისი მივიღეთ 2014 წელს. ცალკე თავები დაეთმოება ასევე ცვლადების ანალიზს: უკრაინის კრიზისის მოვლენათა განვითარებას, მათ შორის ყირიმის ისტორიას და რუსეთის მიერ საკუთარი ქმედებების გასამართლებლად მოყვანილ მიზეზებს და ამ კრიზისის გამომწვევ გარე ფაქტორებს: დასავლეთისა და რუსეთის ურთიერთმიმართებას, რასაც ინტეგრაციის დილემა შეიძლება ვუწოდოთ, რადგან ინტერვენციის შემთხვევა წარმოადგენს რუსეთის მიერ აღქმული საფრთხეების პირდაპირ შედეგს და ვისაუბრებთ ასევე გეოპოლიტიკურ მეტოქეობაზე. ბოლოს მკითხველს შევთავაზებთ თეორიის ჭრილში მოვლენების გააზრებას და დასკვნას - შემაჯამებელ შენიშვნებსა და იმ მიგნებებს, რომელთა პოვნასაც წინამდებარე ნაშრომი ემსახურება.

1.5 ტერმინები და აბრევიატურები

ახლო სამეზობლო - *near abroad*, რუსულ წყაროებსა და ოფიციალურ დოკუმენტებში *ნახსენები*, როგორც *ближнее зарубежье*, გულისხმობს ყოფილ საბჭოთა კავშირის წევრ ქვეყნებს, (ლიტვა, ლატვია, ესტონეთის გამოკლებით) შემდგომში დსთ-ს წევრ ქვეყნებს.

დასავლეთი - ამერიკა და ევროპის ქვეყნები

ინტერვენცია - სახელმწიფოს მიერ სხვა სხვა სახელმწიფოს საშინაო ან საგარეო საქმიანობაში ჩარევა

ჰუმანიტარული ინტერვენცია - ადამიანის უფლებათა უხეში და მასობრივი დარღვევების ჩამდენი სახელმწიფოს წინააღმდეგ საერთაშორისო ორგანიზაციის (ორგანიზაციების) მიერ სამხედრო, ეკონომიკური თუ სხვა სახის მოქმედებით ძალის გამოყენება;¹

¹ ინტერვენციისაგან განსხვავებით, რომელიც საერთაშორისო სამართლით აკრძალულია, როგორც სახელმწიფოს საშინაო საქმეებში ჩაურევლობის პრინციპის დარღვევა.

R2P – Responsibility to Protect - დაცვის პასუხისმგებლობა, გაეროს ნორმა სამოქალაქო პირების დაცვის შესახებ ომის დანაშაულებებისგან, კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულებებისგან, ეთნიკური წმენდისა და გენოციდისგან.

დსთ - დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობა

გაერო - გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია

სსრკ - საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირი (საბჭოთა კავშირი)

ეუთო - ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია

P5 – Permanent 5 Members - გაეროს უშიშროების საბჭოს მუდმივი 5 წევრი

START² - სტრატეგიული იარაღის შემცირების შესახებ ხელშეკრულება

BRICS – ბრაზილია, რუსეთი, ინდოეთი, ჩინეთი და სამხრეთ აფრიკა.

EAEU - ევრაზიული კავშირი - ევრაზიული ეკონომიკური კავშირი

² პირველ ხელშეკრულებას ხელი ბუშსა და გორბაჩოვს შორის - 1991 წელს მოეწერა. ხელშეკრულების შედეგად ორი მხარემ 50%-ით შეამცირა საკუთარი განთავსებული ქობინების რაოდენობა - სტრატეგიული ბირთვული იარაღები - 1600-მდე, ქობინები კი 6000-მდე. ხელშეკრულება ასევე ავალდებულებდა მხარეებს ინტერკონტინენტური ბალისტიკური სარაკეტო (ICBM) და წყალქვეშა ბალისტიკური სარაკეტო (SLBM) წვრთნების განხორციელების შესახებ ერთმანეთისთვის ინფორმაციის მიწოდებას. ბორის ელცინსა და ჯორჯ ბუშს შორის სტარტ-ის მეორე ხელშეკრულებას მოეწერა ხელი, რომელსაც ვადა 2009 წლის დეკემბერში გაუვიდა, ახალ START -ს კი ხელი 2010 წლის აპრილში მოეწერა. (რაც აშშ-რუსეთის “ურთიერთობების გადატვირთვის „ პერიოდს ემთხვევა.) (State.gov)

2. ლიტერატურის მიმოხილვა

ანდრეი ციგანკოვის ნაშრომი სახელად „*რუსეთის საგარეო პოლიტიკის ცვლილებები და განგრძობითობა ეროვნულ იდენტობაში*“ (2013) გვთავაზობს ღრმა ანალიზს რუსეთის საგარეო პოლიტიკაში არსებული სამი ტრადიციული სკოლისა: ვესტერნიზმი, სტატიზმი და ცივილიზაციონიზმი. წიგნი მნიშვნელოვანია იმ თვალსაზრისითაც, რომ რუსული ეროვნული ინტერესისა და იდენტობის განვითარებას იკვლევს. ასევე ციგანკოვის 2014 წლის ნაშრომი სახელად „*ძლიერი სახელმწიფო რუსეთში: განვითარება და კრიზისი*“ მნიშვნელოვანია რუსეთის საფრთხეების აღქმების გასაანალიზებლად. ავტორის მიხედვით, რუსეთი და დასავლეთი ახერხებდნენ თანამშრომლობას გარკვეულ საკითხებზე (მაგალითად კონტრ-ტერორიზმი, ავღანეთის საკითხი და სხვა) თუმცა კრემლი გრძნობდა, რომ მას ეპყრობოდნენ როგორც „უმცროს“ პარტნიორს. რეალურად, რუსეთი და აშშ თანამშრომლობენ საერთო საფრთხეების წინააღმდეგ და არა მშვიდობის დროს (ციგანკოვი, 2014, 196-200). დასავლეთსა და რუსეთს შორის უნდობლობა ცივი ომის შემდეგაც განაგრძობდა არსებობას და აღნიშნული ორი მხარის ინტერესები ყოველთვის შეუთავსებლობაში იყო: „როცა დასავლეთის მთავრობები რუსეთისგან მოელოდნენ, რომ მიჰყოლოდა მათ უსაფრთხოების პოლიტიკას, რუსეთი მკაცრად ითხოვდა თანასწორ ურთიერთობებს და დასავლეთის მიერ მისი შეხედულებების იგნორირებას აღიქვამდა უპატივცემულობად და რუსეთის ინტერესებისთვის საფრთხედ“, ვკითხულობთ იგივე ავტორის ნაშრომში სათაურით „*რუსეთისა და ნატოს უნდობლობა: ეთნოფობია და ორმაგი გაფართოება რათა შეკავებულ იქნას „რუსული დათვი*“. (ციგანკოვი, 2013, 179)

ელენა მორენკოვა პერიერის ნაშრომი სახელწოდებით „*რუსეთის სტრატეგიული აზროვნების მთავარი პრინციპები*“ (2014) მნიშვნელოვანია , რამდენადაც ის გვაძლევს საშუალებას დავინახოთ თანამედროვე რუსეთის საგარეო პოლიტიკის საფუძვლები , თუ რომელ სკოლას ეფუძნება ის (ნეო-ევრაზიანიზმი და ვესტერნიზმი) . ნეო-ევრაზიანიზმის შემთხვევაში პერიერი გამოყოფს სამ მთავარ ნიშანს :

1. რუსეთის ისტორია არის უნიკალური;

2. რუსეთის ხვედრს წარმოადგენს მისი ევრაზიული ფესვებისადმი ერთგულება და დასავლური მოდელების უარყოფა;
3. რუსეთის განვითარება აიხსნება შემდეგი გარე ფაქტორებით: კლიმატი, გეოგრაფიული პოზიცია და გეოპოლიტიკური სიტუაცია;

ავტორის მიხედვით, ახლა მარგინალიზებული ვესტერნიზმი, 1990-იანი წლების პირველ ნახევარში დომინანტი იდეოლოგიური ტრენდი იყო .

ჯეფრი მანკოფის წიგნი სახელწოდებით „*რუსეთის საგარეო პოლიტიკა : დაბრუნება დიდი ძალის პოლიტიკაში*“ (2009) ერთ-ერთი სახელმძღვანელო წიგნია რუსეთის საგარეო პოლიტიკის დინამიკისა და განვითარების შესასწავლად. ავტორის მტკიცებით, რუსეთის მკაცრი რიტორიკის უკან დგას ღრმად ფესვგადგმული ამბიცია, რომ სახელმწიფოს სტატუსი როგორც დიდი, მთავარი ძალა იქნას იდენტიფიცირებული და დამყარებული (და მისი პირდაპირი მიზანი არაა დასავლური სამყაროს გამოწვევა). მანკოფი შეგვახსენებს, რომ რუსეთს არასდროს უარსებია, როგორც ერთ-სახელმწიფოს და მას ყოველთვის აკლდა ეთნიკური ერთობა და ბუნებრივად განსაზღვრული საზღვრები, შესაბამისად საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ საგარეო პოლიტიკის განსაზღვრა განსაკუთრებულ სტრატეგიულ დაგეგმვას მოითხოვდა. ავტორს ასევე მოჰყავს საქართველოსთან ომის მაგალითი, როგორც რუსეთის მცდელობა ხაზი გაესვა საკუთარი ძალისთვის და „მთავარი ძალის“ , ძლიერი სახელმწიფოს სტატუსისთვის (*resurgence as a major power*). (მანკოფი , 2009, 293-294) ასევე, ავტორი გვთავაზობს ღირებულ ანალიზს პოსტ-საბჭოთა რუსეთის ლიდერების მიზნებისა და ამბიციების შესახებ.

მარსელ ვან ჰერპენის 2014 წელს გამოქვეყნებული წიგნი „*პუტინის ომები : რუსეთის ახალი იმპერიალიზმის აღზევა*“ გვამღევეს საშუალებას გავანალიზოთ კონფლიქტები, რომლებშიც რუსეთი იყო ჩართული, აქცენტი გაკეთებულია ჩეჩნეთის ომსა და საქართველოსთან 2008 წლის ომზე და ავტორის მტკიცებით, პუტინის რუსეთმა კონსოლიდირება და საკუთარი თავის ლეგიტიმაცია მოახდინა სწორედ კონფლიქტების

შედეგად. (რომელთა პარალელურად მიმდინარეობდა ქვეყნის „შიდა ომი“) . ავტორი აანალიზებს რუსეთის ისტორიას და მას ადარებს დღევანდელ იმპერიის მშენებლობას .

ალექსანდრე ლუკინის ესე სათაურით „რაზე ფიქრობს კრემლი“ (2014) იკვლევს რუსეთის პოლიტიკურ მიმართულებას ცივი ომის დასრულების შემდეგ. ავტორის მტკიცებით, რუსეთ-უკრაინის ომი იყო პირდაპირი შედეგი დასავლეთის მცდელობებისა, რომ რუსეთის ასიმილირება მოეხდინა დასავლური სამყაროს ნორმებსა და ღირებულებებთან. რუსეთის სურვილი - იყოს „ახალ მულტიპოლარულ მსოფლიოში ძალის ცენტრი“ ეჯახება დასავლეთის სურვილს მოახვიოს მას საკუთარი იდეები და ღირებულებები თავს. აღნიშნული „შეჯახების“ ეპიცენტრი გახდა უკრაინა. ნაშრომი ღირებულ მოსაზრებებს გვთავაზობს რუსეთის პოლიტიკური აზროვნებისა და სურვილების შესახებ, რომ დაუპირისპირდეს დასავლურ პრაქტიკებს.

ალექსანდრე მოტილის 2014 წლის სტატია „რუსეთის ქმედებების წყაროები“ ჯორჯ კენანის რამდენიმე ათწლეულის წინ, 1947 წელს გამოქვეყნებული ცნობილი “ X”სტატიის რელევანტურობაზე საუბრობს და ამტკიცებს, რომ კენანის მოსაზრებები საბჭოთა კავშირის შესახებ ზუსტად ესადაგება რუსეთის თანამედროვე ქმედებებს უკრაინაში და რომ რუსეთის შეკავება უნდა მოხდეს მის წინააღმდეგ ისეთი სტრატეგიებით ბრძოლით, როგორცაა, მაგალითად მის (რუსეთის) მიერ ენერგო შესამღებლობების გამოყენება როგორც პოლიტიკური იარაღი .

უკრაინისა და რუსეთ-დასავლეთის ურთიერთობების საკითხთან დაკავშირებით საერთაშორისო ურთიერთობების თეორეტიკოსის ჯონ ჯ.მირშაიმერის შრომებში მრავალი მოიძებნება. სტატიაში „რატომ არის უკრაინის კრიზისი დასავლეთის ბრალი“ (2014) იგი ამტკიცებს, რომ დასავლეთის ქმედებებმა გამოიწვია უკრაინის კრიზისი და მისი მთავარი არგუმენტებია, რომ ევროკავშირისა და ნატო-ს გაფართოება (უკრაინის პოტენციური წევრობა) და დასავლეთის მიერ უკრაინაში დემოკრატიის გამაღებელი მხარდაჭერა გახდა მაპროვოცირებელი ფაქტორი. ავტორის მტკიცებით, უკრაინა რუსეთისთვის წარმოადგენს ეროვნულ ინტერესს და უკრაინის მისი ორბიტიდან გაქრობა აღიქმება ეროვნულ

საფრთხედ. ავტორი შესაძლო გამოსავალსაც გვთავაზობს და დასავლურ სამყაროს მოუწოდებს შეწყვიტოს უკრაინის (და სხვა პოსტ-საბჭოთა ქვეყნების - რუსეთის მიერ „ახლო სამეზობლოდ„ წოდებული ქვეყნების) და ზოგადად რუსეთის გავლენის სფეროში მყოფი ქვეყნების მხარდაჭერა, ვესტერნიზაცია და გადააქციოს ისინი ბუფერულ ქვეყნებად, რამდენადაც რუსეთისთვის აღნიშნული ქვეყნები სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია და ეროვნული უსაფრთხოების საკითხად აღიქმება და იწვევს დასავლეთსა და რუსეთს შორის დაპირისპირებას (ასევე აღნიშნულ ქვეყნებში არეულობას). აღნიშნული მოსაზრების საპირისპიროდ კი სტეფან სესტანოვიჩი სტატიაში „*რატომ მოიგო დასავლეთმა*“ (2014) ამტკიცებს, რომ უკრაინის კრიზისი არ იყო გამოწვეული ნატო-ს გაფართოებით, არამედ აშშ უკანასკნელი ათწლეულების მანძილზე ევროპის სტაბილიზირებას ცდილობდა და ნატო-ს გაფართოებამ პირიქით შეასუსტა კრიზისის შესაძლო სიმძაფრე, ნატო რომ არ გაფართოებულიყო იმ საზღვრებში, რომელშიც ის ახლავს, უკრაინაში მეტად დამანგრეველ კონფლიქტს მივიღებდით. სერგეი კარაგანოვი („*რუსეთი და აშშ: გრძელვადიანი კონფრონტაცია?*“ 2014) კი საკუთარი ქვეყნის (რუსეთი) სასარგებლოდ ამტკიცებს, რომ ორ დიდ ძალას შორის კონფლიქტი მათი შავი ზღვის რეგიონში გეოპოლიტიკური ინტერესების გამო ხდება და რომ აშშ-ს სურს რუსეთის გაძლიერება აიცილოს თავიდან“ - თავის სასიკეთოდ.

ჰენრი კისინჯერი 2014 წლის მარტში, ყირიმის ანექსიამდე რამდენიმე დღით ადრე გამოქვეყნებულ სტატიაში „უკრაინის კრიზისის გადასაჭრელად, დაიწყეთ ბოლოდან“ საუბრობს რუსეთისათვის უკრაინის სტრატეგიულ მნიშვნელობაზე, „უკრაინა ვერასდროს იქნება რუსეთისათვის უბრალოდ უცხო სახელმწიფო“ და „თუ უკრაინას სურს გადარჩენა მან არცერთის (დასავლეთი, რუსეთი) მხარე არ უნდა დაიჭიროს, არამედ უნდა იფუნქციონიროს, როგორც ამ ორს შორის ხიდმა“. ყოფილი სახელმწიფო მდივანი მიიჩნევს, რომ უკრაინა არ უნდა გახდეს ნატოს წევრი, თუმცა ამასთან „რუსეთმა უნდა გააცნობიეროს, რომ არ უნდა სცადოს უკრაინის ძალით სატელიტად გახდა და რუსეთის საზღვრების კვლავ გაფართოება..“. ალექსანდრე მოტილი (სტატიაში „*რეალიზმის სიურეალიზმი*“, 2014) არ ეთანხმება უკრაინის მოვლენების მირმამერისეულ და

ზოგადად რეალიზმის თეორიის პრინციპებით ახსნას და ამტკიცებს, რომ დასავლეთმა იმიტომ კი არ უნდა შეაჩეროს რუსეთის ქმედებები უკრაინაში, რომ ეს მორალურად სწორია, არამედ იმიტომ, რომ რუსეთის იდეოლოგია და იმპერიული ამბიციები სრულიად დასავლეთისთვის წარმოადგენს საფრთხეს და რუსეთის შეჩერება უფრო მარტივია ახლა დონბასში, ვიდრე სილევზიაში იქნებოდა.

3. რუსეთის საგარეო პოლიტიკა 1991-1999 წლებში

განგრძობითობა და ცვლილებები

„რუსეთს მხოლოდ ორი მეგობარი ჰყავს მსოფლიოში:

მისი ჯარი და მისი საზღვაო ფლოტი“

ალექსანდრე III

1991 წელს, საბჭოთა კავშირის დაშლის შედეგად რუსეთმა დაკარგა კონტროლი 5.3 მილიონ კვადრატულ კილომეტრ ტერიტორიასა და 139 მილიონ მოსახლეობაზე, რომელთაგან 17%-ს წარმოადგენდნენ ეთნიკურად რუსები. გარდა ამისა მნიშვნელოვანი ბუნებრივი რესურსები, ისტორიული თუ კულტურული მნიშვნელობის ძეგლები და ზოგიერთი მნიშვნელოვანი საბჭოთა სამხედრო ინფრასტრუქტურისა და აღჭურვილობის ნაწილი მოსკოვის გავლენის ფარგლებს გარეთ დარჩა. მსოფლიო პოლიტიკა ბიპოლარულიდან უნიპოლარულ სისტემად გარდაიქმნა, ხოლო რუსეთი დაკნინებული ეკონომიკისა და საბაზრო ეკონომიკის პრინციპებზე ტრანზიციის პრობლემების წინაშე იდგა. (ესეები, 2015)

რუსეთის ფედერაციამ 1991 წლიდან საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ დამოუკიდებელი საგარეო პოლიტიკისა და დიპლომატიის წარმოება დაიწყო. სახელმწიფო აღიარებულ იქნა მსოფლიოს ქვეყნებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ საბჭოთა კავშირის მემკვიდრე ქვეყნად და გახდა პასუხისმგებელი საბჭოთა კავშირის ხელშეკრულებებით ნაკისრი ვალდებულებებზე და მფლობელი მისი აქტივებისა (რაც მოიცავდა დიპლომატიურ საკუთრებას მსოფლიოს მასშტაბით და არსებულ დიპლომატიურ პერსონალს). რუსეთმა ასევე დაიკავა საბჭოთა კავშირის კუთვნილი ადგილი გაეროში, უშიშროების საბჭოში, რამაც მისცა სასუალება შეერთებოდა ისეთი ქვეყნების „ელიტარულ“, ძლიერი სახელმწიფოების ჯგუფს, რომელშიც მასთან ერთად ბრიტანეთი, ჩინეთი, აშშ და საფრანგეთი შედიოდნენ.

საბჭოთა კავშირის დაშლის დღიდან რუსეთის საგარეო პოლიტიკური კურსის განსაზღვრაში და განხორციელებაში პოლიტიკური ელიტის 4 ჯგუფი ახდენდა გავლენას, რომელიც იდეოლოგიურ ბაზისით განსხვავდებოდნენ ერთმანეთისგან. 1993 წლის საპარლამენტო არჩევნებამდე (როდესაც ჟირინოვსკის პარტიამ 1/4 აიღო ხმების) პროდასავლური იდეალისტები, რომლებიც დასავლეთის დახმარების მისაღებად და მასთან დასაახლოებლად ბევრ საკითხზე იყვნენ დათმობაზე წამსვლელები იყვნენ დომინანტი ძალა, თუმცა მათ კიდევ მეტად დაკარგეს წონა, როდესაც 1995 წლის არჩევნებით კომუნისტური პარტია გახდა მთავარი ოპოზიციური პარტია. ამავე წელს კოზირევი ჩანაცვლებულ იქნა პრიმაკოვით, თუმცა მის მოსვლას არ მოჰყოლია დიდი ცვლილებები საგარეო პოლიტიკურ კურსში (მიუხედავად იმისა, რომ ის თავს ანტი-დასავლურ პრაგმატისტთა ჯგუფს მიაკუთვნებდა), არამედ პრო-დასავლური მიმართულებისთვის გამოწვევა გახდა ნატოს გაფართოების დღის წესრიგში დაყენება. პრო-დასავლური ორიენტაციის პოლიტიკურმა ლიდერებმა და ეკონომიკურმა ჯგუფებმა მნიშვნელოვანი უკუსვლა განიცადეს 1998 წლის აგვისტოს ეკონომიკური კრიზისის შედეგად, როდესაც რუსმა ოლიგარქებმა დაკარგეს გავლენა მთავრობაზე, ელცინის ძალაუფლება საგრძნობლად დასუსტდა, პრიმაკოვი გახდა პრემიერი მინისტრი, საგარეო საქმეთა მინისტრად კი მისი „მარჯვენა ხელი“ ივანოვი იქნა დანიშნული, რაც პრიმაკოვს აძლევდა საშუალებას გამოეხატა მისი ანტი-დასავლური პრაგმატიზმი და განეხორციელებინა შესაბამისი პოლიტიკა. (მაკფაული, 1999)

ამგვარად, 1990-იანი წლებიდან საუკუნის დასასრულამდე რუსეთის საგარეო პოლიტიკამ მნიშვნელოვანი ძვრები განიცადა. რუსეთი თანდათანობით გადაერთო გლობალური სამხედრო და პოლიტიკური როლიდან აშშ-სთან, ევროპასთან და სხვა სახელმწიფოებთან ურთიერთობების დარეგულირებაზე, თუმცა საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ მან დაკარგა უნარი გაეწია დახმარება სხვა ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკებისთვის და შესაბამისად დაკარგა ეკონომიკური მომხიბვლელი მათ თვალში, ამის პარალელურად კი რეგიონში კვლავ არსებობდნენ ნატო და ევროკავშირი, რომლებიც აღნიშნული (ყოფილი

საბჭოთა კავშირის და ვარშავის პაქტის) ქვეყნებისათვის წევრობის მინიჭებით იყვნენ დაინტერესებულნი.

რაც შეეხება რუსეთის ენერგოსექტორს, აღნიშნულმა სფერომაც დადმასვლა განიცადა 1980-იან 1990-იან წლებში, რაც ნავთობზე დაბალმა ფასებმა და მრავალი ნავთობის კომპანიის პრივატიზაციამ განაპირობა. 1990-1995 წლებში ნავთობ პროდუქტების მოხმარება შემცირდა 600-დან 300 ტონამდე, ყოველწლიურად. (თუმცა რუსეთის ფედერაციის ნავთობის მარაგმა და დიდი რაოდენობის მილსადენების ქონამ გახადა შესაძლებელი სახელმწიფოს ეკონომიკური აღმავლობა ვლადიმერ პუტინის პრეზიდენტად მოსვლის შემდეგ, ამაზე დაწვრილებით შემდეგ თავში ვისაუბრებთ)

1992 წელს რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა ანდრეი კოზირევმა განაცხადა, რომ რუსეთის საგარეო პოლიტიკა განსხვავებული იქნებოდა გორბაჩოვის „ახალი ხედვისაგან“ , რადგანაც ამას დემოკრატიული პრინციპები მოითხოვდა. **კოზირევი ხაზს უსვამდა რუსეთის ეროვნული ინტერესების პრიმატს ე.წ საერთაშორისო კლასის ინტერესების ნაცვლად**, რაც ახასიათებდა საბჭოთა კავშირს. ამ უკანასკნელს დაშლის შემდეგ, დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ არსებობის პირველი წლების განმავლობაში რუსეთის საგარეო პოლიტიკა მეტწილად დასავლეთთან შემრიგებლური პოლიტიკის ხასიათს ატარებდა. კოზირევის მიხედვით დასავლეთთან კარგი ურთიერთობების დამყარება შესაძლებელი იყო რამდენადაც „დემოკრატიული, განვითარებული სამოქალაქო საზოგადოება არ წარმოადგენს საფრთხეს რუსეთისათვის“ (ლუ, 2002) საგარეო პოლიტიკის კონცეფცია რუსეთის ფედერაციაში 1993 წელს იქნა შემუშავებული, მანამდე კი საგარეო პოლიტიკის შესახებ მრავალი ასპექტის შესახებ ბუნდოვანება მრავალ კითხვას წარმოშობდა რუსეთის ადგილის შესახებ მსოფლიოში. მიმდინარეობდა დებატები იმის შესახებ, თუ რომელი მიმართულება უნდა აერჩია რუსეთს - დასავლეთი თუ აღმოსავლეთი, იყო თუ არა ის კვლავ სუპერძალა, რა მიზნები გააჩნია დასავლეთს მის მიმართ. ყოველი მათგანი იმის მანიშნებელია, რომ აღნიშნულ ეტაპზე რუსეთის ფედერაცია იდენტობის ძიების პროცესში იყო. ულტრანაციონალისტებისა და

კომუნისტების პოზიცია პრო-დასავლური პოლიტიკის შესახებ კრიტიკული იყო და ისინი მიიჩნევდნენ, რომ რუსეთის ეროვნული უსაფრთხოებისათვის დასავლეთი საფრთხის შემცველი იყო.

1993 წლის საგარეო პოლიტიკის კონცეფციის მიხედვით რუსეთი არის დიდი ძალა და გააჩნია შემდეგი მთავარი საგარეო პოლიტიკის პრიორიტეტი :

1. დიპლომატიის გზით ეროვნული უსაფრთხოების უზრუნველყოფა;
2. სახელმწიფოს ერთიანობისა და სუვერენიტეტის დაცვა (სასაზღვრო სტაბილურობაზე ხაზგასმით) ;
3. რუსეთის საზღვრებს გარეთ მცხოვრები რუსების უფლებების დაცვა³;
4. შიდა დემოკრატიული რეფორმების გასაფორმებლად სასიკეთო საგარეო პირობების შექმნა;
5. რუსეთის საბაზრო ეკონომიკის განსავითარებლად საერთაშორისო დახმარების მობილიზება ;
6. დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის⁴ (დსთ) ქვეყნების/ქვეყნებთან ინტეგრაციის გაღრმავება და სარგებლის მომტანი ურთიერთობების დამყარება ახლო მდებარე ქვეყნებთან, მათ შორის ცენტრალურ ევროპასთან;
7. ურთიერთობების დამყარება და გაღრმავება სახელმწიფოებთან, რომლებსაც გააჩნდათ/გადაჭრეს პრობლემები, რომელთა მსგავსის წინაშეც ახლა რუსეთი დგას;
8. რუსეთის აქტიური როლის უზრუნველყოფა როგორც დიდი ძალა.

დონალდსონის მიხედვით საგარეო პოლიტიკის 1993 წლის კონცეფცია წარმოადგენდა „ლიბერალური ვერტერნიზაციის“ იდეაზე უარის თქმას და „ესთაბლიშმენტის პრაგმატულ ნაციონალისტურ“ მოსაზრებებს გამოხატავდა. კონცეფცია ხაზს უსვამდა რუსეთის

³ აღნიშნულს მრავალ ოფიციალურ დოკუმენტში შევხვდებით, ასევე რუსეთის ფედერაციის მიერ საკუთარი ქმედებების - უცხო ქვეყნებში შეჭრის გასამართლებელ არგუმენტებში (ავტორის შენიშვნა)

⁴ ლიტვა, ლატვია და ესტონეთი (ქვეყნები, რომლებიც ახლა ევროკავშირის და ნატოს წევრები არიან) არასდროს ყოფილან აღნიშნული ორგანიზაციის წევრები, ხოლო საქართველო 2008 წელს რუსეთის ფედერაციასთან აგვისტოს ომის შემდეგ გამოვიდა ორგანიზაციიდან (ავტორის შენიშვნა)

უფლებებსა და მოვალეობებს ყოფილ საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში (რომლებიც მოიხსენიებოდნენ როგორც „ახლო სამეზობლო“ - ближнее зарубежье) და ასევე ადგილი დათმობილი ჰქონდა რუსეთის ურთიერთობების მნიშვნელობას აშშ-სთან, ასევე ურთიერთობების გაღრმავების მნიშვნელობას ჩინეთთან და აზიის სხვა ქვეყნებთან.

კონცეფციის თანახმად, რუსეთს ყოფილ საბჭოთა კავშირს ქვეყნებთან სურდა „ რაც შეიძლება ახლო ინტეგრაცია„ და უპირველესი პრიორიტეტი და ფუნდამენტური მნიშვნელობის საკითხი კვლავ ყოფილ საბჭოთა კავშირის სივრცეში დომინანტობას უკავშირდება: „რუსეთის ფედერაცია, მიუხედავად იმ კრიზისისა რომლის წინაშეც დგას რჩება ძლიერ სახელმწიფოდ, მისი პოტენციალისა და გავლენის გათვალისწინებით მსოფლიო მოვლენებზე და პასუხისმგებლობების აღების კუთხით. ის პასუხისმგებელია არა მხოლოდ ახალ მსოფლიო წესრიგზე, რაც სოციალისტური ბანაკის დაშლას მოჰყვა, არამედ იმ ახალი სისტემის შექმნაზეც სახელმწიფოებს შორის, რომლებიც შეადგენდნენ საბჭოთა კავშირის ნაწილს და ის (რუსეთი) არის ამ ურთიერთობების სტაბილურობის გარანტორი“ . აღსანიშნავია, რომ ელცინის საგარეო პოლიტიკის კონცეფცია ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებთან ღრმა ინტეგრაციას ეძიებდა, თუმცა ის უნდა დაფუძნებოდა „მკაცრად ნებაყოფლობითი მონაწილეობისა და ნაცვალებების“ პრინციპს. მისთვის მთავარ პრიორიტეტს სამხედრო უსაფრთხოება წარმოადგენდა, რაც საბჭოთა კავშირის დეზინტეგრაციის შედეგად დადგა რეგიონში და შესაბამისად „დაინტერესებულ ქვეყნებთან ერთად“ მას სურდა დსთ-ს საზღვრების დაცვა და ეფექტური კოლექტიური უსაფრთხოების სისტემის შექმნა, სადაც რუსეთს ექნებოდა ერთადერთი ბირთვული სახელმწიფოს სტატუსი . (დონალდსონი, 2000)

1995 წელს საგარეო საქმეთა მინისტრი კოზირევი შეცვალა პრიმაკოვმა და მან 1996 წელს გამოსვლაში თავი მიაკუთვნა “პრაგმატულ ნაციონალისტებს“ და „ევრაზიანისტებს“ და განაცხადა, რომ რუსეთი იყო და რჩება დიდ ძალად და რომ მისი სხვა ქვეყნების მიმართ პოლიტიკა უნდა იყოს მისი სტატუსის შესაბამისი. ის იზიარებდა მისი წინამორბედის მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ რუსეთმა უნდა განახორციელოს პოლიტიკა, რომელმაც

უნდა შექმნას „ მაქსიმალურად სასიკეთო გარემო, რათა მიღწეულ ქნას ეკონომიკური განვითარება და განგრძობითი დემოკრატიული პროცესები რუსულ საზოგადოებაში“, ხოლო ურთიერთობები ცივი ომის დროინდელ მტრებთან უნდა იქნას დარეგულირებული, რომ მივიღოთ „ორივე მხარისათვის მომგებიანი პარტნიორობა“.

პრიმაკოვის 4 ძირითადი საგარეო პოლიტიკური პრიორიტეტი შემდეგნაირად ფორმულირდება:

1. ისეთი გარემო პირობების შექმნა, რაც ქვეყნის ტერიტორიულ მთლიანობას გააძლიერებს.
2. ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკების რეინტეგრაცია (მათი სუვერენიტეტის ხელყოფის გარეშე), პირველ რიგში ეკონომიკურ სფეროში.
3. რეგიონულ დონეზე საერთაშორისო სიტუაციის სტაბილიზაცია. რეგიონული, ნაციონალიზმზე დაფუძნებული, ეთნოსთა და სახელმწიფოთა შორის კონფლიქტების დარეგულირება. (ხაზგასმა კვლავ დსთ-ს ქვეყნებზეა და მოიცავს იუგოსლავიის კონფლიქტის დარეგულირების სურვილსაც)
4. ნაყოფიერი საერთაშორისო ურთიერთობების განვითარება, რაც ხელს შეუშლის დამაბულობის ახალი კერების შექმნას, განსაკუთრებით მასობრივი განადგურების იარაღის (ან ჩვეულებრივი იარაღის) გავრცელებას.

რუსეთის ახლად დამოუკიდებელობა მიღებული რესპუბლიკის მეორე საგარეო საქმეთა მინისტრს ეკუთვნის აღნიშნული ფრაზაც, რომ „**რუსეთს არ ჰყავს მუდმივი მტრები, მაგრამ მას გააჩნია მუდმივი ინტერესები**“ . (დონალდსონი, 2000)

რუსეთის მიერ ამ პერიოდში გამოქვეყნებული საგარეო პოლიტიკის კონცეფცია ასახავდა მეტად რეალისტურ სურათს (კოზირევის იდეალიზმისაგან განსხვავებით) და ასევე რუსეთის მიერ გარემოს პესიმისტურ აღქმას. უსაფრთხოების სტრატეგიაში კი უსაფრთხოების სისტემის შექმნის იდეაა გაცხადებული, სადაც რუსეთს წამყვანი როლი ექნებოდა, დსთ-ს ქვეყნებში კი რუსეთი თავს ხედავდა როგორც ერთადერთი ძალა,

რომელსაც ცალმხრივი ინტერვენციის უფლება აქვს თუკი საფრთხე ექმნებათ რუს უმცირესობებს.

ამ პერიოდისთვის დამახასიათებელი რუსეთის მულტიპოლარულობის პარადიგმიდან კი სამი მნიშვნელოვანი ასპექტი შეიძლება გამოვყოთ :

- რუსეთის მიერ უნიპოლარული მისწავებების მიმართ უარყოფითი დამოკიდებულებიდან გამომდინარე, მისთვის მიუღებელია ისეთი უსაფრთხოების სისტემები, სადაც აშშ-ს წამყვანი როლი აქვს, შესაბამისად ნატოს გაფართოება, როგორც ფენომენი აღიქმება მისთვის ეროვნული უსაფრთხოების საფრთხედ.
- მულტიპოლარულობაზე ხაზგასმა ერთგვარად ლეგიტიმურს ხდის რუსეთის უფლებებს თავის გავლენის სფეროზე და მის ფარგლებში ძალის გამოყენებას.⁵
- მულტიპოლარულობის პარადიგმა და რუსეთის „დიდი სტრატეგია“ რუსეთს აძლევს იმაზე ბევრად მეტად მნიშვნელოვან როლს მსოფლიო პოლიტიკაში, ვიდრე ამას მისი პოლიტიკური, ეკონომიკური თუ სამხედრო შესაძლებლობები აძლევდა მას.⁶

ბორის ელცინის პერიოდის რუსეთ-დასავლეთის ურთიერთობებში შეინიშნა რამდენიმე მნიშვნელოვანი მიღწევა, მაგალითად 1993 წელს მოსკოვში, ჯორჯ ბუშთან ერთად გამართულ სამიტზე ხელი მოეწერა „სტარტ II“ ხელშეკრულებას, რაც აშშ-სა და რუსეთის ბირთვული შეიარაღების 2/3-ით შემცირებას ითვალისწინებდა, თუმცა ამის

⁵ დოქტრინის შეხედულების მიხედვით საერთაშორისო ურთიერთობების შესახებ, რაც ძალთა ბალანსის პოლიტიკაა პოლუსებს შორის, სისტემისათვის „სამართლიანია“ ის, რომ თითოეულ პოლუსმა შეინარჩუნოს წესრიგი იმ არეალში, რომელსაც ის თავის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვნად მიიჩნევს ეროვნული უსაფრთხოებისთვის. ასეთად რუსეთი დსთ-ს მიიჩნევს (ავტორის შენიშვნა)

⁶ ამ კუთხით მულტიპოლარულობის პარადიგმა საფრთხის შემცველია, რამდენადაც მაშინ, როცა შეიქმნება დაპირისპირება რუსეთის თვით-აღქმასა და მის მიმართ სხვა ქვეყნების მიერ მინიჭებულ როლს შორის - მაგალითად ნატო-ს განგრძობითი გაფართოების პროცესის შედეგად - ის შეიძლება გადაიზარდოს რუსეთის მიერ ძალის დემონსტრირებაში, რათა მოიპოვოს დიდი ძალის სტატუსი და აღიარება სხვა ქვეყნებისგან. (ჰეიკა, 2005, 31)

პარალელურად ნატოს გაფართოება რუსეთის მიერ აღიქმებოდა, როგორც „საბჭოთა კავშირის დამარცხების რუსეთის ცხვირწინ ტრიალი - ეროვნული დამცირება“. პრიმაკოვმა 1993 წელს , როდესაც ის საგარეო სადაზვერვო სამსახურის დირექტორი იყო განაცხადა, რომ ისტორიულად ნატო და ყოფილი საბჭოთა კავშირი ერთმანეთს მტრებად აღიქვამდნენ და ეს ასე უმტკივნეულოდ ვერ წაიშლება მეხსიერებიდან , ამასთანავე ნატოს გაფართოება ქმნის ახალ გეოპოლიტიკურ სიტუაციას, რაც რუსეთს არამომგებიან პოზიციაში აყენებს. (დონალდსონი, 2000)

ნატოსა და რუსეთის ურთიერთობებს უფრო ახლო ლინზიდან რომ შევხედოთ, ცივი ომის დასრულებისთანავე, 1991 წელსვე რუსეთი შეუერთდა ჩრდილო ატლანტიკური თანამშრომლობის საბჭოს და 1994 წელს ის ჩაერთო „პარტნიორობა მშვიდობისათვის“ (PFP) პროგრამაში. 1997 წელს კი ნატოსა და რუსეთს შორის ინტენსიური მოლაპარაკებების შედეგად მაისში გაფორმდა ნატო-რუსეთის დამაფუძნებელი აქტი, რაც მათი ფორმალური ურთიერთობების ბაზისს ქმნიდა და გახდა საფუძველი ნატო-რუსეთის საბჭოს დაარსებისა (რომელიც პერიოდულად შეიკრიბებოდა და განიხილავდა ევროპაში მიმდინარე პრობლემატურ საკითხებს) რაც შეეხება ბალკანეთის ქვეყნებს , იქ რუსეთისა და ნატოს სამხედრო კონტიგენტები შეთანხმებულად მოქმედებდნენ , მაგალითად 1999 წელს დაარსებულ სამშვიდობო მისიაში „კოსოვოს ძალებში“ (KFOR), რომელშიც ნატოსთან ერთად რუსეთი ახორციელებდა გაეროს უშიშროების საბჭოს 1244 რეზოლუციას კოსოვოში. (ნატოს ოფიციალური ვებგვერდი) თუმცა, რუსი მკვლევარებისა და კვლევითი ორგანიზაციების (think tank) მიხედვით, აშშ-ნატოს ინტერვენცია იუგოსლავიაში მიმართული იყო რუსეთის წინააღმდეგ. უშიშროების საბჭოს ავტორიზაციის გარეშე იქ განხორციელებულმა ოპერაციამ (1999 წლის 24 მარტიდან 10 ივნისის ჩათვლით, რუსეთის სამხედროები მხოლოდ 12 ივნისს ჩაერთვნენ სამშვიდობო ძალებში კოსოვოს დედაქალაქ პრიშტინაში) გაამწვავა რუსეთის მიერ ნატოს ეჭვის თვალთ აღქმა. როდესაც მოგვიანებით პუტინს დაუსვეს კითხვა დასავლურ სამყაროსთან დაპირისპირებისა და ურთიერთობების გაუარესების შესახებ, იყო თუ არა ეს მისი ქმედებების შედეგი ყირიმსა და სირიაში, მან უპასუხა „ ცდებით, დაფიქრდით იუგოსლავიაზე, ყველაფერი იმით

დაიწყო“ - ვკითხულობთ შნაიდერის ანალიტიკურ სტატიაში სათაურით „როგორ აღმოჩნდა რუსეთი დასავლეთის წინააღმდეგ ნატოს მიერ 1999 წელს განხორციელებული ოპერაციის შედეგად“ (შნაიდერი, 2017)

3.1 შეჯამება

რომ შევაჯამოთ, საბჭოთა კავშირის დაშლის დღიდან რუსეთი საგარეო პოლიტიკური კურსისა ძიებასა და მისი შემუშავების პროცესში იყო. რუსეთის საგარეო პოლიტიკაში ლიბერალური ინტერნაციონალიზმის ეპოქა და კოზირევის მიერ ლიბერალური შეხედულებების გამოთქმა საჯარო გამოსვლებსა და ინტერვიუებში თანდათანობით შეიცვალა გეოპოლიტიკური რეალიზმით - რუსეთის როლის ხაზგასმით ახლო სამეზობლოში . ნაშრომში „რუსეთის დიდი სტრატეგიის ევოლუცია“ ვკითხულობთ , კოზირევის ერთ-ერთი ინტერვიუდან ფრაზას „ან ჩვენ ვისწავლით როგორ ჩავატაროთ სამხედრო მოქმედებები მშვიდობის დასამყარებლად და მხარდასაჭერად იმ ზონებში, რომლებიც ჩვენს ტრადიციულ გეოპოლიტიკურ ინტერესებში შედის, ან ჩვენ ვრისკავთ იქ ჩვენი გავლენის დაკარგვით და ვაკუუმი შევსებული იქნება სხვების მიერ“ (ჰეიკა, 2005,23)

მოგვიანებით, „პრიმაკოვის დოქტრინა“, რომლის იდეებიც ამ პერიოდში გამოცემულ ორ ოფიციალურ დოკუმენტში - ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფციასა და სამხედრო დოქტრინაშია გაბნეული რუსეთის დიდი სტრატეგიის მაკონსტრუირებელი ბაზისია. ელცინის პრეზიდენტობის პერიოდის დასაწყისში საგარეო საქმეთა მინისტრი კოზირევი ცდილობდა დისტანცირება მოეხდინა მისი წინამორბედებისაგან (გორბაჩოვი და შევარდნაძე) და რუსეთს ხედავდა დემოკრატიულ საზოგადოებასა და ცივილიზებული ქვეყნების რიგში. თუმცა აღნიშნული საწყისი გატაცება „ატლანტიციზმით“ მალე დასრულდა და მის მიერ საგარეო საქმეთა საბჭოს წინაშე წარდგენილ კონცეფციაში გაცხადებულ იქნა, რომ რუსეთის ინტერესები შესაძლოა სულაც არ ესადაგებოდეს დასავლეთის ინტერესებს, შესაბამისად რუსეთი ახლო სამეზობლოში გამოცხადდა რუსი უმცირესობების დამცველად და აღნიშნულ არეალში თანასწორუფლებიანი

პარტნიორობის ხელშემწყობად. 1997 წლის ეროვნული უსაფრთხოების სტრატეგია და შემდგომი სამხედრო დოქტრინაც რუსეთის დიდი სტრატეგიის საბაზისო ოფიციალური დოკუმენტებია და მათში ვკითხულობთ მოსაზრებებს აშშ-ს უნიპოლარულ მისწრაფებებსა და მულტიპოლარული მსოფლიოს რეალობას შორის დაპირისპირების შესახებ.

რუსეთის მულტიპოლარულობის პარადიგმის მნიშვნელოვანი ასპექტია ის, რომ მისთვის მიუღებელია ისეთი უშიშროების სისტემები, სადაც აშშ-ს ლიდერის როლი აქვს, შესაბამსად ცხადია, რუსეთისათვის ნატო-ს დომინანტური როლი ევროპული უსაფრთხოების სტრუქტურაში, რომლის წევრიც თავად რუსეთი არ არის⁷ და მისი (ნატოს) გაფართოების მიზნები რუსეთისათვის ცალსახად მტრულ ნაბიჯს წარმოადგენდა და ეროვნული უსაფრთხოების საკითხად მიიჩნეოდა. 2000 წელს ვლადიმერ პუტინის პრეზიდენტობის დასაწყისში გამოცემული ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფციაშიც დასახელებული 8 მთავარი საფრთხიდან ნატო-ს გაფართოება ერთ-ერთ ცენტრალურ ადგილს იკავებს.⁸

⁷ ნატო-ს ღია კარის პოლიტიკა აქვს, თუმცა რუსეთი ვერ მოიაზრება დასავლური სტრუქტურების ნაწილად, იდეოლოგიური და ღირებულებებითი შეუთავსებლობის გამო (ავტორის შენიშვნა)

⁸ ვრცლად იხილეთ ნაშრომის შემდეგი თავი.

4 რუსეთის საგარეო პოლიტიკა 2000-2014 წლებში

*„50 წლის წინ ერთი წესი ვისწავლე ლენინგრადის ქუჩებში :
თუ ჩხუბის არიდება შეუძლებელია, შენ უნდა შეუტოო პირველმა.“
ვლადიმერ პუტინი (2015)*

1999 წლის 31 დეკემბერს რუსეთის პრეზიდენტმა ბორის ელცინმა გადადგომის შესახებ მოულოდნელი განცხადება გააკეთა, რის შედეგადაც მისი პოსტი პრემიერ მინისტრს - ვლადიმერ პუტინს ერგო. სამი თვის შემდეგ პუტინმა ხმათა 53%-ით გაიმარჯვა და არჩეულ იქნა რუსეთის ფედერაციის რიგით მეორე პრეზიდენტად. ბორის ელცინსა და ბილ კლინტონს ძლიერი პირადი ურთიერთიერთობები და ერთად ჩატარებული 18 ორმხრივი შეხვედრა აკავშირებდათ, თუმცა პუტინმა განაცხადა, რომ არ იყო დაინტერესებული მისი წინამორბედის კვალს მიჰყოლოდა.

ამ პერიოდისთვის რუსეთში ისეთი ერთსულოვნება არსებობდა, როგორც მისი დამოუკიდებლობის მოპოვების დღიდან არ ყოფილა. ნატო-ს მიერ კოსოვოში ინტერვენციის შესახებ უარყოფით დამოკიდებულებაზე ყველა ერთხმად თანხმდებოდა, მათ შორის ლიბერალური პარტიის წარმომადგენლებიც და აკრიტიკებდნენ დასავლეთს აგრესიისთვის, ზოგი ლიდერი ნატო-ს იდეოლოგიას „ჰიტლერიზმსაც“ კი უწოდებდა. ანტი ამერიკული განწყობები რუსეთისთვის ახალი არ ყოფილა, თუმცა სხვადასხვა იდეოლოგიური ჯგუფების და ამასთან საზოგადოებრივი აზრის კონსოლიდირება (65% ნატო-ს აგრესორად მიიჩნევდა კონფლიქტში) ანტი-ნატო და ანტი-ამერიკული სენტიმენტებით მაკფაულის⁹ მიხედვით აღნიშვნის ღირსია ამ კრიზისში. (მაკფაული, 1999)

2000 წლიდან, პუტინის მმართველობის დაწყებიდან რუსეთმა თანმიმდევრული და პრაგმატული საგარეო პოლიტიკის განხორციელებას მიჰყო ხელი, მკაფიოდ

⁹ მაიკლ მაკფაული ობამას ადმინისტრაციაში 5 წლის მანძილზე მუშაობდა, მათ შორის 2012-2014 წლებში ის იყო აშშ-ს ელჩი რუსეთის ფედერაციაში (ავტორის შენიშვნა)

განსაზღვრული პრიორიტეტებითა და კარგად სტრუქტურირებული ინტერესებით. კრემლმა ასევე ენერგია მიმართა იმისაკენ, რომ შეემცირებინა არასაჭირო დანახარჯები და ნაცვლად სუპერძალის სტატუსის აღდგენაზე ფიქრისა, კონცენტრირება მოეხდინა ახლო სამეზობლოზე (ე.წ. ближнее зарубежье), რამდენადაც რუსეთისათვის რეგიონული დომინანტობა წარმოადგენდა სასიცოცხლო მნიშვნელობის საკითხს, დსთ-ს ქვეყნებთან ურთიერთობები გახდა რუსეთის მულტივექტორული საგარეო პოლიტიკის უმაღლესი პრიორიტეტი. პრიმაკოვის აგრესიული მულტიპოლარულობის ნაცვლად, აღნიშნული პოლიტიკის კურსი აკმაყოფილებდა რუსეთის ინტერესებს განევითარებინა არაკონფლიქტური ურთიერთობები და ახლო ინტერაქცია ჰქონოდა დასავლეთთან და ზოგიერთი აზიის სახელმწიფოსთან, დსთ-ს სივრცეში დომინანტური როლის შესრულების პარალელურად. კრემლის გრძელვადიან მიზნად რჩება „ახლო სამეზობლოს“ ფარგლებს გარეთ ძლიერი პოზიციების მოპოვება, რისი წინაპირობაც აღნიშნული მულტივექტორული პოლიტიკა და დსთ-ს სივრცეზე ფოკუსირებაა. (ნაროუკა, 2016)

ვლადიმერ პუტინის პრეზიდენტად არჩევას აშშ-შიც ხელისუფლების ცვლილება მოჰყვა , 2001 წლის იანვარში ჯორჯ ბუში გახდა ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტი და მასაც მისი რუსი კოლეგის მსგავსად სურდა მისი წინამორბედისაგან, წინა ადმინისტრაციის მიდგომებისგან დისტანცირება მოეხდინა და ეს ეხებოდა რუსეთთან საგარეო ურთიერთობებსაც. პრეზიდენტებმა საბოლოოდ ძლიერი პირადი ურთიერთობები დაამყარეს, რაც კიდევ უფრო გამყარდა 2001 წლის ტერაქტის- 9/11-ის შემდეგ - გაძლიერებული თანამშრომლობით და ანტი-ტერორისტული პოლიტიკით. რუსეთმა აშშ-ს ცენტრალურ აზიაში სამხედრო ძალის განთავსების უფლებაც კი დართო ოპერაცია „ჩამოუშლელი თავისუფლებისთვის“ ავღანეთში. ამის შემდეგ აშშ რუსეთს უფრო მეტად თანამშრომლობის მოსურნედ განიხილავდა. ამას გარდა აშშ-სა და რუსეთს საერთო ინტერესები გააჩნდათ მრავალ სფეროში, როგორცაა ბირთვული იარაღის გაუვრცელებლობა თუ ანტი-ტერორისტული კამპანია.

თუმცა 2003 წელს, აშშ-ს მიერ ერაყში ომის დაწყებამ არსებული ძლიერი პერსონალური პერსონალური კავშირები და ურთიერთობები საგრძნობლად შეარყია. აშშ-მ ერთპიროვნულად გადაწყვიტა ემოქმედა, მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ გაეროს უშიშროების საბჭოში გატანილი რეზოლუცია სამხედრო ქმედებების დაწყებაზე ერაყში არ იქნა მხარდაჭერილი. ერაყში შესვლისთანავე (2003 წლის მარტში) პუტინმა მკაცრად გააკრიტიკა აშშ-ს ქმედება და განაცხადა „ვერაფერი გაამართლებს სამხედრო ქმედებას, ვერც ერაყის დადანაშაულება იმაში, რომ ის საერთაშორისო ტერორიზმის მხარდამჭერია (ჩვენ არასდროს გვქონია და არ გვაქვს ამ სახის ინფორმაცია) არც სურვილი გაგვაჩნია, რომ შევცვალოთ პოლიტიკური რეჟიმი აღნიშნულ ქვეყანაში, რაც პირდაპირ მოდის დაპირისპირებაში საერთაშორისო სამართალთან და ეს (რეჟიმის შეცვლა) გადაწყვეტილ უნდა იქნას მხოლოდ თავად სახელმწიფოს მოქალაქეების მიერ“ (კრემლი, 2003), 2004 წელს კი ნატოს გაფართოებამ იქონია გავლენა რუსეთისა და დასავლეთის ურთიერთობებზე, როდესაც ნატომ 7 ქვეყანა მიიღო ორგანიზაციის წევრად, მათ შორის ყოფილი საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკები - ესტონეთი, ლიტვა და ლატვია. ამავე წელს ბესლანის ტერაქტი მოხდა, რომელსაც აშშ-ს კრიტიკა მოჰყვა რუსეთის მიერ იქ განხორციელებული ქმედებებისა და ადამიანთა უფლებების შელახვის გამო.¹⁰ ურთიერთობების გაუარესებამ გეზი აიღო და მას ნატოს გაფართოების დღის წესრიგი და ფერადი რევოლუციები კიდევ მეტად უწყობდა ხელს. (ნაროუკა, 2016)

რუსეთსა და დასავლეთს შორის ურთიერთობებში გარდამტეხ მოვლენად 2007 წლის მიუნხენის უსაფრთხოების კონფერენცია მიიჩნევა, რომელზეც რუსეთმა კარგად განვითარებული და წლების მანძილზე ჩამოყალიბებული რწმენები და მის მიერ აღქმული საფრთხეები გააჟღერა. ვლადიმერ პუტინის საჯარო გამოსვლაში ვკითხულობთ „კონფერენციის ფორმატი მამლევს საშუალებას ვისაუბრო პირდაპირ და დაუფარავად საერთაშორისო უსაფრთხოების პრობლემების შესახებ...რა თქმა უნდა ჩვენ ვაცნობიერებთ,

¹⁰ევროპის სასამართლოს მიხედვით, რუსეთმა დაარღვია ევროპის ადამიანთა უფლებების კანონი, როდესაც მძევლებით სავსე სკოლა შტურმით აიღო, რასაც 330 ადამიანის სიცოცხლე შეეწირა ხოლო ასეულობით დაშავდა. იხილეთ ვრცლად: <https://www.nytimes.com/2017/04/13/world/europe/beslan-school-siege-european-court-ruling.html>

რომ დემოკრატის სჭირდება მხარდაჭერა და დახმარება, თუმცა თუკი ჩვენ დაუსრულებელი რევოლუციების გეზს ავიღებთ/გავაგრძელებთ, ეს არ იქნება კარგი არც ქვეყნებისთვის და არც მათი ხალხისთვის. მთელი პოსტ-საბჭოთა სივრცე გაეხვევა დაუსრულებელ კონფლიქტებში და მივიღებთ ტრაგიკულ შედეგებს“. (გაილსი, 2017, 4) მიუნხენის კონფერენციაზე ცხადად გამოჩნდა, თუ რამდენად დიდ საფრთხედ აღიქვამდა რუსეთის ფედერაცია მის ახლო სამეზობლოში (პოსტ-საბჭოთა სივრცეში) მიმდინარე მოვლენებს - ფერად რევოლუციებს.¹¹

მიუნხენში გამართული უსაფრთხოების პოლიტიკის რიგით 43-ე კონფერენციიდან მალევე, 2008 წელს ბუქარესტში გაიმართა ნატო-ს სამიტი¹², რომელზეც ნატო-ს წევრი ქვეყნები შეთანხმდნენ, რომ უკრაინა და საქართველო აუცილებლად გახდებოდნენ ალიანსის წევრები¹³. პუტინის მიერ ნატო-ს აღმოსავლეთით გაფართოება აღქმულ იქნა ეროვნული უსაფრთხოებისთვის მნიშვნელოვან საფრთხედ, რასაც შედეგად ბუშის ადმინისტრაციისა და დასავლეთის მიმართ უნდობლობის გაძლიერება და აგვისტოში საქართველოსთან შეიარაღებულ კონფლიქტში ჩართვა მოჰყვა.

რუსეთის ფედერაციას საქართველოსთან ომით და მოგვიანებით უკრაინისთვის ბუნებრივი აირის მიწოდების შეწყვეტით სურდა ეჩვენებინა, რომ ბუშის ადმინისტრაციასთან (აშშ-სთან ზოგადად) ურთიერთობების მოწესრიგებას რუსეთის ეროვნულ ინტერესზე წინ არ აყენებდა და რომ ალიანსის მის საზღვრებთან, მისი

¹¹ ტერმინი „ფერადი რევოლუცია“ რუსული გაგებით ფართო მნიშვნელობით იხმარება, კერძოდ ის მოიცავს მოვლენებს, რომელსაც მთავრობის რადიკალური ცვლილებები მოჰყვა და არა მხოლოდ მის ახლო სამეზობლოში : საქართველოში 2003 წელს, უკრაინაში 2004 წელს, ყირგიზეთში 2005 წელს, უზბეკეთში (მცდელობები) 2005 წელს, ბელარუსში 2006 წელს, სომხეთში 2008 წელს. ზოგიერთ რუსული წყაროს ჩამონათვალში ასევე ვხვდებით სერბეთის 2000 წლის, ლიბანის 2005 წელს და 2009 წლის მოლდოვის მოვლენებს „ფერადი რევოლუციების“ რიგებში. (გაილსი, 2017, 12)

¹² ვრცლად იხილეთ ბუქარესტის სამიტის დეკლარაცია , გამოცემული 2008 წლის 3 აპრილს (ნატო-ს ოფიციალური ვებ-გვერდი, 2008) https://www.nato.int/cps/ua/natohq/official_texts_8443.htm

¹³ საფრანგეთისა და გერმანიის პოზიციის თანახმად აღნიშნული გადაწყვეტილება გამოიწვევდა რუსეთის ეროვნული უსაფრთხოების ხელყოფას, თუმცა ინტეგრაციის შესახებ გადაწყვეტილება პრეზიდენტ ბუშის მიერ იქნა ძლიერად მხარდაჭერილი/წახალისებული. (ნაროუკა, 2016, 10)

„გავლენის სფეროების ხარჯზე“ გაფართოება პირდაპირ აღიქმებოდა მისი ეროვნული ინტერესებისა და უსაფრთხოების წინააღმდეგ განხორციელებულ მოქმედებად.

2008 წელს ბარაკ ობამამაც საპრეზიდენტო კამპანიის დროს მკაცრად დაგმო რუსეთის ქმედებები საქართველოს წინააღმდეგ, თუმცა ასევე განაცხადა რომ პრეზიდენტად არჩევის შემთხვევაში მოერიდებოდა კონფრონტაციულ რიტორიკას რუსეთის მიმართ. ამგვარად, 2009 წლიდან ობამას ადმინისტრაციამ დაიწყო რუსეთთან ურთიერთობების დარეგულირება. ჰილარი კლინტონისა და ლავროვის ჟენევაში შეხვედრა ურთიერთობების „გადატვირთვის“ დასაწყისი იყო.¹⁴ ხელმოწერილ იქნა ახალი START ხელშეკრულება, ირანის წინააღმდეგ სანქციებს ორივე სახელმწიფომ ერთსულოვნად დაუჭირა მხარი უშიშროების საბჭოში, აშშ-ს ჯარების მარშრუტი ავღანეთისაკენ ნაწილობრივ რუსეთზე გავიდა, რუსეთის მსოფლიოს ვაჭრობის ორგანიზაციაში (WTO) გაწევრიანებაზე აშშ რუსეთთან ერთად მოქმედებდა აქტიურად და შექმნეს ორმხრივი საპრეზიდენტო კომისია კონტრტერორიზმის, ბირთვული იარაღისა და სხვა საკითხებს გარშემო თანამშრომლობისათვის. (აქვე აღსანიშნავია, რომ 2010 წელს აშშ-ს შესახებ რუსი მოსახლეობის 60%-ს პოზიტიური დამოკიდებულება ჰქონდა). (მაკფაული და სესტანოვიჩი, 2014)

ურთიერთობების „გადატვირთვა“ (reset) წარმატებით გრძელდებოდა ლიბის მოვლენებამდე, 2011 წელს, როდესაც ჩინეთთან ერთად რუსეთმა გააკრიტიკა ნატო-ს მიერ განხორციელებული სამხედრო ინტერვენცია. იმ დროს პრემიერ მინისტრმა ვლადიმერ პუტინმა ის მიიჩნია არალეგიტიმურად, რამდენადაც სხვა სახელწიფოს შიდა საქმეებში ჩარევა ეწინააღმდეგებოდა საერთაშორისო სამართლის პრინციპებს. პუტინმა აშშ ასევე დაადანაშაულა საერთაშორისო ასპარეზზე არსებული პრობლემების ძალისმიერი

¹⁴ შეხვედრაზე კლინტონმა სიმბოლურად წითელი ღილაკი მიიტანა, რომელზეც ეწერა „Reset“ - გადატვირთვა, როგორც სიმბოლო მათი ორმხრივი ურთიერთობების გადატვირთვისა.

მოგვარების სურვილსა და ჩვევაში.)¹⁵ პუტინი ლიბიაში დასავლეთის ინტერვენციის შემდეგ კრიტიკული განცხადებებით გამოირჩეოდა და მიუხედავად იმისა, რომ პრეზიდენტმა შედეგად გაეროს უშიშროების საბჭოში გატანილ რეზოლუციას ლიბიის შესახებ ვეტო არ დაადო, პუტინმა აღნიშნულ რეზოლუციას „შუა საუკუნეების ჯვაროსნული ლაშქრობისთვის მოწოდება“ უწოდა, რაც გვაფიქრებინებს იმას, რომ მისი პრეზიდენტობის შემთხვევაში რეზოლუციას უშიშროების საბჭოში ერთ-ერთი მუდმივი წევრისაგან - რუსეთის ფედერაციისგან ვეტო ექნებოდა.¹⁶ (ბრაიანსკი, 2011)

გარდა პოსტ-საბჭოთა სივრცეში მომხდარი გარდაქმნებისა და მის სამეზობლოში მყოფი ქვეყნების ევროკავშირთან და ნატო-სთან დაახლოებისა რუსეთი „არაბულ გაზაფხულს“, ახლო აღმოსავლეთში მიმდინარე მოვლენებს არანაკლებ მნიშვნელოვნად თვლიდა უსაფრთხოების თვალსაზრისით. ერთ-ერთი რუსი გენერლის მიხედვით ხომ ახლო აღმოსავლეთი „სულ აქვე ახლოსაა“ (совсем рядом).

ამგვარად, ახალი ათასწლეულის დაწყებიდან განვითარებული მოვლენები, როგორცაა აშშ-ს ერაყში შესვლა, ფერადი რევოლუციები და არაბული გაზაფხული, დასავლეთს ლიბიაში ინტერვენცია და ამავე - 2011 წელს არჩევნებთან დაკავშირებული საპროტესტო გამოსვლები რუსეთში - ყველა ერთი ტრაექტორიით მიდიოდა. აღნიშნული მოვლენები ზეგავლენას ახდენდა რუსეთის უსაფრთხოებაზე და მისი საფრთხის აღქმებზე - რომ „გარედან“ დაფინანსებულ და წახალისებულ მოძრაობებს შეუძლიათ ისევე მოახდინონ ცვლილებები რუსეთში, როგორც ამას მის ახლო სამეზობლოში თუ ახლო აღმოსავლეთში - „არაბული გაზაფხულის“ სახით აკეთებდა დასავლეთი . „სადებატოა კვლავ საკითხი, დგას თუ არა მართლაც დასავლეთის დღის წესრიგში რუსეთის განადგურება, როგორც ამას თავად რუსეთი აღიქვამს/ფიქრობს, თუმცა დასავლეთისაგან მომავალი საფრთხეების

¹⁵ ვრცლად რუსეთისა და „არაბული გაზაფხულის“ შესახებ იხილეთ ნაშრომი: Stephen, B and Saivetz. C.R , (2012), *Playing to Lose? Russia and the " Arab Spring". Problems of Post-Communism* გვ.6 ასევე გაეროს უშიშროების საბჭოს 1970-ე რეზოლუცია ლიბიის შესახებ, 2011 წლის 26 თებერვალი, ბმულზე: undocs.org/S/RES/1970

¹⁶ <https://www.reuters.com/article/us-russia-putin-libya/putin-libya-coalition-has-no-right-to-kill-gaddafi-idU5TRE73P4L920110426>

შესახებ იმდენად ხშირად და სწორხაზოვნად კეთდება განცხადებები რუსეთის მთავრობის მიერ, რომ აღნიშნული აღქმ(ებ)ი რეალობის ტოლფასია“. (გაილსი, 2017, 9)

4.1 ოფიციალური დოკუმენტების ანალიზი

(გამოცემული 2000-2014 წლებში)

პუტინის პირველი ვადით პრეზიდენტობის (2000-2004) წლებში რუსეთის ფედერაციამ პირველივე წელს ახალი საგარეო პოლიტიკის კონცეფცია შეიმუშავა, რომელშიც კვლავ შეინიშნება უსაფრთხოების დეფიციტის აღქმა (რაც ტრამვეული ისტორიული გამოცდილებითა და ჩრდილო კავკასიის სეცესიონისტური მოძრაობებით შეიძლება აიხსნას). 2000 წელს ვლადიმერ პუტინის მიერ გამოცემული ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფციაში დასახელებული 8 მთავარი საფრთხიდან ნატოს გაფართოება ერთ-ერთ ცენტრალურ ადგილს იკავებს.

კონცეფციაში რუსეთის ფედერაციის წინაშე არსებული საფრთხეების ჩამონათვალში ვხვდებით შემდეგ ორს: „სამხედრო-პოლიტიკური ბლოკებისა და ალიანსების გაძლიერება, უპირველეს ყოვლისა ნატო-ს აღმოსავლეთით გაფართოება“ და „დსთ-ს ქვეყნებთან ინტეგრაციის პროცესის შესუსტება“. „სამხედრო სფეროში საფრთხის დონე და მასშტაბი ზრდადია ... ნატო-ს მიერ სამხედრო ძალის გამოყენების პრაქტიკა მისი პასუხისმგებლობის ზონის ფარგლებს გარეთ და გაეროს უშიშროების საბჭოს ავტორიზაციის გარეშე საფრთხეს უქმნის მთელი მსოფლიოს სტრატეგიული სიტუაციის დესტაბილიზაციას“. (ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფცია, 2000)

კონცეფციაში ასევე მნიშვნელოვანი ასპექტია რუსეთის მიერ „მყარი პოზიციის მოპოვებაზე“ ხაზგასმა, რაც 2008 წლის კონცეფციაში უკვე „გაძლიერებული პოზიციის მოპოვებით“ არის შეცვლილი. აღნიშნული ცვლილება შეიძლება აიხსნას იმით, რომ პუტინის პრეზიდენტობის პირველ პერიოდში (2000-2004) რუსეთი იყენებდა ძირითადად რბილი ძალის ინსტრუმენტებს მეზობელი სახელმწიფოების მიმართ და დასავლეთთან

თანამშრომლობის დამყარებას ცდილობდა იმ საკითხების გარშემო, რაც საერთო ინტერესს წარმოადგენდა, მაშინ როცა მეორე ვადით პრეზიდენტობის პერიოდში (2004-2008 წლებში) მისი ურთიერთობები „ახლო სამეზობლოსთან“ დაფუძნებული იყო ძირითადად ხისტი ძალის ინსტრუმენტებზე და აშშ-სა და მის მოკავშირეებთან ურთიერთობებზე იყო ხაზგასმა გაკეთებული. რომ შევაჯამოთ ორივე პერიოდი ერთად - 2000-2008 წლების საგარეო პოლიტიკა ეხებოდა რუსეთის მთავარ ძალას და მის მსოფლიოს ერთ-ერთ პოლუსად გადაქცევის სურვილს.¹⁷ (გონსალესი, 2013)

ჰაასის მიხედვით ვლადიმერ პუტინისა და დიმიტრი მედვედევის მმართველობის პერიოდში რუსეთმა რეგიონული ძალიდან გადაინაცვლა და გახდა თვით-გამოცხადებული „აღორძინებადი“ სუპერძალა. მოსკოვის საერთაშორისო არენაზე დაბრუნება და ასპარეზობა შეიძლება სამართლიანად დავუკავშიროთ უზარმაზარი ნავთობისა და გაზის შემოსავლებს - მასზე მსოფლიო ფასების სწრაფ ზრდას. (მომავალ დიდ ძალებთან) ჩინეთთან და ინდოეთთან ახლო ურთიერთობების ქონამ გარკვეულად ხელი შეუწყო მის გავლენიან სტატუსს მსოფლიოში. ამას გარდა, მოსკოვმა განავითარა თვითდამკვიდრების პოლიტიკა დასავლეთისა და მისი მეზობელი სახელმწიფოების მიმართ, რის კულმინაციაც საქართველოსთან 2008 წლის ომი იყო.¹⁸

კრემლმა პუტინის პრეზიდენტობის პერიოდიდან მკვეთრად ანტი-დასავლური გეზი აიღო, ამის მაგალითია ნატო-ს გაფართოებისა და პოლიტიკის ხშირი კრიტიკა. პრეზიდენტმა მედვედევმაც მისი წინამორბედის პოლიტიკა გააგრძელა და ახალი ევროპული უსაფრთხოების არქიტექტურა შესთავაზა დასავლეთს, რაც რუსეთის ტრადიციული პოლიტიკისთვის დამახასიათებელია - დასავლური უსაფრთხოების ორგანიზაციების გაუქმების სურვილი. მოგვიანებით მან გამოსცა (განაახლა) მთავარი უსაფრთხოების დოკუმენტები და გამოსცა ახალი სტრატეგია რომელიც არქტიკის რეგიონს ეძღვნებოდა, ასევე მიიღო ახალი სამხედრო სფეროს განახლების გეგმა. ამრიგად,

¹⁷ აღნიშნული სტატუსი რეალურად ელცინის პერიოდში დაკარგულ იქნა, ხოლო 2013 წლის კონცეფციაში კი ფოკუსი კეთდება უკვე მიღწეული პროგრესის კონსოლიდაციაზე (ავტორის შენიშვნა)

¹⁸ უკრაინის კონფლიქტი 2014 წელს, მარსელ დე ჰაასის აღნიშნული ნაშრომის გამოქვეყნების შემდეგ მოხდა.

პრეზიდენტმა მედვედევმა საკუთარი ქვეყნის მტკიცე საგარეო პოლიტიკური პოზიციის განგრძობითობა დაამტკიცა და ჩაერთო საქართველოსთან შეიარაღებულ კონფლიქტში, მოგვიანებით კი ბუნებრივი აირის კონფლიქტში უკრაინასთან (როგორც პუტინმა გააკეთა 2005-2006 წლებში¹⁹) (ჰაასი, 2010)

აქვე აღსანიშნავია, რომ მარსელ დე ჰაასი უსაფრთხოების დოკუმენტებს პროპაგანდისტულს უწოდებს, თუმცა ცხადია ისინი გამოდგება იმის შესაფასებლად თუ როგორ აღიქვამს და განსაზღვრავს მოსკოვი საკუთარ უსაფრთხოების პოლიტიკას დღეს თუ მომავალში. დოკუმენტების გაანალიზებითა და მათი ერთმანეთთან შედარებით საშუალება გვაქვს დავინახოთ რუსეთის საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის განგრძობითობა.

2003 წელს მიღებულ იქნა „თავდაცვის თეთრი დოკუმენტი“ (Defence White Paper – DWP) , სადაც ხაზგასმული იყო კარგად გაწვრთნილი და აღჭურვილი შეიარაღებული ძალების მნიშვნელობა და მათი მზადყოფნა მსოფლიო კონფლიქტებში ჩართვისათვის. აღნიშნული კიდევ ერთხელ იქნა ხაზგასმულ პუტინის მიღებულ 2020 წლის სტრატეგიის საჯარო გამოსვლაში 2008 წელს და გახდა ბაზისი იმ რეფორმებისა , რაც მედვედევმა დააანონსა საქართველოსთან კონფლიქტის დასრულებისთანავე (ეროვნული უსაფრთხოების სტრატეგიის ახალი ვარიანტი, გამოცემული 2009 წლის მაისში).

მეორე განგრძობითი ასპექტი ოფიციალურ დოკუმენტებში არის დასავლეთისაგან მომავალი შესაძლო საფრთხეების იდენტიფიცირება - ძირითადად ნატოსა და აშშ-საგან. ხოლო მესამე დამახასიათებელი ასპექტი ვლადიმერ პუტინის 2007 წლის საგარეო პოლიტიკის მიმოხილვაში იკითხება, რაც კოსოვოსა და საქართველოს სეპარატისტულ რეგიონებს ეხება - კოსოვოს მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვებამ და საქართველოსთან კონფლიქტმა სერიოზული გაუარესება გამოიწვია რუსეთსა და დასავლეთს შორის ურთიერთობებში. ასევე, პუტინის მეორე ვადით პრეზიდენტობის დროს მიღებულ

¹⁹ რუსეთსა და უკრაინას შორის ბუნებრივი აირის შესახებ დავაზე,რომელიც რამდენიმეჯერ გამწვავდა, იხილეთ შემდგომი სტატია: <http://www.bbc.com/news/world-europe-29521564>

დოკუმენტებში, ისევე როგორც მედვედევის მიერ 2008 წელს გამოცემულ „საგარეო პოლიტიკის კონცეფციასა“ და „ეროვნული უსაფრთხოების სტრატეგიაში“ ხაზგასმულია, რომ *რუსეთი ახლა მოქმედებს ძლიერების პოზიციიდან, რაც მას საშუალებას აძლევს რომ არა მხოლოდ ითამაშოს მნიშვნელოვანი როლი საერთაშორისო არენაზე, არამედ მოახდინოს დღის წესრიგის ფორმირება/ზეგავლენაც. მეხუთე განგრძობითი დამახასიათებელი ასპექტი რუსეთის საგარეო უსაფრთხოების პოლიტიკისთვის, რაც ყველა უსაფრთხოების დოკუმენტსა თუ პუტინისა და მედვედევის საჯარო გამოსვლებში ჩანს არის რუსეთის მოქალაქეების დაცვა , ყველგან, (რუსეთის ფარგლებს გარეთ), რამაც პრაქტიკაში განხორციელება ჰპოვა რუსეთ-საქართველოს 2008 წლის ომის თუ უკრაინის კრიზისის (ყირიმის ანექსიის) დროს. ენერგეტიკა (ენერგო რესურსები და ენერგო უსაფრთხოება) პუტინის მეორე ვადის პრეზიდენტობის დოკუმენტებსა და მედვედევის მიერ გამოცემულ ოფიციალურ დოკუმენტებში მნიშვნელოვანი საკითხია , ამას ადასტურებს ბუნებრივ აირთან დაკავშირებული კონფლიქტები (2005-2006 და 2008-2009) წლებში - „ენერგო იარაღი“ მოსკოვის უმთავრესი პოლიტიკის ინსტრუმენტი.*

გარდა ზემოთ ჩამოთვლილებისა კრემლი განგრძობითად ინარჩუნებდა მტკიცე ენერგიულ პოზიციას დემონსტრირება მოეხდინე საკუთარი სამხედრო ძალისა „მტრების“ წინააღმდეგ, მაგალითად, წითელ მოედანზე ტრადიციული სამხედრო პარადებით, ან სამხედრო თანამშრომლობის დაწყებით დასავლეთისადმი „მტრულად განწყობილ“ ქვეყნებთან - მის ტრადიციულ მეგობრებთან , როგორებიცაა სირია, კუბა, ვენესუელა, ლიბია. 2008 წელს, როდესაც საერთაშორისო ფინანსური კრიზისი მწარედ შეეხო კრემლს, მან მხოლოდ დროებით შეცვალა აგრესიული დამოკიდებულება დასავლეთის მიმართ, შედარებით ზომიერით, საერთო ჯამში კი , როგორც პუტინის ისე მედვედევის პრეზიდენტობის პერიოდში რუსეთი აგრძელებდა მისი საგარეო პოლიტიკის უწყვეტ ხაზს, რაც მოსკოვის მიერ გამოცემულ ოფიციალურ დოკუმენტებშიც თვალნათლივ იკითხება. (ჰაასი, 2010)

2000 წლიდან მოყოლებული - ვლადიმერ პუტინის პრეზიდენტად არჩევის შემდეგ 2014 წლამდე - ყირიმის ანექსიამდე რუსეთის ფედერაციამ სამი საგარეო პოლიტიკის კონცეფცია შეიმუშავა და გამოსცა : 2000 წელს, 2008 და 2013 წელს. სამივე დოკუმენტში ხუთი მთავარი თავია: **ზოგადი პრინციპები; თანამედროვე მსოფლიო და რუსეთის საგარეო პოლიტიკა; რუსეთის ფედერაციის პრიორიტეტები გლობალური პრობლემების გადასაჭრელად; რეგიონული პრიორიტეტები და რუსეთის ფედერაციის საგარეო პოლიტიკის ჩამოყალიბება და განხორციელება** .რაც სამივე დოკუმენტს აერთიანებს არის „მოქალაქეებისა და სახელმწიფოს ინტერესების დაცვის“ პრინციპი (რამაც, როგორც ზემოთ მოყვანილ ჰაასის ციტირებაშია პრაქტიკაში განხორციელება ჰპოვა რუსეთ-საქართველოს ომისა (და მოგვიანებით უკრაინის მოვლენების დროს)

ასევე ყურადღების ღირსია ეროვნული უსაფრთხოების სტრატეგია 2020 (2009), რომელმაც 1997 წლის დოკუმენტი ჩაანაცვლა. დოკუმენტი, რომელიც იწყება ფრაზით „ რუსეთმა დასძლია მრავალი შედეგი მეოცე საუკუნის ბოლოს განვითარებული პოლიტიკური და სოციო-ეკონომიკური სისტემური კრიზისისა“...მიზნად ისახავს განსაზღვროს სტრატეგიული პრიორიტეტები, როგორც საშინაო, ისე საგარეო პოლიტიკაში, რათა უზრუნველყოფილ იქნას სახელმწიფოს მდგრადი განვითარება და ეროვნული უსაფრთხოება გრძელვადიან პერსპექტივაში. დოკუმენტი საერთაშორისო ურთიერთობებს მულტიპოლარულ სისტემად განიხილავს და რუსეთის ადგილს დომინანტური როლის თამაშში ხედავს.

დოკუმენტში ეკონომიკური განვითარებისთვის უმაღლესი პრიორიტეტის მინიჭება აჩვენებს, რომ როგორც მედვედევი, ისე პუტინი (დოკუმენტზე მუშაობა პუტინის მმართველობის დროს დაიწყო) „ისინი რეალისტურად აღიქვამენ რუსეთის სტატუს ქვო-ს და აცნობიერებენ, რომ მხოლოდ ეკონომიკური ზრდით „ზურგგამაგრებულს“ შეუძლია რუსეთმა მიაღწიოს სასურველ - დიდი ძალის სტატუსს. მას საერთაშორისო პრესტიჟისა და უსაფრთხოების მოსაპოვებლად სჭირდება ეროვნული ეკონომიკის ზრდა და ინოვაციების მეცნიერებასა და ტექნოლოგიების განვითარება.“ (რუსული ანალიტიკური დაიჯესტი, 2009,

10) სწორედ ამიტომ , მედვედევმა „2020 წლის სტრატეგიის“ პრეზენტაციისას მისი ფორმულა შემდეგ ფრაზაში შეაჯამა „ უსაფრთხოება განვითარების გზით“

ამგვარად, რომ შევაჯამოთ რუსეთის ფედერაციის მიერ გამოცემულ დოკუმენტებში თვალნათლივ ჩანს განგრძობითი მისწრაფება და მზაობა სახელმწიფოს სუვერენიტეტი, ტერიტორიული მთლიანობა და უსაფრთხოება იქნას დაცული, რაც შესაბამისობაშია რეალიზმის გაგებასთან სახელმწიფოს მთავარი ინტერესების შესახებ. (გრიეკო, 1997) რუსეთი გამუდმებით ესწრაფვის „ეროვნული ეკონომიკის განვითარებას“ (სპკ, 2000) „მსოფლიო ეკონომიკასა და პოლიტიკაში ინტეგრაციას“, რაც ჯერ არ იქნა მიღწეული. (სპკ, 2008) აღსანიშნავია, რომ რუსეთს სურს გახდეს ეკონომიკურად ძლიერი vis-à-vis დასავლეთის ქვეყნები (რაც რეალიზმისთვის დამახასიათებელი თვისებაა) და ის ესწრაფვის დიდი ძალის თანასწორ სტატუსს, რაც რამდენიმე დოკუმენტშია ნახსენები, ოპტიმისტურად. მედვედევის 2009 წლის ეროვნული უსაფრთხოების სტრატეგიაში ვკითხულობთ „რუსეთმა დაძლია სისტემური პრობლემები... XX-ე საუკუნის ბოლოს არსებული კრიზისი... ყველა წინაპირობა იქნა შექმნილი ... იმისათვის რომ რუსეთის ფედერაცია გარდაიქმნას ერთ-ერთ წამყვან დიდ ძალად „ .

4.2 რუსეთის ფედერაციის საგარეო პოლიტიკის საფუძვლები - რეალპოლიტიკა?!

რუსეთის ფედერაციის ოფიციალური დოკუმენტების ანალიზის შედეგად, დაწყებული „უსაფრთხოების შესახებ კანონით“ (1992), „სამხედრო დოქტრინის ძირითადი დებულებები“ (1993) , „საგარეო პოლიტიკის კონცეფცია“ (1993,2000,2008,2013), „ეროვნული უსაფრთხოების სტრატეგია“ (1997,2000,2009) და „სამხედრო დოქტრინა“ (2000,2010) - ყველა მათგანში რეალიზმის ძირითადი პრინციპები მეორდება და განგრძობითობაშია, მიუხედავად რუსეთში განხორციელებული შიდა ცვლილებებისა (პრეზიდენტის, მინისტრების ცვლილება) თუ საგარეო ასპარეზზე ევროკავშირში, ნატოსა და აშშ-ში მომხდარი ცვლილებებისა.

2002 წელს გამოცემულ ბობო ლუ-ს წიგნში (2002, 103-118), პოსტ-საბჭოთა რუსეთის საგარეო პოლიტიკის შესახებ, რუსეთის პოლიტიკა მყარადაა ფესვგადგმული რეალიზმში და ეს გამოიხატება შემდეგ სამ ტენდენციაში:

1. **საგარეო ურთიერთობების შესახებ ნულოვანი ჯამის (zero-sum) შეხედულება** - თუ ერთი მხარე იგებს, ეს მეორე მხარის წაგებას ნიშნავს. ეს კონსტრუქციული თანამშრომლობისთვის, სადაც ორივე მხარე მოგებულ დარჩებოდა არ ტოვებს ადგილს.
2. **ძალთა ბალანსის ძიება** - მოსაზრება, რომ დისბალანსი იწვევს არასტაბილურობას. არსებობს რისკი რომ ძლიერი ქვეყანა გამოიყენებს თავის პოზიციას და კიდევ უფრო გაზრდის თავის ძალას (რუსეთი საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ გამუდმებით ეწინააღმდეგებოდა აშშ-ს „უნიპოლარულ“ ჰიპერძალას.
3. **(გეოგრაფიული) გავლენის სფეროების შესახებ რწმენა** - ვლადიმერ პუტინის მმართველობის პერიოდში „პრივილეგირებული გავლენის სფეროების“ ცნება რუსეთს საგარეო პოლიტიკის უმნიშვნელოვანესი ნაწილი გახდა.

თემთა პალატის ბიბლიოთეკის მიერ გამოცემულ ნაშრომში ვკითხულობთ: რუსეთის საგარეო პოლიტიკა დაფუძნებულია ტრადიციულ , რეალისტურ მოსაზრებებზე. გარდა საგარეო ურთიერთობების შესახებ ნულოვანი ჯამის თამაშის შეხედულებისა, არსებობს რუსეთის განსხვავებულობის აღქმა და მოსაზრება, რომ ის არის გლობალური ძალა , რომელიც დასავლეთს უწევს მეტოქეობას.

საგარეო პოლიტიკა რუსეთში საშინაო პოლიტიკის იარაღიც გახდა, განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც შიდა საფრთხეები გაიზარდა მთავრობის მიმართ (ეკონომიკური დაკნინების შედეგად). ეკონომიკური ინტერესებიც (კორუფცია) ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია.

2009 წელს დაწყებული „ურთიერთობების გადატვირთვის“ წარუმატებელი მცდელობისა და ვლადიმერ პუტინის პრეზიდენტად დაბრუნების შემდგომ რუსეთისა და დასავლეთის ურთიერთობებში დაღმასვლა შეინიშნება.

ამას გარდა, რუსეთის ეროვნული უსაფრთხოების სტრატეგიასა და საგარეო პოლიტიკის კონცეფციაში გაზრდილია „პოლიცენტრული“ საერთაშორისო სისტემის არსებობის, BRICS

ქვეყნების და ევრაზიული კავშირის მნიშვნელობა. ასევე „ხაზგასმულია გლობალური მეტოქეობის მნიშვნელობა (შესაძლოა „ცივილიზაციურ“ დონეზეც) და აღნიშნულია რუსეთის რ ბ ი ლ ი ძ ა ლ ი ს განვითარება და როლი“ (რაც წინა ოფიციალურ დოკუმენტებში ნახსენები არ იყო) (სმიტი, 2016, 8)

როგორც ყველა სახელმწიფოს, რუსეთსაც სურს პირდაპირი სამხედრო ინტერვენციის თავიდან არიდება (სადაც შესაძლებელია), რადგან დანახარჯები მაღალია, თუმცა მან 2008 წელს საქართველოს მიმართ , 2014 წელს კი უკრაინის მიმართ გამოიყენა სამხედრო ძალა²⁰, რაც იმის დადასტურებაა, რომ რუსეთი არ შეეგუება დასავლეთის მიერ შედარებითი მოგების მოპოვებას რეგიონში და საკუთარი გავლენის სფეროების ორბიტიდან გაშვებას, და თუმცა ომის დანახარჯების ციფრებში გამოსახვა მარტივია მოგება ისეთ ასპექტებს მოიცავს ხშირად, რაც ამდენად მარტივი დასათვლელი არაა, თუმცა ერთი რამ ცხადია - რუსეთმა უკრაინასთან ომით საერთაშორისო იმიჯი გაიმყარა.

როდესაც საქმე ეხება საერთაშორისო სისტემას რეალისტები მიიჩნევენ, რომ ძალთა გადანაწილების შეცვლა (ძალთა ბალანსის დარღვევა) არის სახიფათო, შესაბამისად რუსეთის რაციონალური და რეალპოლიტიკით ნაკარნახევი ქმედებები უკრაინაში იყო მცდელობა გაეფართოვებინა საკუთარი საზღვრები (დე ფაქტო), დასავლეთის მცდელობების საპირისპიროდ, რომ უკრაინის გაწევრიანებით ნატო-სა და ევროკავშირში გააფართოვოს საკუთარი „საზღვრები“.

²⁰ სულ უფრო და უფრო მეტი იწერება სამეცნიერო წრეებში რუსეთის „ჰიბრიდული“ ტაქტიკების შესახებ, რაც მოიცავს სამხედრო ძალის გარდა სხვა მრავალ ხერხებს სასურველი მიზნების მისაღწევად, მაგალითად საბჭოთა ნაცად პროპაგანდას, სპეციალურ ძალებს, საბოტაჟს, ჯაშუშებს და ა.შ.

4.3 შეჯამება

ამგვარად, ნატო-რუსეთის ურთიერთობები იმ სფეროთაგანია, რაც ცივი ომის მემკვიდრეობათა შორის ყველაზე რთული აღმოჩნდა წასაშლელად. რუსეთის ნატოს მიმართ დაპირისპირება ეფუძნება ორ არგუმენტს : ერთის მხრივ ნატო მიიჩნევა საშიშ, ძლიერ და არაკეთილგანწყობილ სამხედრო ბლოკად, რომელიც საფრთხეს უქმნის რუსეთის ინტერესებს, მეორეს მხრივ კი ის ცივი ომის რელიქვიად მიიჩნევა და თანამედროვე შეცვლილ გარემოში უსაფრთხოების გამოწვევებზე რეაგირებისთვის უუნაროდ.

მრავალ კონტექსტში რუსეთის საგარეო პოლიტიკის დისკურსში ნატო მოიხსენიება როგორც აქტორი, რომელიც ძირს უთხრის რუსეთის უსაფრთხოებას და იწვევს უნდობლობას, თუმცა როგორც თავად როგოზინმა განაცხადა, თავად რუსეთის პოლიტიკურ ესთაბლიშმენტშიც არ სჯერათ ნატო-სთან შეიარაღებული კონფლიქტის შესაძლებლობის : „ორივე ნატოც და მოსკოვიც აცნობიერებენ, რომ რეალური საფრთხე შეიძლება მხოლოდ სამხრეთიდან დაემუქროთ „ (ციგარი, 2009)

რამდენიმე ძირეული ოფიციალური დოკუმენტის გაანალიზების შედეგად კი დავასკვნით, რომ რუსეთის მისწრაფებები განგრძობითობაშია და როგორც პუტინის ისე მედვედევის პრეზიდენტობის პერიოდში რუსეთი აგრძელებდა მისი საგარეო პოლიტიკის უწყვეტ ხაზს, ის დიდი ძალის სტატუსის მოპოვებას და მსოფლიოს ერთ-ერთ პოლუსად გადაქცევას ესწრაფვის. ამისათვის რუსეთი ეკონომიკური და სამხედრო ფაქტორის მნიშვნელობას აცნობიერებს. დსთ-ს ქვეყნების მნიშვნელობაც, ნატო-სადმი ანტაგონისტური დამოკიდებულების პარალელურად განგრძობითობაშია და მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია, არა მხოლოდ ოფიციალურ დოკუმენტებსა და საჯარო გამოსვლებში არამედ პრაქტიკაში განხორციელებაში.

5 უკრაინის მოვლენები და მისი ისტორიული წინაპირობები

*КрымНаш - რუსული ნეოლოგიზმი
2014 წლის გზაფხულის მოვლენების შემდეგ*

ყირიმის რესპუბლიკა და სევასტოპოლის ფედერალური ქალაქი დღეს დეფაქტო რუსეთის ფედერაციის შემადგენლობაში შედიან, როგორც ყირიმის ფედერალური რაიონი და რუსეთის სამხრეთ სამხედრო რაიონის ნაწილი. 2014 წლის აპრილში ყირიმის რესპუბლიკამ ახალი კონსტიტუციაც მიიღო, თუმცა საერთაშორისო საზოგადოება ყირიმის ავტონომიურ რესპუბლიკას კვლავ უკრაინის ნაწილად მიიჩნევს. 2015 წლის აპრილში უკრაინის პარლამენტმა ყირიმი და სევასტოპოლი „ოკუპირებულ რეგიონებად“ გამოაცხადა, პრემიერ მინისტრმა კი განაცხადა რამდენჯერმე ცხადად, რომ „ყირიმი იყო, არის და იქნება უკრაინა“. (ბებლერი, 2015,28) იმისათვის, რომ ყირიმის გეოპოლიტიკური თუ სიმბოლური მნიშვნელობა უკეთ გავიგოთ, სასურველია თვალი გადავავლოთ მის ისტორიას. (იხილეთ ყირიმის რუკა, დანართი #2)

5.1 ყირიმის ისტორია

სანამ აღნიშნული ნახევარკუნძული ყირიმის სახელით იქნებოდა ცნობილი, ის ცნობილი იყო „ტაურის“-ს სახელით საბერძნეთისა და რომის იმპერიის მიერ (ორივე მათგანის შემადგენლობაში შედიოდა ტერიტორია სხვადასხვა დროს), ასევე წარსულის გარკვეულ პერიოდებში ტერიტორია დაიპყრეს გოთებმა, კიევის რუსეთის სახელმწიფომ, ბიზანტიის იმპერიამ, მონღოლებმა და სხვა. მე-15 საუკუნის შუა პერიოდიდან დაარსდა ყირიმის სახანო, ოტომანთა იმპერიის პროტექტორატი. სახელი „ყირიმი“ ყირიმელი თათრების მიერაა დამკვიდრებული - „ქირიმ“ , ხოლო როდესაც რუსეთმა მისი ანექსია მოახდინა 1783 წელს ძველი სახელის დაბრუნება სცადა, თუმცა არაფორმალურად ყოველთვის „ყირიმი“ გამოიყენებოდა და 1917 წელს ოფიციალურადაც დამკვიდრდა. ოქტომბრის რევოლუციის

შემდეგ, სანამ 1921 წელს ის საბჭოთა ავტონომიური სოციალისტური რესპუბლიკა გახდებოდა და სსრკ-ს ნაწილი, იგი არსებობდა, როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფო. 1945 წელს ის ყირიმის ოლქი ანუ რუსეთის ადმინისტრაციული რეგიონი გახდა. აღსანიშნავია მისი ისტორია II მსოფლიო ომის დროსაც : ის ოკუპირებული იყო ნაცისტური გერმანიის მიერ და სევასტოპოლის პორტი თითქმის მთლიანად განადგურდა. ხოლო როცა წითელმა არმიამ აიღო ყირიმი, 1944 წელს ყირიმელი თათრების მთელი მოსახლეობა ძალით დეპორტირებულ იქნენ ცენტრალურ აზიასა და ციმბირში (რომელთაგან ნახევარი მიიჩნევა, რომ დაიღუპა გზაზე) და საუკუნეების მანძილზე ნახევარკუნძულის მკვიდრებს - ყირიმელ თათრებს აკრძალული ჰქონდათ ყირიმში დაბრუნება სსრკ-ს დაშლამდე. ყირიმი ასევე გაიწმინდა ბერძნებისგან, სომხებისა და ბულგარელებისგან სტალინის რეჟიმის დროს და იქაური მოსახლეობა უმეტესად რუსებს შეადგენდნენ. 1954 წელს კი ნიკიტა ხრუშჩოვმა უკრაინას გადასცა ნახევარკუნძული. (ტეილორი, 2014)

1954 წლის ამ აქტის სამართლებრივი საფუძველი საბჭოთა კავშირის 1936 წლის კონსტიტუცია გახდა. 1954 წლის 19 თებერვლის სსრკ უზენაესი საბჭოს პრეზიდიუმზე ტარასოვმა განაცხადა რომ „ ყირიმის პროვინცია ტერიტორიულად უკრაინის რესპუბლიკის ნაწილია... მისი ეკონომიკა მჭიდრო კავშირშია უკრაინის რესპუბლიკის ეკონომიკასთან, შესაბამისად გეოგრაფიული და ეკონომიკური გაანგარიშებების საფუძველზე პროვინციის გადაცემა ... იქნება უკრაინელ და რუს ხალხს შორის მრავალსაუკუნოვანი მეგობრობის გამაძლიერებელი.. „ (ბუტკევიჩი, 1992) 1954 წლის მოვლენას ზოგი რუსეთის მიერ უკრაინისთვის გაკეთებულ „საჩუქარს“ უწოდებს, მას უკრაინა-რუსეთის ერთიანობის 300 წლისთავისადმი მიძღვნას ან ნიკიტა ხრუშჩოვის პირად სიმპათიებს უკავშირებენ უკრაინის მიმართ. თუმცა მკვლევართა უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ აღნიშნული ქმედების მიზანი იყო უკრაინაზე მეტი ბერკეტის ქონა და ცხადია, აღნიშნულ გადაწყვეტილებას თავის დროზე ეკონომიკური გათვლა ჰქონდა.

ყირიმი ცნობილი იყო როგორც ავტონომიური რესპუბლიკა , რომელიც 1945 წლიდან „ობლასტ“-ის ანუ ოლქის სახელწოდებით მოიხსენიებოდა, („თათრების ძალით გადასახლების შემდეგ ავტონომიის აუცილებლობა აღარ იყო.“), ხოლო 1954 წლიდან საბჭოთა კავშირის დაშლამდე - 37 წლის მანძილზე ის უკრაინის შემადგენლობაში იწოდებოდა პროვინციად. 1991 წელს უკრაინის საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკაში ჩატარებული რეფერენდუმის შემდეგ, უკრაინის პარლამენტმა მიიღო რეზოლუცია და ყირიმს აღუდგინა „ავტონომიური რესპუბლიკის“ სტატუსი. რაც შეეხება მის უკანასკნელ სტატუსს „2014 წლის მარტში ხელმოწერილი ანექსიის ხელშეკრულების მიხედვით ნახევარკუნძულის სტატუსი გარდაიქმნა „რესპუბლიკად“ და გახდა ნაწილი რუსეთის ფედერაციისა, სხვა 21 „რესპუბლიკასთან“ ერთად. „ (კრამერი, 2014)

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ უკრაინასა და რუსეთს შორის დამაბულობებს რამდენიმე საკითხის გარშემო ჰქონდა ადგილი , ეს მოიცავდა ყირიმის სტატუსს, შავი ზღვის ფლოტის განაწილებას ქვეყნებს შორის, რუსეთის მიერ სამხედრო აღჭურვილობის გამოყენებას ყირიმში, უკრაინის ტერიტორიაზე განლაგებული რუსი სამხედროების რიცხვი და სტატუსი და სხვა. 1994 წელს **ბუდაპეშტის მემორანდუმს** მოეწერა ხელი, უკრაინის, რუსეთის აშშ-სა და დიდი ბრიტანეთის მიერ, რომლის მიხედვითაც უკრაინა ბირთვულ იარაღს ჩააბარებდა , ხოლო რუსეთი და ხელმოწერი ქვეყნები აღიარებდნენ მის სუვერენიტეტსა და ტერიტორიულ მთლიანობას, როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფო. აღსანიშნავია, რომ ბუდაპეშტის მემორანდუმი ჰელსინკის აქტის პრინციპებს იმეორებდა, მათ შორისაა ჩაურევლობის პრინციპი. (rferl.org, 2014) 1997 წელს უკრაინასა და რუსეთს შორის მიიღწა შეთანხმება და გაფორმდა **ორმხრივი ხელშეკრულება მეგობრობის, თანამშრომლობისა და პარტნიორობის შესახებ**, რომლის მეორე მუხლით მეზობლები თანხმდებოდნენ, რომ „პატივს სცემდნენ ერთმანეთის ტერიტორიულ მთლიანობას და მათ შორის საზღვრების ურღვევობას“, ასევე მიიღწა შეთანხმება, რომლის მიხედვითაც უკრაინა რუსეთს ფორმალურად აძლევდა ნებას შეენარჩუნებინა საკუთარი შავი ზღვის ფლოტი

სევასტოპოლში²¹. შეთანხმების თანახმად რუსეთს არ უნდა განეთავსებინა 25.000 ჯარისკაცზე , 132 ჯავშანტექნიკასა და 23 ერთეულ საარტილერიო დანადგარზე მეტი , ამასთან მას მოეთხოვებოდა „პატივი ეცა უკრაინის სუვერენიტეტისთვის და თავი შეეკავებინა უკრაინის საშინაო საქმეებში ჩარევისაგან“.²² (კიმბალი, 2014)

უნდა აღინიშნოს, რომ საბჭოთა კავშირის დროს, „როდესაც ყირიმის უკრაინისთვის გადაცემა მოხდა უკრაინასა და რუსეთს შორის განსხვავება ფაქტობრივად ნომინალურად იგრძნობოდა“, ცივი ომის დასრულების შემდეგ კი ვითარება საგრძნობლად შეიცვალა. ბორის ელცინისაგან არსებობდა მოლოდინები, რომ რუსეთი ყირიმის უკან დაბრუნებას მოითხოვდა (ტეილორი, 2014), მაგრამ ასე რა მოხდა, თუმცა 2014 წელს , როდესაც რუსეთის მიერ ყირიმის ანექსია მოხდა ვლადიმერ პუტინმა 18 მარტის მიმართვაში განაცხადა:

„ყირიმი არის ჩვენი ისტორიული მემკვიდრეობა და ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტორი რეგიონული სტაბილურობის მხრივ. აღნიშნული სტრატეგიული ტერიტორია უნდა იყოს ძლიერი და სტაბილური სუვერენიტეტის ნაწილი, რაც მხოლოდ რუსეთს შეუძლია უზრუნველყოს, წინააღმდეგ შემთხვევაში... თქვენ (უკრაინა) და ჩვენ - ორივე დავკარგავდით ყირიმს სრულებით, და ეს მოხდებოდა ახლო ისტორიულ პერსპექტივაში.

მრავალჯერ მოვისმინეთ კიევის განცხადებები უკრაინის ნატო-ში შეცვლის შესახებ. რას ნიშნავს ეს ყირიმისა და სევასტოპოლისთვის? იმას, რომ ნატო-ს საზღვაო ფლოტი განლაგდებოდა რუსული სამხედრო დიდების ქალაქში (სევასტოპოლში) და ეს შეუქმნიდა არა ილუზორულ, არამედ რეალურ და პირდაპირ საფრთხეს სრულიად სამხრეთ რუსეთს“ (კრემლი, 2014)

²¹ კრემლმა მიიღო საბრძოლო ხომალდების უმრავლესობა ხელშეკრულებით, რის სანაცვლოდაც კიევს გადაუხდოდა 526 მილიონ \$-ს კიევი ასევე ყირიმის საზღვაო აღჭურვილობას იჯარით აძლევდა რუსეთს , ყოველწლიურად 97მილიონი დოლარის სანაცვლოდ. ხელშეკრულება განახლდა 2010 წელს ხარკოვის აქტით და ძალაშია 2042 წლამდე. (კიმბალი, 2014)

²² თითოეული ხელშეკრულება ხაზს უსვამდა ტერიტორიული მთლიანობისა და სუვერენიტეტის დაცვის პრინციპის/ვალდებულების პრიმატს, თუმცა რუსეთის ფედერაციამ ყველა მათგანი დაარღვია ყირიმის ანექსიით. იხილეთ ვრცლად თავი „ყირიმის ანექსია და საერთაშორისო სამართალი“ (ავტორის შენიშვნა)

ბებლერის თანახმად, რუსეთის მიერ ყირიმის ანექსია მის განხორციელებამდე ბევრად ადრე მომზადდა. მაგალითად, 1996 წელს ცნობილმა რუსმა გეოსტრატეგისტმა - სერგეი კარაგანოვმა დაწერა უკრაინის შესაძლო დაშლისა და რუსეთის მიერ მისი ნაწილების შეერთების შესაძლებლობაზე, 2007 წელს კი იულია ტიმოშენკომ დასავლეთი გააფრთხილა უკრაინაში, განსაკუთრებით კი ყირიმში რუსეთის მადესტაბილიზირებელი პოლიტიკის არსებობის შესახებ. 2008 წელს ბუქარესტის სამიტის დროს სიტყვის გამოსვლისასაც მკაცრად უარყოფითი დამოკიდებულება გამოხატა პუტინმა საქართველოსა და უკრაინის შესაძლო წევრობის შესახებ ნატო-ში.

2008 წელს უკრაინის საგარეო საქმეთა მინისტრი შეშფოთებას გამოთქვამდა ყირიმში რუსული „პასპორტიზაციის“ პოლიტიკის შესახებ (რაც აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთშიც ხდებოდა), რაც რუსეთის გაცხადებულ პოლიტიკასთან ერთობლიობაში - განახორციელოს სამხედრო ინტერვენციები „ქვეყნის გარეთ მცხოვრები რუსი თანამემამულეების“ დასაცავად სახიფათო სურათს იძლეოდა.

ბებლერის მიხედვით, „ყირიმის ანექსიის (ოპტიმალურ მომენტში) განხორციელების შესახებ გადაწყვეტილება 2008 წელს იქნა მიღებული სავარაუდოდ (ბუქარესტის სამიტის შედეგის შემდეგ), თუმცა იანუკოვიჩის მოსვლის შემდეგ უკრაინის პრეზიდენტად, რუსი მოქალაქეების მაღალი თანამდებობის პირებად დანიშვნის შესაძლებლობა, ასევე უკრაინის გაზრდილი ფინანსური დამოკიდებულება რუსეთზე და გაღრმავებული თანამშრომლობა ორ სამხედრო-სამრეწველო კომპლექს შორის ანექსიის საჭიროებას ამცირებდა“, მანამ სანამ 2014 წლის 22 თებერვალს სიტუაცია რადიკალურად არ შეიცვალა. (ბებლერი, 2015, 10)

5.2 უკრაინის კრიზისი - მოვლენათა განვითარება

უკრაინის კრიზისი დაიწყო რუსეთსა და ევროპას შორის „საერთო სამეზობლოში“ გავლენისათვის ბრძოლის კონტექსტში. 2013 წლის ნოემბრის ბოლოს, როდესაც უკრაინის მთავრობამ ევროკავშირთან ასოცირების ხელმოწერაზე უარი განაცხადა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ უკრაინა იმ პერიოდში გზისგასაყარზე იდგა - აერჩია ევროკავშირთან

ხელშეკრულების გაფორმება, რაც გრძელვადიან პერიოდში გამოიღებდა შედეგს უკრაინის ეკონომიკის გაუმჯობესების თვალსაზრისით; გაერგრძელებინა არსებობა საკუთარ გზაზე , რაც ნიშნავდა შედარებით ჩაკეტილ, ბიზნესმენტა მცირე ჯგუფების მიერ კონტროლირებულ და არაკონკურენტუნარიან ეკონომიკას თუ გამხდარიყო საბაჟო კავშირის²³ წევრი რუსეთთან, ბელარუსთან და ყაზახეთთან ერთად. (შუმილო-ტაპიოლა, 2012). ეს უკანასკნელი ვარიანტები - ევროკავშირისა და ევრაზიულ კავშირს შორის არჩევანის გაკეთებისა ცხადია ერთმანეთს გამორიცხავდა. ²⁴

ვიდრე უშუალოდ უკრაინაში განვითარებულ მოვლენებზე გადავიდოდეთ, უნდა აღინიშნოს უკრაინის ევრაზიულ ეკონომიკურ კავშირში (2015 წლიდან, იმ დროს კი საბაჟო კავშირის სახელით არსებულ ორგანიზაციაში) გაწევრიანების მნიშვნელობა. რუსეთისათვის უკრაინის ევრაზიულ კავშირში გაწევრიანება აღიქმებოდა მისი გლობალური ამბიციების მიღწევის განუყოფელ ნაწილად. ის უკრაინის დასარწმუნებლად იანუკოვიჩის პრეზიდენტობის პერიოდში (2010-2014) მრავალ კამპანიას აწარმოებდა. 2013 წლისთვის, როდესაც უკრაინის ეკონომიკა კრიზისს განიცდიდა, იანუკოვიჩისთვის რუსეთის შეთავაზება - ბუნებრივ აირზე დაბალი ფასები და ფინანსური პაკეტი მომხიბვლელად ჟღერდა. (დრაგნევა და ვოლცუკი, 2017)

„რუსეთის კრახი , რომ უზრუნველყო უკრაინის წევრობა ევრაზიულ კავშირში იყო ორგანიზაციისთვის მოსკოვის ამბიციების მარცხი. თავად ორგანიზაციაზე მას უარყოფითი გავლენა ჰქონდა, რამდენადაც რუსეთის ჰეგემონური მიდრეკილებები ამან მეტად ინტენსიური გახადა, ხოლო სხვა წევრ სახელმწიფოებში გაზარდა თავიანთი სუვერენიტეტის მიმართ მგრძობელობა. ცხადია წევრ ქვეყნებს არ სურთ მონაწილენი იყვნენ დასავლეთსა და რუსეთს შორის გეოპოლიტიკური მეტოქეობისა.“ (იგივე, 2017,11)

²³ რომელიც 2015 წელს გარდაიქმნა ევრაზიის ეკონომიკურ კავშირად და მასში დღეის მდგომარეობით გაწევრიანებულნი არიან დამფუძნებელი სამი წევრის გარდა სომხეთი და ყირგიზეთი. (eaeunion.org)

²⁴ "ჩატამჰაუსის" მიერ გამოქვეყნებულ კვლევაში ვკითხულობ ევრაზიული კავშირის შესახებ , რომ „რუსეთის უპირველესი ინტერესი ევრაზიულ ინტეგრაციაში არის მისი გლობალური გავლენის გაძლიერება“ , იხილეთ ბმული : <https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/publications/research/2017-05-02-eurasian-economic-union-dragneva-wolczuk.pdf>

ევროკავშირისა და ასპირანტი ქვეყნის ურთიერთობები იმ ეტაპზე გულისხმობდა ევროკავშირის ნორმებისა და რეგულაციების მიღებას ქვეყანაში ვაჭრობის ლიბერალიზაციის, ვიზის პროცედურების გამარტივებისა და უფრო ახლო პოლიტიკური ასოცირების მიღწევის სანაცვლოდ. (ევროკავშირის დაუყოვნებლივ წევრობა ამ შემთხვევაში არც იყო შეთავაზებაში). ამის სანაცვლოდ, რუსეთის ზეწოლის შედეგად, უკრაინის პრეზიდენტმა ხელშეკრულებაზე ხელმოწერისგან თავი შეიკავა, რასაც მოჰყვა რამდენიმე ათასიანი საპროტესტო გამოსვლები - კიევის ცენტრალურ მოედანზე (სახელად Maidan Nezalezhnosti). მშვიდობიანი, შეუიარაღებელი პროტესტი 30 ნოემბრის ღამეს სისხლიან დაპირისპირებაში გადაიზარდა (რადგან ვიღაცამ მთავრობაში, იდენტიფიცირებული არ არის კონკრეტულად ვინ, მიიღო გადაწყვეტილება ძალის გამოყენების შესახებ აქციაზე გამოსული სტუდენტების წინააღმდეგ) (ჩარაპი და შაპირო, 2014, 268)

მეორე დღეს 10.000-ის ნაცვლად ქუჩაში ნახევარი მილიონი ადამიანი გამოვიდა გასაპროტესტებლად და მიუხედავად კვლავ ევროკავშირის დროშების გამოყენებისა, ისინი ახლა იანუკოვიჩის კორუფციული ავტორიტარული რეჟიმის დამხობას მოითხოვდნენ, რის შემდეგაც მთავრობა და რადიკალური ჯგუფები (ძირითადად შეიარაღებული მემარჯვენე ნაციონალისტური ჯგუფები) ძალადობის სპირალში ჩაერთვნენ. 21 თებერვალს იანუკოვიჩმა და ოპოზიციის ლიდერებმა ხელი მოაწერეს ხელშეკრულებას, დასავლეთისა და რუსეთის მიერ შემუშავებულ ხელშეკრულებას კრიზისის დასრულების შესახებ. ის ეხებოდა ასევე 2004 წლის კონსტიტუციის დაბრუნებას, შეზღუდული საპრეზიდენტო და გაზრდილი საპარლამენტო ავტორიტეტის უფლებებით. უკრაინის პარლამენტს უნდა მიეღო კანონი 2004 წლის კონსტიტუციის დაბრუნებაზე 386 ხმით მის სასარგებლოდ. ხელშეკრულებების პირობების თანახმად, 48 საათში უნდა ყოფილიყო მიღებული კონსტიტუციასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილება, ხოლო ამის შემდეგ 10 დღის ვადაში ნაციონალური ერთიანი მთავრობა უნდა ჩამოყალიბებულიყო. შეთანხმება ჩაიშალა, როგორც კი იანუკოვიჩმა დატოვა დედაქალაქი (და საბოლოოდ უკრაინა), 22 ოქტომბერს

პარლამენტმა მიმართა დამატებით კონსტიტუციურ ქმედებას და 22 თებერვალს კენჭი უყარა მის პოსტიდან გაძევებას და ახალი მთავრობის ფორმირებას. (ბიბისი, 2014)

მაშინ, როცა დასავლეთი დემოკრატიულ განვითარებას ხედავდა აღნიშნულ მოვლენებში, კრემლი რეჟიმის ცვლილების პერსპექტივას აღიქვამდა რუსეთის უკრაინაზე გავლენის დაკარგვის საფრთხედ. „შიშები“ გაამყარა უკრაინის ახალი კაბინეტის შემადგენლობამ - უმაღლესი ოფიციალური პირების მესამედს შეადგენდა მემარჯვენე, ანტი-რუსულად განწყობილი პარტია სახელად „სვაბოდა“. *„პუტინი და მისი ახლო წრე დარწმუნებული იყო, რომ 21 თებერვლის ხელშეკრულების ჩაშლა იყო დასავლეთის სცენარის ნაწილი რათა მის მიმართ ლოიალური მთავრობის ჩამოყალიბება მოეხდინა კიევში - ეს მოიცავდა რადიკალურ მემარჯვენე ლიდერებს, ვინც რუსეთთან ყირიმის ბაზის შესახებ წვდომის ხელშეკრულებისთვის წარმოადგენდნენ საფრთხეს - შესაბამისად უკრაინა მალე დაუბრუნდებოდა ევროკავშირსა და ნატო-ში გაწევრიანების გზას და გაწყვეტდა რუსეთთან ორმხრივ კავშირებს, რაზეც რუსეთის ენერგო და სამხედრო-ინდუსტრიული სექტორებია დამოკიდებული.“* (ჩარაპი და შაპირო, 2014) სავარაუდოა, რომ სწორედ აღნიშნულ ვარაუდებზე დაყრდნობით რუსეთმა გადაწყვიტა სპეციალური ძალების განთავსება ყირიმში, რათა თავი დაეზღვა კიევში მიმდინარე სტრატეგიული უკუსვლებისგან, რაც რუსეთისათვის სტრატეგიული კატასტროფა იქნებოდა. მკვლევარების მიხედვით რუსეთის „კომშარული სცენარი“ იყო, რომ უკრაინა დასავლეთისა და მათი ინსტიტუტების მიერ მთლიანად ხელიდან ეცლებოდა. (იგივე, 2014, 270) შესაბამისად რუსეთის განზრახვა იყო დაეცვა თავისი ყველაზე მნიშვნელოვანი ფიზიკური აქტივი უკრაინაში - შავი ზღვის ფლოტის ბაზა სევასტოპოლში და ემბულებინა უკრაინის ახალი ავტორიტეტული პირები დანებებოდა/შერიგებოდა მოსკოვის სხვა ინტერესებსაც უკრაინაში. ყირიმის ანექსია და მოგვიანებით აღმოსავლეთ უკრაინის დესტაბილიზაციის მცდელობები მართული იყო იმ საჭიროებით, რომ რუსეთს აღნიშნული „კომშარული სცენარი“ აერიდებინა თავიდა.

პუტინის მაისის ინტერვიუში ვკითხულობთ:

„კიდევ ერთხელ გავიმეორებ: სად არის გარანტიები, რომ „გადატრიალების“ - მეორე ფერადი რევოლუციის შემდეგ უკრაინაში ნატო არ დამკვიდრდება? ... მინდა ხაზი გავუსვა, რომ ჩვენთან არავის ჰქონია ამაზე აზრიანი დიალოგი. რაც გვესმის არის ერთიდაიგივე პასუხი, გაფუჭებული ჩანაწერივით, რომ „ყველა ერს აქვს უფლება თავად განსაზღვროს, თუ რომელ უსაფრთხოების სისტემაში სურს ცხოვრება და რომ ამას ჩვენთან არავითარი კავშირი არ აქვს“ („ციტირებულია ჩარაპი & შაპიროს კვლევაში, 2014, 270).

ამგვარად, 27 თებერვალს პრო-რუსულმა ჯარისკაცებმა დაიკავეს მთავრობის შენობები ყირიმის დედაქალაქ - სიმფეროპოლში, 16 მარტს კი ჩატარდა რეფერენდუმი, რომელშიც რუსეთთან შეერთების სასიკეთოდ ხმა ყირიმის მოსახლეობის 97%-მა მისცა, რის შემდეგაც 2 დღეში ვლადიმერ პუტინმა მიიღო კანონი ყირიმის რუსეთთან შეერთების შესახებ.²⁵ 2014 წლის 7 აპრილს აღმოსავლეთ უკრაინაში ვხედავთ კრიზისის მწვავე განვითარებას - ხარკოვში, დონეცკში და ლუგანსკში აქციის მონაწილეები იკავებენ მთავრობის შენობებს, რასაც მაისში, რეფერენდუმის შემდეგ დონეცკისა და ლუგანსკის „ხალხთა რესპუბლიკების“ დამოუკიდებლობის გამოცხადება მოჰყვა. 25 მაისს უკრაინაში ახალი პრეზიდენტი - პეტრო პოროშენკო იქნა არჩეული ხოლო მაისში ევროკავშირსა და უკრაინას შორის ვაჭრობის შესახებ ხელშეკრულების გაფორმება ხდება. (ტელეგრაფი, უკრაინის კრიზისის მოვლენათა ქრონოლოგია, 2015) აღსანიშნავია, რომ 2014 წლის ივლისში, (დაუსაბუთებელი ინფორმაციით პრო-რუსული მემბოხეების მიერ) მალაიზიის ავიახაზების ფრენა #MH17 იქნა ჩამოგდებული, რასაც 298 ადამიანის სიცოცხლე ემსხვერპლა. რამდენიმე დღეში ევროკავშირი რუსეთს უწესებს სანქციებს და სექტემბერში მიღწეულ იქნა შეთანხმება მემბოხეებს, უკრაინას, რუსეთსა და ეუთო-ს მიერ და ხელი მოეწერ სამშვიდობო ხელშეკრულებას მინსკში, ბელარუსში. (ბიბისი, 2017). (იხილეთ დანართი #3, უკრაინის რუკა 2017 წლის მდგომარეობით)

²⁵ აღსანიშნავია, რომ რეფერენდუმი ჩატარებულ იქნა პირველ რიგში უკრაინის კონსტიტუციის საწინააღმდეგ, და ამასთან „არ იყო დაცული თავისუფლება, რამდენადაც (პრო) რუსი ჯარისკაცები აკონტროლებდნენ ყირიმს და სახელმწიფოს ინფრასტრუქტურას.. რეფერენდუმი მოითხოვს დაპირისპირებული მხარეების მხრიდან სამხედრო ძალის გამოყენებისგან თავის შეკავებას. ასევე რეფერენდუმის კითხვა არ შეესაბამებოდა „კი“ და „არა“ პასუხის ტიპს“, „რეფერენდუმს არ დაურღვევია საერთაშორისო სამართალი, თუმცა ის არ შეესაბამებოდა საერთაშორისო სტანდარტებს“. (მარქსენი, 2014,381)

2017 წლის 13 ივნისს გამოქვეყნებული ანგარიშის მიხედვით, გაეროს უმაღლესი კომისარის მიერ ადამიანთა უფლებათა დარგში (OHCHR), უკრაინის კრიზისის მსხვერპლთა რაოდენობა დონბასში 2014 წლის აპრილიდან 2017 წლის მაისამდე ითვლის 34.056 სამოქალაქო პირს, ხოლო სამხედროთაგან დაღუპულია 10.090, 23.966 კი დაჭრილი, ხოლო ამათგან 2017 წლის თებერვალი-მაისის პერიოდში, OHCHR-ის მიხედვით 36 ადამიანი დაღუპული, 157 კი დაჭრილი. (OHCHR, 2017)

უკრაინის მიერ რუსეთის წინააღმდეგ მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლოში (ICJ) იქნა სარჩელი შეტანილი და ის ითხოვს კონპენსაციას იმისთვის, რასაც თავად უწოდებს „მის მიწა-წყალზე ჩადენილ ტერორისტულ აქტებს“. რუსეთი დადანიშნულებულია ყირიმში მცხოვრები ეთნიკურად თათრების არასწორად მოპყრობაში, მათი ორგანიზაციის - სახელად „ყირიმის თათარი ხალხის მაჯლისის“ წარმომადგებლობის აკრძალვაში ტერიტორიის ანექსიის შემდეგ, რაც მათი (უკრაინის) მტკიცებით წარმოადგენს საერთაშორისო კონვენციის დარღვევას „რასობრივი დისკრიმინაციის ყოველგვარი ფორმების შეზღუდვის შესახებ (CERD). (BBC, 2017) აღნიშნულზე სასამართლომ რუსეთს მოუწოდა შეზღუდვებისაგან თავი შეიკავოს და ასევე უზრუნველყოს უკრაინულ ენაზე განათლების მიღება ყირიმში (ICJ, 2017) რუსეთი უარყოფს აღნიშნულ აქტში მის მონაწილეობას და ასევე აღმოსავლეთ უკრაინაში მიმდინარე მოვლენებში მის ჩარევას, ტერორიზმის მხარდაჭერას კი „არალეგალურს და ფაქტობრივად გაუმყარებელს უწოდებს. აქვე აღსანიშნავია, რომ ICJ -ს გადაწყვეტილება საბოლოო და სავალდებულოა, თუმცა არ გააჩნია განხორციელების იძულების საშუალებები . (Rferl, 2017)

დღესდღეობით, თანამედროვე მოვლენებიდან აღსანიშნავია 2018 წლის 18 იანვარს მიღებული კანონი უკრაინის პარლამენტის მიერ, რომელმაც პრო-რუსული სეპარატისტების მიერ აღმოსავლეთ უკრაინაში დაკავებული ტერიტორიები გამოაცხადა რუსეთის მიერ დროებით ოკუპირებულ ტერიტორიად. რეინტეგრაციის შესახებ კანონში კი

რუსეთი „აგრესორ“ სახელმწიფოდ არის მოხსენიებული. ამას მოსკოვის უარყოფითი რეაქცია მოჰყვა და აღნიშნულ ნაბიჯს „ახალი ომისთვის „ მზადება უწოდა. (BBC, 2018)

აქვე მოკლედ რუსეთის მიმართ დაწესებული ეკონომიკური სანქციების შესახებ, ყირიმის ინტერვენციისა და აღმოსავლეთ უკრაინაში სეპარატისტული მოძრაობების მხარდაჭერისათვის. აშშ-სა და ევროკავშირის სანქციების 2014 წელს ძალაში შესვლის დროს რუსეთი კვლავ 2008-2009 წლის გლობალური ფინანსური კრიზისიდან თავის დაღწევას ცდილობდა. „2000-იან წლებში თუ მან (რუსეთის ეკონომიკამ) გაზრდილი ნავთობის ფასების შედეგად საგრძნობლად მოიგო, ამ პერიოდში მისი ეკონომიკა მრავალი მაჩვენებლით განაგრძობდა დადმასვლას. სანქციების შემდეგ კი, 2013 წლის 6.8% ინფლაციის მაჩვენებელი 2015 წელს 15.5%-ს გაუტოლდა, სიღარიბე კი 3.1 მილიონიდან 2015 წელს 19.2 მილიონამდე (მოსახლეობის 13.4%) გაიზარდა.“ (ნელსონი, 2017, 4)

2014 წლის ნოემბერში რუსეთის ფინანსთა მინისტრმა დაიანგარიშა დაწესებული სანქციების წლიური ზარალი რუსეთის ეკონომიკისათვის და ის 40 მილიარდ დოლარს შეადგენდა (შედარებისთვის - ნავთობზე ფასების კლებით მიღებული ზარალი 90-100 მილიარდს), ხოლო რუსი ეკონომისტების დაანგარიშებით ფინანსური სანქციები 2017 წელს მშპ-ს 2.4%-ით კლებას გამოიწვევს. 2016 წლის დეკემბერში აშშ-ს სახელმწიფო დეპარტამენტმა გამოაქვეყნა სანქციების ეფექტი ფირმების/კომპანიების დონეზე, რის მიხედვითაც „რუსეთში მოქმედი კომპანიების საბაზრო ფასი საშუალოდ 1/3-ით გაუფასურდა...თუმცა სანქციების შედეგად მიყენებული ზარალი რუსეთის ეკონომიკისათვის საერთო ჯამში (მშპ და იმპორტზე მოთხოვნა) ნავთობის ფასების ცვლილებით მიყენებულ ზარალზე საგრძნობლად ნაკლებია“ (იგივე, 2017, 8)

ამგვარად, რუსეთისა და უკრაინის დაპირისპირებას სავალალო შედეგები მოჰყვა პირველ რიგში უკრაინისთვის (ადამიანური თუ ფინანსური დანახარჯები) და რაღა თქმა უნდა არც რუსეთისთვის ჩაუვლია აღნიშნულ ომს დანახარჯების გარეშე, თუმცა ყირიმის ანექსიითა და აღმოსავლეთ უკრაინაში სეპარატისტული მოძრაობების გაღვივება/მხარდაჭერით

რუსეთმა მიაღწია უპირატეს, სტრატეგიულ მიზანს, რაც სამხედრო დანახარჯებსა თუ ეკონომიკური სანქციების შედეგად მიყენებულ ზიანზე მაღლა დგას, არ დაუშვა მისთვის სტრატეგიული ინტერესის მქონე ქვეყნის დასავლეთთან ინტეგრაცია და საკუთარი ორბიტიდან გაშვება. პუტინმა 2014 წლის მარტში (ყირიმის შესახებ) გაკეთებულ საჯარო გამოსვლაში ყირიმის შემთხვევა კოსოვოს შემთხვევას შეადარა და აღნიშნა „ყირიმის ხელისუფლებამ მიმართა კარგად ცნობილ კოსოვოს პრეცედენტს - პრეცედენტს რომელიც დასავლელმა კოლეგებმა საკუთარი ხელით შექმნეს ... ხშირად გვესმის აშშ და დასავლეთ ევროპისგან, რომ კოსოვო არის უნიკალური შემთხვევა, რა ხდის მას უნიკალურად? ... ეს ორმაგი სტანდარტებიც კი არ არის - ეს პრიმიტიული ცინიზმია.“ (კრემლი, 2014) უშუალოდ კოსოვოს შესახებ დასავლეთის 1999 წლის ინტერვენციის შესახებ გაკეთებული მწვავედ უარყოფითი განცხადებები და ასევე 2008 წელს კოსოვოს დამოუკიდებლობის მოპოვებასთან დაკავშირებით არსებული კრიტიკული განცხადებები ცხადყოფს რუსეთის პოზიციას და მის მწვავედ უარყოფით დამოკიდებულებას კოსოვოში დასავლეთის დომინანტური როლის მიმართ.

როგორც მრავალი მკვლევარი ამტკიცებს, ისევე როგორც კოსოვო წარმოადგენდა დასავლეთისათვის საციცოცხლოდ მნიშვნელოვან შემთხვევას, ასევე უკრაინა წარმოადგენს რუსეთისთვის სტრატეგიული მნიშვნელობის ქვეყანას. მისი გეოპოლიტიკური ინტერესებიდან გამომდინარე. „პუტინმა ჯერ კიდევ ბუშთან საუბარში გამჭვირვალედ მიაჩნა, რომ თუ უკრაინა შეუერთდებოდა ნატო-ს, ის შეწყვეტდა არსებობას,“ (მირშაიმერი, 2014) , ხოლო 2017 წლის ივლისში უკრაინაში ნატოს გენერალური მდივნის - ჯენს სტოლტენბერგის ვიზიტის დროს, როდესაც მან მოსკოვს უკრაინიდან ჯარების გაყვანისკენ მოუწოდა, უკრაინასთან კი სამოქმედო გეგმის შესახებ დისკუსიები დაიწყო, რუსეთმა ღრმად დაგმო ნატო-ს გაფართოება მის საზღვრებთან და განაცხადა, რომ უკრაინის ნატო-ში გაწევრიანება არ შეუწყობს ხელს ევროპაში სტაბილურობასა და უსაფრთხოებას.

5.3 ყირიმის ანექსია და საერთაშორისო სამართალი

ვიდრე ყირიმის ანექსიისა და აღმოსავლეთ უკრაინაში ინტერვენციის პოლიტიკური მოტივების ახსნას შემოგთავაზებდეთ შემდგომ თავში, სასურველია რუსეთის მიერ გამოყენებული არგუმენტები განვიხილოთ, რაც ყირიმში სამხედრო ინტერვენციის გასამართლებლად იქნა მოყვანილი და ასევე მოკლედ ვისაუბროთ იმაზე, თუ რა მხრივ დაარღვია რუსეთის ფედერაციამ ყირიმის ანექსიით საერთაშორისო სამართალი.

რუსეთმა მიმართა ორ მთავარ სამართლებრივ არგუმენტს: უცხოეთში მცხოვრები საკუთარი მოქალაქეების დაცვა და ინტერვენციის განხორციელება მოწვევით. რუსი უმცირესობის, ეთნიკურად რუსი უკრაინაში მცხოვრები მოსახლეობის დაცვის მიზეზით ინტერვენციის განხორციელება გაუმართლებელია. „R2P პრინციპის მიხედვით კი, ამისათვის უშიშროების საბჭოს ავტორიზაციაა საჭირო, თუმცა თუკი არ არსებობს მწვავე დარღვევები ადამიანთა უფლებების კუთხით რუსულად მოლაპარაკე უმცირესობების მიმართ, შესაბამისად ჰუმანიტარული ინტერვენციის მიზეზი და საჭიროებაც არ არსებობს“ (მარქსენი, 2014, 374)

რუსეთი ყირიმის სეცესიისა და თვითგამორკვევის უფლებას კოსოვოს შემთხვევას არაერთხელ ადარებს (მაგალითად 2014 წლის 18 მარტის სიტყვით მიმართვაში), თუმცა „ყირიმს ჰქონდა ავტონომიური რესპუბლიკის სტატუსი უკრაინის კონსტიტუციის 137-ე მუხლის თანახმად, რუსული მთავარი ენა იყო, სკოლების უმეტესობა რუსულენოვანი იყო, რუსი მოსახლეობა პარლამენტსა და მთავრობაში იყო წარმოდგენილი“ , შესაბამისად მათი თვითგამორკვევის უფლება არ იყო დარღვეული უკრაინის შემადგენლობაში ყოფნით და “ყირიმის სეცესია არ იყო პრობლემის მოგვარების ბოლო გზა (LAST RESORT) „ და შესაბამისად „თვითგამორკვევის უფლებაში მხარდაჭერის„ არგუმენტიც ვალიდურობას კარგავს. (გერძიკოვა, 2015, 29)

მეორე მიზეზის გარშემო უნდა აღინიშნოს, რომ იანუკოვიჩმა თავად აღიარა, რომ უკრაინიდან მისი წასვლის შემდეგ რუსეთს თავად სთხოვა დახმარება. მარქსენის მიხედვით, აღნიშნული არგუმენტის გარშემო არსებობს რამდენიმე საკითხი: „1. იანუკოვიჩმა უკრაინიდან გაფრენისთანავე დაკარგა ეფექტური კონტროლი, შესაბამისად მას არ ჰქონდა უფლება ეთხოვა სხვა ქვეყნისათვის უკრაინაში ჩარევა, 2. მთავრობების ლეგიტიმურობის კუთხით არ არსებობს მტკიცებულება იმისა, რომ იანუკოვიჩს გააჩნდა მეტი ლეგიტიმურობა, ვიდრე მაიდანის დროებით მთავრობას. მართალია ის დემოკრატიულად იქნა არჩეული, თუმცა იმ პერიოდისთვის, როგორც საზოგადოების, ისე პარლამენტის გადაწყვეტილებით არჩევნების შედეგები **დეფაქტო** ანულირებულად შეიძლება ჩაითვალოს. 3. მიუხედავად იმისა, რომ თავად იანუკოვიჩის „მოწვევის“ შინაარსი ცნობილი არ არის, შეუძლებელია მას მოეცვა უკრაინის ტერიტორიის ხელყოფა და მისი ნაწილის სეცესია. რუსეთის ინტერვენცია გამიზნული იყო არა იანუკოვიჩის მთავრობის აღდგენის მიმართ, არამედ საკუთარი ეროვნული ინტერესების მიღწევისათვის. „ (მარქსენი, 2014, 379) შესაბამისად, რუსეთის ორივე არგუმენტი არავალიდურია და რუსეთის ჯარების მიერ უკრაინის სამხედრო ძალების ბლოკირება და სამხედრო ინფრასტრუქტურის ჩამორთმევა წარმოადგენდა ძალის უკანონო გამოყენებას და უკრაინის ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევას.

რუსეთის მიერ ყირიმის ანექსიამ საერთაშორისო სამართლის რამდენიმე ძირეული პრინციპი დაარღვია, ამასთანავე მრავალმხრივი ხელშეკრულებები, როგორცაა: 1970 წლის მეგობრული ურთიერთობების შესახებ ხელშეკრულება, ჰელსინკის აქტი (რომელიც ავალდებულებს სახელმწიფოებს „თავი შეიკავონ მუქარის ან ძალის გამოყენებისგან“ (1975, 4); ბუდაპეშტის მემორანდუმი 1994 (რომლის მიხედვითაც მხარეები (რუსეთი, აშშ და დიდი ბრიტანეთი) თანხმდებოდნენ, რომ თავს შეიკავებდნენ მუქარის ან ძალის გამოყენებისგან უკრაინის ტერიტორიული მთლიანობისა და პოლიტიკურ დამოუკიდებლობის წინააღმდეგ“, 1997 წლის ნატო-რუსეთს შორის გაფორმებული დამაფუძნებელი აქტი; ორმხრივი ხელშეკრულებები : მეგობრობის, თანამშრომლობისა და

პარტნიორობის შესახებ (მეორე მუხლით მეზობლები თანხმდებოდნენ, რომ „პატივს სცემდნენ ერთმანეთის ტერიტორიულ მთლიანობას და მათ შორის არსებული საზღვრების ურღვევობას“) და შავი ზღვის ფლოტის შესახებ ხელშეკრულებები, 1997 და 2010 წლების; (ოლივიერი, 2015)

6 უკრაინის კრიზისის გამომწვევი გარე ფაქტორები

დღეს აღარც საბჭოთა კავშირი არსებობს, აღარც აღმოსავლეთის ბლოკი და აღარც ვარშავის პაქტი, მაშინ ვისთვის წინააღმდეგობის გასაწევად არსებობს ნატო?! (პუტინი, 2008)

2014 წლის უკრაინის მოვლენებამდე, ევროკავშირი და ნატო განაგრძობდნენ ლიბერალური მანტრის გამეორებას რბილი ძალისა და მულტილატერალიზმის შესახებ, როდესაც ასოცირების ხელშეკრულებებისა და ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ ხელშეკრულებებისაკენ მიიწევდნენ წინ. ევროკავშირს/ნატოსა და აღმოსავლეთ პარტნიორებს²⁶ შორის გაღრმავებული ურთიერთობები კი კრემლის მიერ აღიქმებოდა გეოპოლიტიკურ ნაბიჯებად, რაც მის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან ინტერესებს აზიანებდა მის „ახლო სამეზობლოში“. როგორც ჩარაპსა და ტროიცკის ნაშრომში ვკითხულობთ (2013, 50) ამან მიგვიყვანა „ინტეგრაციის დილემამდე“.

რობერტ ჯერვისი უსაფრთხოების დილემას განმარტავს, როგორც ფენომენს, როდესაც ერთი სახელმწიფოს მიერ უსაფრთხოების უზრუნველყოფა იწვევს მეორე სახელმწიფოში საფრთხის შეგრძნების გაღრმავებას. ჯერვისის ცენტრალური მიგნება აღნიშნული ცნების გარშემო ის არის, რომ აქტორის წმინდად თავდაცვითი ქმედებები მარტივად შეიძლება აღქმულ იქნას აგრესიულად მეორე აქტორის მიერ. უსაფრთხოების დილემა ცხადად გვაჩვენებს იმ უკუკავშირს, რაც განზრახვებსა და შედეგებს შორის არსებობს საერთაშორისო ურთიერთობებში.

„როდესაც უსაფრთხოების დილემა მუშაობს, საერთაშორისო პოლიტიკა შეიძლება დავინახოთ ტრაგიკულად იმ ასპექტში, რომ სახელმწიფოებს შესაძლოა სურდეთ, ან სულ

²⁶ აღმოსავლეთ პარტნიორობის (EaP) ქვეყნები - სომხეთი, აზერბაიჯანი, ბელარუსი, საქართველო, მოლდოვა და უკრაინა.

მცირე სურდით დასჯერდნენ მხოლოდ ორმხრივ უსაფრთხოებას, მაგრამ მათი ქმედებები მათსავე მიზნებს კიდევ უფრო ხელმიუწვდომელს და შორეულს ხდის“ (ჯერვისი, 2001, 36)

უსაფრთხოების დილემის ვარიაცია არსებობს ეკონომიკური და პოლიტიკურ-სამხედრო რეგიონულ ინტეგრაციის ინიციატივებს შორის და მას ანალოგიურად „**ინტეგრაციის დილემა**“ შეიძლება ვუწოდოთ. ტერმინი გულისხმობს შემთხვევას, როდესაც ერთი სახელმწიფო მეზობელი ქვეყნების სამხედრო ალიანსებსა თუ ეკონომიკურ გაერთიანებებში გაწევრიანებას აღიქვამს საკუთარი უსაფრთხოებისა და კეთილდღეობისთვის საფრთხედ. აღნიშნული დილემა წარმოადგენს, რამდენადაც ის ინტეგრაციას - სრულებით **პოზიტიური ჯამის პროცესს გარდაქმნის ნულოვანი ჯამის თამაშად**, იმ სახელმწიფოსთვის რომელსაც შეზღუდული აქვს საშუალება გაწევრიანდეს იგივე ორგანიზაციებში. (ჩარაპი და ტროიციკი, 2014)

და აქაც, როგორც უსაფრთხოების დილემაში, არაა აუცილებელი ინტეგრაციის პროცესები იყოს მტრული იმ სახელმწიფოს, მიმართ რომელიც ინტეგრაციის მიღმა რჩება, იმისათვის რომ დილემა ამოქმედდეს, ცხადია დილემა ხდება კონფლიქტის გამომწვევი იმ წინასწარი დაშვებით, რომ სახელმწიფოები განიხილავენ ყველაზე უარეს ვარაუდებს სხვა სახელმწიფოების მოტივების შესახებ²⁷. (იგივე, 2014, 50)

მაშ ასე, უკრაინის კრიზისის/ ყირიმის ანექსიის გამომწვევ გაჩაღებულ ფაქტორებს რომ დავუბრუნდეთ : უკრაინა, ყირიმის ჩათვლით, ევროკავშირისა და ნატო-ს წევრ ქვეყნებსა და რუსეთის ფედერაციას შორის სტრატეგიულად მნიშვნელოვან სივრცეს იკავებს, თავისი შავ ზღვაზე გასასვლელით. ხოლო რუსეთისათვის, ცარისტული რუსეთიდან მოყოლებული დღემდე, ყირიმი წარმოადგენდა სტრატეგიულ ტერიტორიას თავისი გეოპოლიტიკითა და იმ პოზიციით, რასაც რუსეთის უსაფრთხოების უზრუნველყოფაში ასრულებს. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ კი რუსეთმა შეინარჩუნა შავი ზღვის ფლოტი ყირიმის ნახევარკუნძულზე სწორედ უსაფრთხოებისა და გეოპოლიტიკური

²⁷ იხილეთ თავი 7.2 სახელმწიფოებს შორის უნდობლობის პრინციპის შესახებ - თავდასხმითი რეალიზმი

მიზნებიდან გამომდინარე. ამგვარად რუსეთის მიერ ყირიმის ანექსიისთვის მამოტივირებელი ფაქტორებია: რუსეთის ფედერაციის მიერ დასავლეთისგან საფრთხის აღქმები და გეოპოლიტიკური მეტოქეობა რუსეთსა და დასავლეთს შორის. ორივე ფაქტორი ერთმანეთთან მჭიდროდ გადაჯაჭვულია.

6.1 საფრთხეების აღქმები

როგორც ოფიციალური დოკუმენტების/კონცეფციების გაანალიზების შედეგად დავინახეთ, უსაფრთხოება რუსეთისათვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან როლს თამაშობს მისი საგარეო პოლიტიკიდან გამომდინარე. პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებთან, განსაკუთრებით უკრაინასთან ურთიერთობები რუსეთის უსაფრთხოების სტრატეგიის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვან საკითხთაგანი იყო ყოველთვის. მანკოფის მიხედვით (2009) რუსეთი ცდილობს პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებზე შეინარჩუნოს კონტროლი, რათა არ დაკარგოს პოზიცია საერთაშორისო არენაზე. ამგვარად, კიევში პრო-რუსული მთავრობის პრო-დასავლური მთავრობით შეცვლა რუსეთის მიერ აღქმული იქნა რუსეთის ფედერაციის უსაფრთხოებისთვის პირდაპირ საფრთხედ - მეზობელ ქვეყანაზე კონტროლისა და გავლენის დაკარგვის გამო. რუსეთის ფედერაციის მიერ ნატო-ს გაფართოება ყოველთვის ნეგატიურად აღიქმებოდა, ამას მოწმობს, როგორც ოფიციალური დოკუმენტების, ისე საჯარო გამოსვლების ტექსტების ანალიზი. რუსეთი ყოველთვის აკრიტიკებდა „ევროკავშირ-ნატო-ზე დაფუძნებულ უსაფრთხოების სისტემას ევროპაში“ „ახალი გამყოფი ხაზების“ უარყოფითი გავლენის გამო, რაც საერთო ისტორიის მქონე ერებს შორის არსებობს“ (ციგანკოვი, 2015, 282) .

ამგვარად, არის რა უსაფრთხოების უზრუნველყოფა ერთ-ერთი ყველაზე მთავარი საზრუნავი რუსეთისათვის, ყირიმის ანექსია შეიძლება აიხსნას, როგორც ამ უსაფრთხოების უზრუნველყოფა რუსეთის საზღვრებთან , ასევე ნახევარკუნძულზე რუსეთის შავი ზღვის ფლოტის არსებობით.

მიუნხენის შემდეგ რუსეთმა საჯაროდ კიდევ ერთხელ დააფიქსირა მისი დამოკიდებულება დასავლეთის მიმართ, კერძოდ ბუქარესტის სამიტის დროს, 2008 წელს ნატო-რუსეთის საბჭოში ვლადიმერ პუტინის საჯარო გამოსვლის ტექსტში ცხადად ვკითხულობთ რუსეთის საფრთხეების აღქმების შესახებ : „ალიანსის გაფართოება არის რუსეთისათვის „პირდაპირი საფრთხე“ - სერიოზული გამაფრთხილებელი სიგნალი. რუსეთს არ აქვს ვეტო-ს უფლება, მაგრამ არც სურს. სახელმწიფოებმა უნდა მოუსმინონ ერთმანეთის მოსაზრებებს. ნატო-მ არ უნდა უზრუნველყოს საკუთარი უსაფრთხოება სხვების ხარჯზე, რუსეთის ჩათვლით...თუ ნატო განაგრძობს რუსეთის საზღვრებთან მოახლოებას, მოსკოვი მიიღებს „საჭირო ზომებს““

6.2 გეოპოლიტიკური მეტოქეობა

საფრთხის აღქმები მჭიდრო კავშირშია რუსეთისა და დასავლეთის მეტოქეობასთან უკრაინის გარშემო. კარაგანოვის მიხედვით, რუსეთსა და დასავლეთს შორის „დაპირისპირების ახალი ეპოქა“ სწორედ გეოპოლიტიკის საფუძველზე დაიწყო და „ამან გაზარდა მზაობა და შესაძლებლობა რუსეთმა განახლებული ძალებით დაიცვას საკუთარი ინტერესები „ (კარაგანოვი, 2007,25)

გეოპოლიტიკური დაპირისპირება, რამაც საბოლოოდ ყირიმის ანექსია გამოიწვია, დაიწყო ნარინჯისფერი რევოლუციით უკრაინაში 2004 წელს²⁸ და დასრულდა პრო-რუსული მთავრობის „ ჩამოგდებით“ 2014 წლის 22 თებერვალს. ციგანკოვი (2015) შენიშნავს, რომ ის 2004 წელს ნარინჯისფერი რევოლუციის შემდეგ პრო-დასავლურ და პრო-რუსულ საპრეზიდენტო კანდიდატებს შორის დაიწყო, 2010 წლამდე ქვეყანას პრო-დასავლური ორიენტაციის მქონე პრეზიდენტი ვიქტორ იანუკოვიჩი მართავდა, იანუკოვიჩის მოსვლის შემდეგ კი რუსეთის მთავრობა უკრაინის მისი კონტროლისა და გავლენის სფეროში მოქცევას ცდილობდა და პრეზიდენტი ამ „ძლიერი კავშირების“ გარანტორი იყო ,

²⁸ ზოგადად რუსეთს არაერთხელ აღუნიშნავს „ფერადი რევოლუციებისა“ და არაბული გაზაფხულის - „ძალით თავს მოხვეული“ დემოკრატიზაციის მიმართ უარყოფითი დამოკიდებულება.

„რუსეთის უსაფრთხოების ინტერესების დამცველი“ . (ციგანკოვი, 2015, 284-291) რუსეთის მცდელობებს შორის ბოლოს წარმოადგენდა 2013 წლის ოქტომბერში უკრაინისთვის 15 მილიარდი დოლარის დახმარების შეთავაზება, თუმცა საბოლოოდ იანუკოვიჩის მთავრობამ ქვეყანა დატოვა (22 თებერვალს, ევრომაიდანის დროს) და რუსეთმა „დაკარგა“ უკრაინა.

მირშიამერიც (2014) გეოპოლიტიკურ დაპირისპირებას უკავშირებს ყირიმის ანექსიას , გარდა იმისა, რომ ნატო-სა და ევროკავშირის გაფართოება ხდება რუსეთის საზღვრებთან, უკრაინის რევოლუცია და პრო-დასავლური მთავრობის დაფუძნება იყო ის მიზეზები, რამაც რუსეთის ქმედებების „პროვოცირება მოახდინა“ და არა აუცილებლად რუსეთის აგრესიულობა. და ეს შემდეგნაირად შეიძლება აიხსნას: 2013 წლის თებერვალში ძალაუფლების/უკრაინაში მთავრობის ცვლილებამ უდიდესი როლი ითამაშა რუსეთის გადაწყვეტილებაზე მოეპოვებინა ყირიმზე კონტროლი. პრო-რუსული ორიენტაციის პრეზიდენტი და ბუნებრივ აირზე დამოკიდებულებით რუსეთს გარანტირებული ჰქონდა საკუთარი გეოპოლიტიკური პოზიციები, ხოლო აღნიშნული ცვლილებები და „პრო-რუსული მთავრობის კრახი ბოლო წვეთი იყო“ რუსეთისთვის და კონტროლის მოპოვება ყირიმის ანექსიით გადაწყვიტა. რუსეთის გადასახედიდან ევროკავშირთან პარტნიორობა და შეთავაზებები „ტროას ცხენის როლს თამაშობენ უკრაინის ნატო-ში გაწევრიანებისთვის“ (ციგანკოვი, 2015, 281-290).

როგორც 2009 წლის ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფციის მე-17 პარაგრაფში ვკითხულობთ *„ნატო-სთან ურთიერთობებში განმსაზღვრელი ფაქტორია, რომ რუსეთის გეგმებისთვის მიუღებელია ალიანსის სამხედრო ინფრასტრუქტურის განთავსება მის (რუსეთის) საზღვრებთან ახლოს და მცდელობები, რომ შეითავსოს გლობალური ფუნქციები, რაც საერთაშორისო სამართლის საწინააღმდეგო ქმედებაა“*.

შეიძლება დავასკვნათ, რომ რუსეთის მიერ ყირიმის ანექსია იყო სწორი სტრატეგიული სვლა „გეოპოლიტიკურ მეტოქეობაში“ ბალანსის მოსაპოვებლად, კერძოდ, შავ ზღვაზე

(თბილ წყლებზე ზოგადად) კონტროლს აქვს მისთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობა , რამდენადაც დასავლეთს უკვე ჰქონდა შავ ზღვაზე წვდომა; გარდა ამისა სევასტოპოლში სამხედრო ბაზის შენარჩუნებაც რუსეთის მნიშვნელოვანი ინტერესი იყო. ამგვარად, ყირიმის ანექსია იყო ბოლო რამ, რაც რუსეთს შეეძლო გაეკეთებინა იმისათვის, რომ საკუთარი „დამარცხება“ არ ეგემა - *„უკრაინაზე გავლენის დაკარგვა უდავოდ იქნებოდა მთავარი გეოპოლიტიკური დამარცხება კრემლისთვის და პუტინი ცდილობს დაანახოს გარე სამყაროს, რომ რუსეთს შეუძლია საკუთარი პოზიციების დაცვა, იმ შემთხვევაშიც კი თუ ამისათვის უკრაინის სახელმწიფოებრიობისათვის ძირის გამოთხრაა საჭირო“* (ციგანკოვი, 2015, 298) და *“დასავლეთს შესაძლოა არ მოსწონდეს რუსეთის პოზიცია, თუმცა მას უნდა ესმოდეს მისი ლოგიკა“* (მირზაიმერი, 2014, 3)

ყირიმის ანექსია კარგი ილუსტრაციაა იმ მაგალითისა, როდესაც სახელმწიფო საერთაშორისო ნორმებს იშველიებს და „მათი სახელით მოქმედებს“, მაშინ როდესაც საკუთარი ეროვნული ინტერესების დაცვას ემსახურება მისი ქმედებები, კერძოდ, რუსეთმა მრავალი ორმხრივი და მრავლმხრივი ხელშეკრულება დაარღვია ყირიმის ანექსიით, ასევე უკრაინის კონსტიტუცია და ბუდაპეშტის მემორანდუმი - (რომელიც, რეალურად უნდა ყოფილიყო უკრაინის სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის გარანტორი ბირთვული იარაღის ჩაბარების სანაცვლოდ);

„საერთო ქმედებების ღირებულებების დაფუძნება უკრაინისა და სხვა ევრაზიის სახელმწიფოების მიმართ ფუჭი იყო; რუსეთი და დასავლეთი რომ შეთანხმებულიყვნენ ასეთ წესებზე, ევრომაიდანის რევოლუცია, რუსეთ-უკრაინის კონფლიქტი და უკრაინის აღმოსავლეთ-დასავლეთ ნაწილებში ძალადობა შესაძლოა თავიდან არიდებული ყოფილიყო“ (ციგანკოვი, 2015, 298)

7 თეორიული ჩარჩო

„პოლიტიკური რეალიზმი აცნობიერებს პოლიტიკური ქმედების მორალურობის მნიშვნელობას, თუმცა ის ასევე აცნობიერებს მორალსა და წარმატებულ პოლიტიკურ ქმედებას შორის თავიდან აუცილებელ დამაბულობას...“ ჰანს მორგენტაუ

რამდენადაც ნაშრომის ფოკუსს წარმოადგენს უკრაინის კონფლიქტში დიდი ძალების გავლენის კვლევა, კერძოდ ის, თუ რა გავლენა იქონია რუსეთის საგარეო პოლიტიკამ (რეალპოლიტიკამ) უკრაინის მოვლენების ამგვარ განვითარებაში. თეზისის მთავარი მოსაზრება მდგომარეობს იმაში, რომ უკრაინა გახდა დასავლეთსა და რუსეთს შორის გეოპოლიტიკური ბრძოლის სარბიელი, შესაბამისად თეორიის გამოყენება შეავსებს ამხსნელ ფაქტორებს. თეორიულ ჩარჩოდ თავდასხმითი რეალიზმის არჩევა ხელს შეგვიწყობს დიდი ძალების მოტივები უკეთ ავხსნათ და გავაანალიზოთ.

7.1 თავდასხმითი რეალიზმი - ძირითადი მონახაზი

თავდასხმითი რეალიზმი არის როგორც აღწერითი, ისე ნორმატიული თეორია: ის გამოდგება, როგორც დიდი ძალების წარსული ქმედებების ასახსნელად , ასევე მათი მომავალი ქმედებების წინასწარგანსასაზღვრად. თავდასხმითი რეალიზმის მიხედვით სახელმწიფოსთვის საკუთარი ძალის პოზიციების მაქსიმიზაცია წარმოადგენს უმაღლეს მიზანს, რათა გახდეს სისტემაში ჰეგემონი. *„საუკეთესო გზა იმისათვის, რომ ანარქიულ სისტემაში სახელმწიფო გადარჩეს არის ის, რომ სხვა სახელმწიფოების ხარჯზე მოიპოვოს მოგება“.* მიიჩნევა, რომ ანარქია და შესაძლებლობების გადანაწილება არის ის, რაც საერთაშორისო პოლიტიკაში დიდ საკითხებს ხსნის. (ვოიტი და კაუპი, 2012, 64)

ჯონ. ჯ მირშაიმერი წიგნში „დიდი ძალების პოლიტიკის ტრაგედია“ (2001) აღწერს თავდასხმით რეალიზმს , როგორც თეორიას დიდი ძალების , ძლიერი სახელმწიფოების ურთიერთობების შესახებ. მირშაიმერის მიხედვით თეორიის მთავარ მიზანს წარმოადგენს

ძლიერი სახელმწიფოების პოლიტიკის , მათი ქმედებების (წინასწარ) განსაზღვრა და ახსნა თანამედროვე ერაში.

თეორეტიკოსი აყალიბებს თავდასხმითი რეალიზმის თეორიის 5 მთავარ მოსაზრებას:

- ძლიერი სახელმწიფოები (დიდი ძალები) წარმოადგენენ ანარქიული საერთაშორისო სისტემის უმთავრეს აქტორებს;
- სახელმწიფოების უმთავრეს მიზანს წარმოადგენს საერთაშორისო სისტემაში გადარჩენა;
- სახელმწიფოები არასდროს ენდობიან სხვა სახელმწიფოების განზრახვებს;
- სახელმწიფოები არიან რაციონალური აქტორები და მათ მთავარ მიზანს წარმოადგენს ძალის მაქსიმიზაცია;
- ყველა სახელმწიფოს გააჩნია თავდასხმითი სამხედრო შესაძლებლობები; (მირშამერი, 2001, 8-11, 30-32)

სახელმწიფოებს შორის თანამშრომლობას რაც შეეხება, ის შესაძლებელია, თუმცა საერთაშორისო სისტემის სტრუქტურულიდან გამომდინარე ის არსებობს მხოლოდ შეზღუდულად, რამდენადაც ქვეყნებს ძალთა ბალანსის პირობებში არა მხოლოდ აბსოლუტური მოგება ადარდებთ, არამედ შედარებითი მოგება, რადგან მტრის შედარებითმა მოგებამ შეიძლება შეცვალოს აღნიშნული ბალანსი.

თავდასხმითი რეალიზმის პოსტულატებზე საუბრისას, მარტივად დავინახავთ მის მსგავსებას რეალიზმის სხვა განშტოებებთან (მაგ: სისტემის ანარქიულობა, თვითგადარჩენის პრინციპი ..) , თუმცა აუცილებელია ასევე განვიხილოთ მისი მთავარი „მეტოქე“ თეორია - თავდაცვითი რეალიზმი და ასევე თავად თავდასხმითი რეალიზმის კრიტიკა.

7.2 თავდაცვითი რეალიზმი

თავდაცვითი რეალიზმიც სისტემას ანარქიულად მიიჩნევს, სახელმწიფოებს შორის უნდობლობას კი მთავარ მოცემულობად, თუმცა ის სახელმწიფოებს ნაკლებ აგრესიულად მიიჩნევს საგარეო პოლიტიკაში, რაც სწორედ მათ მიერ უსაფრთხოების მაქსიმიზაციის სურვილით აიხსნება, მოკლედ რომ შევაჯამოთ თავდაცვითი რეალიზმის მიხედვით დიდ, ძლიერ სახელმწიფოებს შეუძლიათ სტატუს ქვო-ს შენაჩუნება.

მნიშვნელოვანი საკითხია უსაფრთხოების დილემა: ნაუსა და ჯერვისის მიხედვით რეალისტებს სჯერათ, რომ ომი არის გარდაუვალი ნაწილი ანარქიული სისტემისა, სახელმწიფოები არიან მთავარი აქტორები და მათ მთავარ მიზანს წარმოადგენს თავდაცვა ძალის მაქსიმიზაციით - რაც უფრო დიდი ძალა აქვს სახელმწიფოს, მით უკეთაა უზრუნველყოფილი მისი უსაფრთხოება, შესაბამისად როდესაც ერთი სახელმწიფო ზრდის საკუთარ უსაფრთხოებას (ძლიერების გაზრდით), ეს იწვევს მეორე სახელმწიფოში საფრთხის შეგრძნებას და მიყვავართ მდგომარეობამდე სახელად „უსაფრთხოების დილემა“. ნაუსა და ჯერვისის მიხედვით უსაფრთხოების დილემა წარმოიშობა მაშინ, როდესაც სახელმწიფო ზრდის თავის უსაფრთხოებას შეიარაღებით; უსაფრთხოების დილემასთან გამკლავების გზაა მათ შორის ძალთა ბალანსის დამყარება. (ნაუ, 2011,30-33, ჯერვისი, 2011,413)

მონტგომერის მიხედვით, თავდაცვითი რეალიზმი საერთაშორისო სისტემას ანარქიულად აღიქვამს და თვლის, რომ სახელმწიფოებს საკუთარი უსაფრთხოების უზრუნველყოფა სურთ ძალთა ბალანსის შესანარჩუნებლად, თავდასხმითი რეალიზმის მიხედვით კი საერთაშორისო პოლიტიკაში საერთაშორისო სისტემის სტრუქტურულიდან გამომდინარე სტატუს ქვო ძალები იშვიათია, სახელმწიფოებს აინტერესებთ შედარებითი მოგების მოპოვება, სახელმწიფოები ანტაგონისტურად არიან ერთმანეთის მიმართ განწყობილები და ისინი ესწრაფიან ძალის მაქსიმიზაციას და არა უსაფრთხოების უზრუნველყოფას.

სახელმწიფებს სურთ შედარებითი ძალის მაქსიმიზაცია თავიანთი მეტოქეების წინააღმდეგ, რათა გახსნენ ჰეგემონები²⁹ და ეს წარმოადგენს მათ მთავარ მიზანს.

რაც შეეხება თავდასხმითი რეალიზმის კრიტიკას, ის მდგომარეობს მის მთავარ ამხსნელ ფაქტორში: მირზაიმერი შიშს მიიჩნევს უმთავრესად სახელმწიფოების (შედარებითი) ძალის მაქსიმიზაციის ასახსნელად. ჯეკ დონელის მიხედვით, შიში ვერ იქნება აგრესიული ქმედების განმსაზღვრელი (როგორც ამას თეორია ამტკიცებს), რადგან ფსიქოლოგიური კვლევები შიშს აღწერენ, როგორც ემოციურ აქტს და შიში აქტორებს უბიძგებს თავდაცვისკენ, ანუ თუ ისინი „გარბიან“ ამას აკეთებენ თავდაცვის მიზნით, ამგვარად შიში მათი ქმედებების მოტივების ასახსნელად ვერ გამოდგება, ასევე ისეთ შემთხვევებში, როდესაც შიდა ფაქტორები თამაშობენ დიდ როლს, „თავდასხმით რეალიზმს სათქმელი ბევრი არაფერი აქვს“ (ვოიტი და კაუპი, 2012, 64), თუმცა ვინაიდან ნაშრომი შეეხება უკრაინის კრიზისის განმაპირობებელი გარე ფაქტორების შესწავლას, თეორია აღნიშნულის ახსნაში ცალსახად გამოსადეგია.

7.3 უკრაინის კრიზისი თავდასხმითი რეალიზმის თვალთახედვიდან

უკრაინის კონფლიქტი წარმოადგენს იმის ცხად მაგალითს, რომ სახელმწიფოს ეროვნული ინტერესი ყველაფერზე მაღლა დგას სახელმწიფოებისათვის. უკრაინის კრიზისის საწყისებს რუსეთის საგარეო პოლიტიკის ბუნებაში ვხედავთ, რამდენადაც ცივი ომის შემდგომაც (პირველი რამოდენიმე წლის გამოკლებით) რუსეთის ფედერაცია განაგრძობდა საერთაშორისო პოლიტიკაში რეალიზმის პრინციპების თანახმად ოპერირებას, განსაკუთრებით კი 21-ე საუკუნის დასაწყისიდან, მთავრობის შეცვლის შემდეგ. ეკონომიკური აღმავლობის შემდეგ საერთაშორისო მოვლენებში ჩართულობის სურვილი, აშშ-სა და დასავლეთის მიერ „უმცროს პარტნიორად“ აღქმა, ყოფილი პოსტ-საბჭოთა ქვეყნების/მათზე გავლენის დაკარგვის შიში (იქ დასავლეთის გავლენის დამკვიდრება) და

²⁹ ჰეგემონი - “უმადლესი ლიდერი” (ოქსფორდის ლექსიკონი) საერთაშორისო ურთიერთობებში ანარქიულ საერთაშორისო სისტემაში ყველაზე ძლევამოსილი სახელმწიფო

დიდი ძალის სტატუსის დაბრუნება ის მიზეზებია, რასაც რუსეთის თვითდამკვიდრების პოლიტიკა ემსახურება და ცალსახად შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ პუტინი რეალპოლიტიკით ხელმძღვანელობს.

იმისათვის, რომ გავანალიზოთ ის თუ რამდენად ხსნის თავდასხმითი რეალიზმი 2014 წლის უკრაინის მოვლენებს, სასურველია პირველ რიგში აქტორებს შორის ურთიერთმიმართებას და სისტემურ ცვლილებებს მივაქციოთ ყურადღება. ევროკავშირის ქმედებები უკრაინის მიმართ ძირითადად ეფუძნება დიპლომატიას, ასოცირების ხელშეკრულების გაფორმებაც მისი ნაწილია და რაციონალურობის პრინციპში ჯდება, მისი მიზანია რუსეთის შეჩერება, რათა მან მეზობელი ქვეყნის დესტაბილიზაცია არ მოახდინოს.

პუტინის 18 მარტის მიმართვაში ვკითხულობთ:

„მათ (დასავლეთი) მრავალჯერ მოგვატყუეს, მიიღეს გადაწყვეტილებები ჩვენს ზურგს უკან... ეს მოხდა ნატო-ს აღმოსავლეთით გაფართოებით, სამხედრო ინფრასტრუქტურის განლაგებით ჩვენს საზღვრებთან.., სარაკეტო თავდაცვის სისტემის განთავსებით, მიუხედავად ჩვენი გალიზიანებისა პროექტი მუშაობს და წინ მიიწევის... და ისინი აგრძელებენ ჩვენთვის თქმას „ეს თქვენ არ გეხებათ“, ... მრავალჯერ მოგვისმენია კიევის განცხადებები ნატო-ში შესვლის შესახებ, ეს რას უნდა ნიშნავდეს ყირიმისა და სევასტოპოლის მომავლისათვის? ნატო-ს საზღვაო ფლოტი იქნებოდა ახლა ზუსტად რუსეთის სამხედრო დიდების ქალაქში... რომ არა ყირიმელი ხალხის არჩევანი . (რომ არა რუსეთის მიერ ყირიმის ანექსია - ავტორის შენიშვნა) ჩვენ წინააღმდეგები ვართ, რომ სამხედრო ალიანსმა (ნატო) ჩვენს უკანა ეზოში (backyard) ჩვენს ისტორიულ ტერიტორიაზე დაიდოს ბინა. (კრემლი, 2014)

აღნიშნული ამონარიდი ცხადყოფს იმას, რომ რუსეთი ცივი ომის დაშლის დღიდან თავს აშშ-ს „ჯუნორ პარტნიორად“ აღიქვამდა, რასაც მის „ზურგს უკან“ მიმდინარე ნატო-ს

გაფართოებაც ემატებოდა, ასევე მის ახლო სამეზობლოში - გავლენის სფეროში შემავალ ქვეყნებში „ფერადი რევოლუციები“, დემოკრატიზაციის გამაღებელი პროცესი და ევროკავშირთან აღნიშნული ქვეყნების დაახლოება. მიუხედავად რუსეთის მიერ რეგულარულად გამოთქმული უარყოფითი განცხადებებისა აღნიშნული მოვლენების მიმართ, დასავლეთი კვლავ განაგრძობდა იგივე გზით სვლას. ამგვარად, რუსეთის ქმედებები - ყირიმის ანექსია და მოგვიანებით აღმოსავლეთ უკრაინაში სეპარატისტების მხარდაჭერა უკრაინის შემდგომი დესტაბილიზაციისათვის აბსოლუტურად რაციონალური ქმედება იყო და რუსეთის მიზანს შედარებითი მოგების მაქსიმიზაცია წარმოადგენდა დასავლეთთან მიმართებით.

თავდასხმითი რეალიზმის³⁰ მიხედვით ორივე მხარე - რუსეთიც და დასავლეთიც მოქმედებდა მაქსიმალური მოგების მოპოვების ტაქტიკით სხვის ხარჯზე. თეორიის მიხედვით „საერთაშორისო სისტემაში დიდი ძალები ცდილობენ შედარებითი მოგების მაქსიმიზაციას, რადგან ეს არის ოპტიმალური გზა თავიანთი უსაფრთხოების უზრუნველყოფისა“, უკრაინის შემთხვევაშიც იგივეს ვხედავთ - რუსეთმა ყირიმის ანექსიითა და პრო-რუსული ძალების მხარდაჭერით უკრაინაში ხელი შეუწყო უკრაინის დასუსტებას და დაყოფას. ამ გზით უკრაინის „ღირებულება“ დასავლეთისთვის გააუფასურა, შედეგად ის მოგება, რაც დასავლეთს ექნებოდა უკრაინისგან შემცირდა, რაც რუსეთისათვის სასიკეთო ფაქტორია, რადგან შედარებითი მოგების (ევროკავშირისა და ნატო-ს მხრიდან) წილმაც რუსეთთან მიმართებით შესაბამისად დაიწია.

ჯონ.ჯ მირშაიმერის სტატიაშიც (2014) ვკითხულობთ, რომ ის კრიზისის საწყისებს ხედავს ნარინჯისფერი რევოლუციიდან (2004) მოყოლებული, რაც დასავლური „შეტევით“ გრძელდებოდა მთელი დეკადის მანძილზე (2004-2014 წლებში). კლინტონის ადმინისტრაციის მიერ ნატო-ს ექსპანსიის წახალისება, გაფართოების ორი რაუნდი 1999 წელს, 2004 წელს - ყველა აღნიშნული არის დასავლეთის რეალპოლიტიკის გამოძახილი

³⁰ მაშინ როცა თავდაცვითი რეალისტები ამტკიცებენ, რომ უკრაინის კონფლიქტი საერთაშორისო სისტემაში რუსეთის მიერ საკუთარი არსებული ადგილის შენარჩუნებით იქნა განპირობებული და ინტერვენცია იყო „გადარჩენის“ სურვილი, დასავლეთისაგან მომავალი გეოპოლიტიკური საფრთხისგან გადარჩენის.

და ამ ქმედებების ფესვები თავდასხმით რეალიზმშია. 2008 წლის ბუქარესტის სამიტზე (რომელზეც აშშ-ს დაჟინებული მხარდაჭერით) ნატო-მ საქართველო და უკრაინა პოტენციურ კანდიდატებად გამოაცხადა³¹, ასოცირების ხელშეკრულების გაფორმება უკრაინასთან კი იყო „მოსკოვის ორბიტიდან უკრაინის მოწყვეტის ბოლო იარაღი“. დასავლური ღირებულებებისა და დემოკრატიული მოდელის მხარდაჭერა დასავლეთის მიერ (ორგანიზაციებისა და ინდივიდების დაფინანსების გზით) და ყველა ზემოთჩამოთვლილი ქმედებები - მათი გათვალისწინებით უკრაინის კრიზისის დაწყებაზე პასუხისმგებლობა - რუსეთის პროვოცირება- დასავლეთს ეკუთვნის, შესაბამისად „პუტინის საპასუხო ქმედება არ უნდა ყოფილიყო სიურპრიზი“ , არც პრინციპული და არც სპეციფიკური ტაქტიკური მიდგომის თვალსაზრისით. ყირიმის ანექსია გათვლილი იყო რუსეთის ძირითადი სამხედრო ბაზის დაკარგვის თავიდან არიდებაზე. ამას გარდა ეს იყო პასუხი დასავლეთის „მცდელობებზე, რომ „ „გადაექციათ უკრაინა დასავლეთის დასაყრდენად ზედ რუსეთის საზღვართან“ .

³¹ „ რაზეც პუტინმა ..განაცხადა რომ ის გაანადგურებდა უკრაინას ვიდრე დაუშვებდა მის ნატო-ს წევრობას “ Foreign Affairs, კონფერენცია უკრაინის კრიზისის შესახებ, 2014, სექტემბერი, <https://www.foreignaffairs.com/press/conference-call-john-mearsheimer-ukraine-crisis>

8. დასკვნა

რუსეთის ფედერაციის მიერ ყირიმის ანექსიისა და უკრაინაში ინტერვენციის შემდეგ რუსეთსა და დასავლეთს შორის ურთიერთობების დამაბულობამ ცივი ომის დასრულების შემდგომ უპრეცედენტოდ მაღალ მაჩვენებელს მიაღწია. უკრაინის მოვლენებმა მნიშვნელოვნად შეცვალა საერთაშორისო წესრიგი, რაც თავისთავად განაპირობებს აღნიშნული თემის აქტუალობას. ყირიმის ანექსიის/უკრაინაში ინტერვენციის შემთხვევა კარგი ილუსტრაციაა იმისა, თუ როგორ მიდიან სახელმწიფოები საერთაშორისო სამართლისა და დამკვიდრებული ნორმების წინააღმდეგ, მაშინ როდესაც ისინი მათ ეროვნულ ინტერესებსა და მიზნებს ეწინააღმდეგება. რუსეთისათვის სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი იყო შეენარჩუნებინა საკუთარი გავლენა და პოზიცია უკრაინაში/ყირიმში (და შავი ზღვის ფლოტი სევასტოპოლში) და დაუყოვნებლივ იმოქმედა, როდესაც უკრაინამ დაიჭირა პრო-დასავლური მხარე.

ზემოთმდებარე ნაშრომი ემსახურებოდა მიზანს, რომ პასუხი გაეცა მთავარი საკვლევი კითხვისთვის, **თუ რა მოტივები იყო განმსაზღვრელი რუსეთისათვის უკრაინაში ინტერვენციის განსახორციელებლად.** მიგვაჩნია, რომ აღნიშნული საკითხის კომპლექსური კვლევა კარგი ბაზისია იმისათვის, რომ საერთაშორისო არენაზე მსგავსი მოვლენების - რუსეთის ფედერაციის სხვა პოტენციური მსგავსი ნაბიჯების წინასწარ განსაზღვრა მოხდეს. უკრაინის ინტერვენციის ანალიზი განსაკუთრებით საქართველოსთვისაა მნიშვნელოვანი, რამდენადაც საქართველოსა და უკრაინას საერთო აქვთ რამდენიმე რამ: ახლო წარსული, რუსეთის ფედერაციის განსაკუთრებული ინტერესი მათ მიმართ (ახლო სამეზობლოს ქვეყნები, გავლენის სფერო, რომელშიც რუსეთს პრივილეგირებული ინტერესები გააჩნია) და ევროპული და ევროატლანტიკური სტრუქტურებისკენ სწრაფვა, რაც თავისთავად ეწინააღმდეგება რუსეთის ფედერაციის ინტერესებს, მოაქციოს და დატოვოს ისინი საკუთარ ორბიტაში. ამასთან, რუსეთმა 2008 წელს საქართველოშიც განახორციელა ინტერვენცია, რაც ყირიმის ანექსიის შემთხვევასთან ერთად დამაფიქრებელ ტენდენციას ქმნის.

2014 წლის მოვლენების საწყისები რუსეთის საგარეო პოლიტიკის დინამიკაში უნდა ვეძიოთ. საბჭოთა კავშირის დაშლის დღიდან რუსეთის საგარეო პოლიტიკის პრიორიტეტები განგრძობითობაში იყო - ლიბერალური ინტერნაციონალიზმის ეპოქა მალევე შეიცვალა გეოპოლიტიკური რეალიზმით, რუსეთის როლის ხაზგასმით ახლო სამეზობლოში; კერძოდ „პრიმაკოვის დოქტრინა“ რეალპოლიტიკის გარდამტეხი წერტილი და რუსეთის დიდი სტრატეგიის მაკონსტრუირებელი აღმოჩნდა. რუსეთი ნატო-ს გაფართოების მიზნების ეროვნული უსაფრთხოების საკითხად და მტრულ ნაბიჯად მოხსენიებას, ასევე დსთ-ს ქვეყნებში რუსეთის წამყვანი როლის ხაზგასმას აქტიურად ახორციელებდა წლების მანძილზე და ის თავს აღიქვამდა ერთადერთ ძალად, რომელსაც ცალმხრივი ინტერვენციის უფლება აქვს, თუკი საფრთხე ექმნებათ რუს უმცირესობებს, რის გამოძახილსაც ვხედავთ ყირიმის ანექსიის შემთხვევისას.

XXI საუკუნის დასაწყისიდან განვითარებული მოვლენები - აშშ-ს ერაცში შესვლა, ფერადი რევოლუციები და არაბული გაზაფხული, დასავლეთის ლიბიაში ინტერვენცია, ნატოსა და ევროკავშირის გაფართოებები, ასევე 2011 წელს არჩევნებთან დაკავშირებული საპროტესტო გამოსვლები რუსეთში - ისინი ზეგავლენას ახდენდა რუსეთის (დასავლეთისგან მომავალი) საფრთხეების აღქმებზე, პარალელურად კი ოფიციალურ დოკუმენტებსა და განცხადებებში ცხადად ვხედავდით რუსეთის მთავარ ძალად და მის მსოფლიოს ერთ-ერთ პოლუსად გადაქცევის განგრძობით სურვილს. ხოლო 2008 წლის ბუქარესტის სამიტი ერთგვარად გარდამტეხი წერტილი იყო და მას რუსეთის მიერ საქართველოს მიმართ განხორციელებული აგრესია მოჰყვა, ხოლო 2014 წელს უკრაინის ინტერვენცია.

რუსეთის ფედერაციას არაერთხელ აღუნიშნავს, რომ ნატო წარმოადგენს მისთვის პირდაპირ საფრთხეს, რომ თუ უკრაინა შეუერთდებოდა ნატო-ს, ის შეწყვეტდა არსებობას, ან რომ უკრაინის ნატო-ში გაწევრიანება არ შეუწყობს ხელს ევროპაში სტაბილურობასა და უსაფრთხოებას. ამრიგად, უკრაინაში ინტერვენციის შემდეგი მთავარი მოტივები გამოიკვეთა :

რუსეთსა და დასავლეთს შორის არსებობს „ინტეგრაციის დილემა“, რაც ინტეგრაციას - სრულებით პოზიტიური ჯამის პროცესს გარდაქმნის ნულოვანი ჯამის თამაშად, იმ სახელმწიფოსთვის რომელსაც შეზღუდული აქვს საშუალება გაწევრიანდეს იგივე ორგანიზაციებში; შესაბამისად, რუსეთს ყირიმის ანექსიითა და უკრაინის ინტერვენციით სურდა მოეპოვებინა გეოპოლიტიკური უპირატესობა და ეპასუხა იმ საფრთხეებზე, რაც დასავლეთისგან მოდის; ორივე მათგანი ერთმანეთთან მჭიდროდაა გადაჯაჭვული.

გეოპოლიტიკური დაპირისპირება უკრაინაში ნარინჯისფერი რევოლუციით დაიწყო და დასრულდა პრო-რუსული მთავრობის „ჩამოგდებით“ 2014 წელს. ყირიმის ანექსია იყო სწორი სტრატეგიული სვლა „გეოპოლიტიკურ მეტოქეობაში“ ბალანსის მოსაპოვებლად, კერძოდ, შავ ზღვაზე/თბილ წყლებზე კონტროლია მისთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის, რამდენადაც დასავლეთს უკვე ჰქონდა შავ ზღვაზე წვდომა; სევასტოპოლში სამხედრო ბაზის შენარჩუნებაც; შესაბამისად ყირიმის ანექსია იყო ბოლო რამ, რაც რუსეთს შეეძლო გაეკეთებინა იმისათვის, რომ საკუთარი გეოპოლიტიკური მარცხი არ ეგემა.

„თუ ნატო განაგრძობს რუსეთის საზღვრებთან მოახლოებას, მოსკოვი მიიღებს „საჭირო ზომებს...“, სწორედ ეს საჭირო ზომა აღმოჩნდა ყირიმის ანექსია, როდესაც კიევში პრო-რუსული მთავრობის პრო-დასავლური მთავრობით შეცვლა რუსეთის მიერ აღქმული იქნა რუსეთის ფედერაციის უსაფრთხოებისთვის პირდაპირ საფრთხედ, ყირიმის ანექსიით მან მოახერხა უსაფრთხოების უზრუნველყოფა საკუთარ საზღვრებთან.

ამრიგად, ზემოთმდებარე კვლევის შედეგად მივედით დასკვნამდე, რომ რუსეთის ქმედებები ყირიმში აიხსნება მისი დასავლეთის მიმართ გეოპოლიტიკური მეტოქეობით და საფრთხეების აღქმებით - ახლო სამეზობლოს ქვეყნების მისი ორბიტიდან, გავლენის სფეროდან გაქრობის საფრთხით .

თავდასხმითი რეალიზმი აღნიშნული კრიზისის თეორიულ გააზრებაში მნიშვნელოვან წვლილს თამაშობს, რამდენადაც თეორიის მიხედვით დიდი ძალები ცდილობენ შედარებითი მოგების მაქსიმიზაციას, საკუთარი უსაფრთხოების უზრუნველყოფისათვის, შესაბამისად უკრაინაში ორივე მხარე - რუსეთიც და დასავლეთიც მოქმედებდა მაქსიმალური მოგების მოპოვების ტაქტიკით სხვის ხარჯზე, ყირიმის ანექსია და მოგვიანებით აღმოსავლეთ უკრაინაში სეპარატისტების მხარდაჭერა უკრაინის შემდგომი დესტაბილიზაციისათვის აბსოლუტურად რაციონალური ქმედება იყო რუსეთის მხრიდან და მის მიზანს წარმოადგენდა დასავლეთთან მიმართებით შედარებითი მოგების მაქსიმიზაცია.

დანართი N1 - რუსეთის ხუთი ხედვა მსოფლიოს შესახებ და ეროვნული ინტერესები

	მსოფლიოს აღქმა	ეროვნული ინტერესი
გორბაჩოვი	ცივი ომის კრიზისი	ახალი ხედვა და კულტურათმორისი დიალოგი
ელცინი/ კოზირევი	დასავლეთის ინსტიტუციონალური დომინანტობა	დასავლეთთან ინტეგრაცია
პრიმაკოვი	აშშ-ს ჰეგემონობა (ძლიერება)	აშშ-ს დაბალანსება
პუტინი I	ტერორიზმი და ეკონომიკური მეტოქეობა	პრაგმატული თანამშრომლობა დასავლეთთან
პუტინი II	აშშ-ს უნილატერალიზმი	თვით-დამკვიდრება (ASSERTIVENESS)

წყარო - ციგანკოვი, ა, (2010) , *რუსეთის საგარეო პოლიტიკა : ცვლილებები და განგრძობითობა ეროვნულ იდენტობაში* , გვ.226. (ციტირებულია სიგურდსონი, 2015)

დანართი N2 - ყირიმის რუკა



წყარო - BBC, 2018, ყირიმის პროფილი

დანართი #3, უკრაინის რუკა



წითლად აღნიშნული ტერიტორია - პრო რუსული მემბოხეების მიერ კონტროლირებადი

ნაცრისფრად - უკრაინის მთავრობის მიერ კონტროლირებადი

შავად - ყირიმი, რუსეთის მიერ ანექსირებული

წყარო - Aljazeera.com (2017)

გამოყენებული ლიტერატურა:

(ყველა ბმული ბოლოს ნანახია 07.02.2018)

1. Alcarì, R, (2015), *West-Russia Relations in Light of the Ukraine Crisis*, Edizioni Nuova Cultura, Rome, internet http://www.iai.it/sites/default/files/iairp_18.pdf
2. Aljazeera, (2017), *Ukraine: Who controls what A map showing which areas are controlled by the government and pro-Russian rebels.*
<http://www.aljazeera.com/indepth/interactive/2017/02/ukraine-map-170205081953296.html>
3. Allison, R, (2014) *Russian 'deniable' intervention in Ukraine: how and why Russia broke the rules*, *International Affairs*, 90 (6)
http://commonweb.unifr.ch/artsdean/pub/gestens/f/as/files/4760/39349_202339.pdf
4. Artman, V, M (2014), *Annexation by passport*
<http://america.aljazeera.com/opinions/2014/3/ukraine-russia-crimeapassportizationcitizenship.html>
5. BBC News, (2017), *Ukraine conflict: Russia accused of terrorism and discrimination at ICJ*,
<http://www.bbc.com/news/world-europe-39177504>
6. BBC News, (2018), *Crimea Profile*, <http://www.bbc.com/news/world-europe-18287223>
7. BBC News, (2018), *Ukraine crisis: Kiev defines Russia as 'aggressor' state*
<http://www.bbc.com/news/world-europe-42741778>
8. BBC. (2014). *Ukraine Crisis-Timeline*. [Online] Available at:
<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275>
9. BBC. (2015). *Ukraine crisis: Rebels 'intensify Donetsk and Luhansk attacks*, [Online] Available at: <http://www.bbc.com/news/world-europe-30744825>
10. Bebler, A, (2015), *Crimea and the Russian Ukrainian Conflict*, Security Policy Library, The Norwegian Atlantic Committee,

- http://www.atlanterhavskomiteen.no/files/dnak/Documents/Publikasjoner/2015/Spb_1-15.pdf
11. Brzezinski, Z (1998). *The Grand Chessboard, American Primacy and its Geostrategic Imperatives*. Basic books, USA ([http://www.takeoverworld.info/Grand Chcssboard.pdf](http://www.takeoverworld.info/Grand_Chessboard.pdf))
 12. Butkevych, V, G. (1992), who Has A Right To Crimea ,
<http://www.infoukes.com/history/crimea/page-12.html>
 13. Chan, S., (2017), *European Court Faults Russia's Handling of 2004 Beslan School Siege*
<https://www.nytimes.com/2017/04/13/world/europe/beslan-school-siege-european-court-ruling.html>
 14. Charap S. & Shapiro J. (2014), *How to Avoid a New Cold War*, internet ,
<http://scharap.fastmail.net/files/CurrentHistory.pdf>
 15. Charap, S & Troitskiy, M, Russia, (20014), *the West and the Integration Dilemma*, The International Institute for Strategic Studies, vol. 55 no. 6,
<http://scharap.fastmail.net/files/55-6-04-Charap-and-Troitskiy.pdf>
 16. Deutsche Welle, (2014), *Caucasus history almost repeats itself in Crimea* ,
<http://www.dw.com/en/caucasus-history-almost-repeats-itself-in-crimea/a-17482549>
 17. Donaldson, H, R., (2000) *BORIS YELTSIN'S FOREIGN POLICY LEGACY*, University of Tulsa Presented to the 41st Annual Meeting of the International Studies Association, Los Angeles, California, <http://www.personal.utulsa.edu/~robert-donaldson/yeltsin.htm>
 18. Donnelly, J, (2000) *Realism and International Relations*, University Press, Cambridge, UK,
intenet : <https://pdfs.semanticscholar.org/6bba/17bdf690c86a6ecc5b28f8696825b8786faa.pdf>
 19. Dragneva, R & Wolczuk , K, (2017), *The Eurasian Economic Union Deals, Rules and the Exercise of Power*, Russia and Eurasia Programme , Chatham House,
<https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/publications/research/2017-05-02-urasian-economic-union-dragneva-wolczuk.pdf>
 20. Duke S. & Gebhard C. (2017), *The EU and NATO's Dilemmas with Russia and the Prospects for Deconfliction*, European Security 26 (3).

- http://www.pol.ed.ac.uk/_data/assets/pdf_file/0007/233854/Duke_and_Gebhard_-_The_EU_and_NATOs_Dilemmas_PURE.pdf
21. EAEUNION.org, *About EAEU*, <http://www.eaeunion.org/?lang=en>
 22. EEAS.EUROPA.EU, *Eastern Partnership* https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/419/eastern-partnership_en
 23. Essays, UK., (2013). *Putin And Yeltsin Foreign Policy Applications Politics Essay*. Retrieved from <https://www.ukessays.com/essays/politics/putin-and-yeltsin-foreign-policy-applications-politics-essay.php?cref=1>
 24. Foreign Affairs, (2014), *Conference Call with John Mearsheimer on the Ukraine Crisis*, <https://www.foreignaffairs.com/press/conference-call-john-mearsheimer-ukraine-crisis>
 25. Gerdzhikova, D, (2015), *The Russian Intervention and Use of Force in Crimea – “Did the annexation of Crimea constitute an act of aggression by Russia?”*, Tilburg University, <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=137385>
 26. Giles , k , (2009), *review of Russia’s National Security strategy to 2020*, NATO Defence College, <https://www.files.ethz.ch/isn/154909/RusNatSecStrategyto2020.pdf>
 27. Giles, K, (2017), *The Turning Point for Russian Foreign Policy*, The Letort Papers, Strategic Studies Institute, U.S Army War College, Carlisle, PA
 28. Globalresearch, (2008) *Putin’s speech on Bucharest Summit*, <https://www.globalresearch.ca/putin-confronts-nato-at-bucharest-summit/8558>
 29. Heikka, H (2005), *The Evolution of Russian Grand Strategy – Implications for Europe’s North*, University of Birmingham <http://www.bits.de/EURA/heikka.pdf>
 30. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1800/RR1879/RAND_RR1879.pdf
 31. International court of justice,(2017), *The Court finds that Russia must refrain from imposing limitations on the ability of the Crimean Tatar community to conserve its*

- representative institutions, including the Mejlis, and ensure the availability of education in the Ukrainian language* <http://www.icj-cij.org/files/case-related/166/19412.pdf>
32. Jervis, R, (2001),
<https://pdfs.semanticscholar.org/7b75/edde209e5584c0f179066389979981898702.pdf>
 Journal of Cold War Studies Vol. 3, No. 1, Winter 2001, pp. 36–60
33. Karaganov, S. (2014). *Russia and the U.S.: A Long Confrontation?*. Russia in Global Affairs.[Online] Available at: <http://eng.globalaffairs.ru/number/Russia-and-the-US-A-Long-Confrontation-16990>
34. Kimball, S, (2014) *Bound by treaty: Russia, Ukraine and Crimea*,
<http://www.dw.com/en/bound-by-treaty-russia-ukraine-and-crimea/a-17487632>
35. Kimball, S, (2014), *Bound by treaty: Russia, Ukraine and Crimea*
<http://www.dw.com/en/bound-by-treaty-russia-ukraine-and-crimea/a-17487632>
36. Kissinger, A, H (2014), *To Settle the Ukraine Crisis, Start at the End*, *Washington Post*,
https://www.washingtonpost.com/opinions/henry-kissinger-to-settle-the-ukraine-crisis-start-at-the-end/2014/03/05/46dad868-a496-11e3-8466-d34c451760b9_story.html?utm_term=.b3841f0762c1
37. Kramer, M. (2014) , *Why Did Russia Give Away Crimea Sixty Years Ago?*, Wilson Center, CWIHP e-Dossier No. 47, <https://www.wilsoncenter.org/publication/why-did-russia-give-away-crimea-sixty-years-ago>
38. Kravchenko, V. (2016). *Frontline Ukraine. Review of the book by Sakwa.R (2015), Frontline Ukraine, Crisis in the Borderlands* . London: I.B. Tauris, 2015, Journal of Ukrainian Studies. 3. 155. 10.21226/T2V88W,
https://www.researchgate.net/publication/304577389_Frontline_Ukraine
39. Light M. (2015) *Russian Foreign Policy Themes in Official Documents and Speeches: Tracing Continuity and Change*. In: Cadier D., Light M. (eds) *Russia's Foreign Policy*. Palgrave Studies in International Relations Series. Palgrave Macmillan, London

40. Lo, B. (2002). *Russian Foreign Policy in the Post-Soviet Era Reality, Illusion and Mythmaking*, Palgrave Macmillan, NY [https://www.e-reading.by/bookreader.php/135956/Russian Foreign Policy in the Post-Soviet Era - Reality, Illusion and Mythmaking.pdf](https://www.e-reading.by/bookreader.php/135956/Russian_Foreign_Policy_in_the_Post-Soviet_Era_-_Reality,_Illusion_and_Mythmaking.pdf)
41. Lukin, A. (2014), What the Kremlin Is Thinking ; Putin's Vision for Eurasia , Foreign Affairs July/August, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2014-06-16/what-kremlin-thinking>
42. Mansfield, K. (2017), *THIS MEANS WAR? Russia warns attempt by Ukraine to join NATO will mean end of peace*, <https://www.express.co.uk/news/world/827282/russia-ukraine-nato-peace-alliance-war-crimea-putin>
43. Marxsen, C. (2014), *The Crimea Crisis: An International Law Perspective*, Heidelberg Journal of International Law 367 , [http://www.mpil.de/files/pdf4/Marxsen_2014 - The crimea crisis - an international law perspective.pdf](http://www.mpil.de/files/pdf4/Marxsen_2014_-_The_crimea_crisis_-_an_international_law_perspective.pdf)
44. Marxsen, C. (2014), The Crimea Crisis An International Law Perspective, ZaöRV 74 , 367-391, <http://www.socialglobalstudies.com/LAW-12/clnunit4caseukrainethecrimeacrisis.pdf>
45. McFaul M, Sestanovich S & Mearsheimer J.J. (2014) *Faulty Powers Who Started the Ukraine Crisis?*, Foreign Affairs, November-December 2014, <https://www.foreignaffairs.com/articles/eastern-europe-caucasus/2014-10-17/faulty-powers>
46. McFaul, M. (1999), *What Are Russian Foreign Policy Objectives?*, Carnegie Endowment for International Peace, <http://carnegieendowment.org/1999/05/01/what-are-russian-foreign-policy-objectives-pub-424>
47. Mearsheimer, J.J. (2001). *The tragedy of great power politics*. New York: W.W , Norton & Company, internet <https://samuelbhfauredotcom.files.wordpress.com/2015/10/s2-mearsheimer-2001.pdf>
48. Mearsheimer, John J. (2014) "Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault: The Liberal Delusions That Provoked Putin". Foreign Affairs, September. <http://www.foreignaffairs.com/articles/141769/john-jmearsheimer/why-the-ukraine-crisis-is-the-west-s-fault>

49. Morenkova Perrier, E, (2014), *The Key Principles of Russian Strategic Thinking*, LABORATOIRE DE L'IRSEM , #22
50. NATO.int, (1999), *agreed Points on Russian Participation in KFOR* ,
<https://www.nato.int/kosovo/docu/a990618a.htm>
51. NATO.int, (2008), *Bucharest Summit Declaration*,
https://www.nato.int/cps/ua/natohq/official_texts_8443.htm
52. Nato.int, (2017), *Enlargement* , internet
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49212.htm
53. Nelson , R. M. (2017), *U.S. Sanctions and Russia's Economy* , Congressional Research Service 7-5700 , <https://fas.org/sgp/crs/row/R43895.pdf>
54. Nitoiu, C (2017), *Book Review: Andrei P Tsygankov, Russia's Foreign Policy: Change and Continuity in National Identity* ,
<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1478929916687777>
55. Nünlist , C & Thränert, O, (2015) Putin's Russia and European Security, CSS Analyses in Security Policy, N0. 172, <http://www.css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/CSSAnalyse172-EN.pdf>
56. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, (2017), *Report on the human rights situation in Ukraine 16 February to 15 May 2017* ,
http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport18th_EN.pdf
57. Ollivier, M (2015), *Russia's Resurgence An international legal analysis of Russia's intervention in Ukraine*, University of Otago,
<http://www.otago.ac.nz/law/research/journals/otago451219.pdf>
58. OSCE.org, *Helsinki Final act*, <http://www.osce.org/helsinki-final-act?download=true>
59. Pircenter.org, (1994), *Memorandum on Security Assurances in connection with Ukraine's accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons*
<http://www.pircenter.org/media/content/files/12/13943175580.pdf>
60. RFERL, 2014, *Explainer: The Budapest Memorandum And Its Relevance To Crimea*
<https://www.rferl.org/a/ukraine-explainer-budapest-memorandum/25280502.html>

61. Rühle, M. (2014). *NATO Enlargement and Russia: Discerning Fact from Fiction*. American Foreign Policy Interests: The Journal of the National Committee on American Foreign Policy. Vol. 36 Issue 4, pp. 234-239, 5p. Article. [Online] Available at: <http://dx.doi.org/10.1080/10803920.2014.947879>
62. Russian Analytical Digest, (2009), #62, internet <http://www.css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/RAD-62.pdf>
63. Russian Foreign Policy Concept, 2000, <https://fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/econcept.htm>
64. Russian National Security Strategy, (2015), <http://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/2016/Russian-National-Security-Strategy-31Dec2015.pdf>
65. Rybak, V (2017), *Number of those killed in Donbas war rises to 10,090 – UN report* <http://euromaidanpress.com/2017/06/13/number-of-those-killed-in-donbas-war-rises-to-10090-un-report/#arvlbdata>
66. Sakwa, R. (2008), *New Cold War or Twenty Years' Crisis? Russia and International Politics*, *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs) 84(2): 241-267. <https://is.cuni.cz/studium/predmety/index.php?do=download&did=30439&kod=JPM522>
67. Sestanovich, S. (2014). *How the West has won*. *Foreign Affairs*. Vol. 93 Issue 6, p171-175. 5p. [Online] Available at: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=8&sid=507eaa3-8b674d88-81711bdf77af968%40sessionmgr198&hid=117&bdata=jmxhbmc9c3Ymc2l0ZT1lZHMtbG12ZSZzY29wZT1zaXRl#db=afh&AN=98998194>
68. Shumylo-Tapiola , O., (2012) *Ukraine at the Crossroads: Between the EU DCFTA & Customs Union, Russia/NIS Center, IFRI- Brussels*, [https://carnegieendowment.org/files/Ukraine at the Crossroads- Between the EU DCFTA Customs Union.pdf](https://carnegieendowment.org/files/Ukraine%20at%20the%20Crossroads%20Between%20the%20EU%20DCFTA%20Customs%20Union.pdf)

69. Sigurdsson, A , (2015) *Lost in Annexation? The Causes of Russia's Foreign Policy Choices in Crimea, Iceland* ,
<https://skemman.is/bitstream/1946/20832/1/%C3%81rni%20%C3%9E%C3%B3r%20Sigur%C3%B0sson%203007604579%20Meistararitger%C3%B0.pdf>
70. Sigurosson, A , (2015) *Lost in Annexation? The Causes of Russia's Foreign Policy Choices in Crimea, Iceland* , internet
<https://skemman.is/bitstream/1946/20832/1/%C3%81rni%20%C3%9E%C3%B3r%20Sigur%C3%B0sson%203007604579%20Meistararitger%C3%B0.pdf>
71. Smith, B, (2016), *Russian foreign and security policy*, Briefing paper, Number CBP 7646, House of Commons, UK
72. Snyder, C, (2017) *Analysis: How a 1999 NATO operation turned Russia against the West*
<https://pittnews.com/article/121917/opinions/analysis-1999-nato-operation-turned-russia-west/>
73. State.gov, *New START*, <https://www.state.gov/t/avc/newstart/>
74. Taylor, A. (2014), *To understand Crimea, take a look back at its complicated history*,
https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/02/27/to-understand-crimea-take-a-look-back-at-its-complicated-history/?utm_term=.edd5ddb987cd
75. Telegraph, (2015), *Ukraine crisis: timeline of major events Timeline of the key events in Ukraine following protests in December 2013* ,
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/11449122/Ukraine-crisis-timeline-of-major-events.html>
76. The White House. (2014). *Statement by the President on Ukraine*, Office of the Press Secretary. [Online] Available at: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/07/29/statement-presidentukraine>
77. Tsygankov, A. (2015). *Vladimir Putin's last stand: the sources of Russia's Ukraine policy*. *Post-Soviet Affairs*, 31(4), 279-303.

- https://www.researchgate.net/publication/272400923_Vladimir_Putin's_last_stand_The_sources_of_Russia's_Ukraine_policy
78. Unknown, (2014). *Boris Yeltsin Leads Russia: 1991–1999*. In J. Stock (Ed.), *Global Events: Milestone Events Throughout History* (Vol. 2). Farmington Hills, MI: Gale. Retrieved from <http://link.galegroup.com/apps/doc/CNYMAP866511725/WHIC?u=pl2982&xid=227dbcd4>
79. Viotti, P. & Kauppi, M. (2012) *International Relations Theory*, 5th ed. New York: R.R. Donnelley and Sons, 2012
80. Zygar, M. (2009), *Voennoe chistilische*, Russian Newsweek, 2 December. <http://www.runewsweek.ru/country/31376/>
81. Караганов, С. А. (2007) *ВОКРУГ РОССИИ: 2017 КОНТУРЫ НЕДАЛЕКОГО БУДУЩЕГО*, СОВЕТ ПО ВНЕШНЕЙ И ОБОРОННОЙ ПОЛИТИКЕ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ – ВЫСШАЯ ШКОЛА ЭКОНОМИКИ РИО – ЦЕНТР, http://www.svip.ru/public/docs/2007_3_21_1350646666.pdf
82. Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена Президентом Российской Федерации В.В.Путиным 30 ноября 2016 г.), (2016), http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2542248
83. Концепция внешней политики Российской Федерации, (2008), kremlin.ru/acts/news/785
84. Концепция национальной безопасности Российской Федерации, (2000), http://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICkV6BZ29/content/id/589768
85. Обращение Президента Российской Федерации, (2014), <http://kremlin.ru/events/president/news/20603>
86. Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года, (2009), http://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICkV6BZ29/content/id/294430